

ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการในการควบคุมตัวบุคคลในคดีอาชญากรรม

อรพิมล พงษ์สถิตย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2559

**The Problems of Checks and Balances of Keeping a Person in
Custody in Drug Cases**

Onpimon Pongstit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการตรวจสอบด้วงคุณภาพการในการควบคุมตัวบุคคลใน คดียาเสพติด
ชื่อผู้เขียน	อรพิมล พงษ์สถิตย์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

ยาเสพติดถือเป็นปัญหาใหญ่ระหว่างประเทศที่มีพัฒนาการของการกระทำความผิดที่ซับซ้อนและเป็นองค์กรอาชญากรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพทรัพยากรบุคคล สังคม เศรษฐกิจและการเมืองภายในรัฐประกอบกับในปัจจุบันรูปแบบกระบวนการในคดียาเสพติดจำเป็นต้องมีการพิจารณาคดียาเสพติดโดยตรง เนื่องจากลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความแตกต่างไปจากกระทำความผิดอาญาทั่วไป ซึ่งในการบังคับใช้กฎหมายในบางกรณีมีความจำเป็นต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินคดี ประกอบกับในช่วงเวลาของการบังคับใช้กฎหมายในคดียาเสพติดมีความซับซ้อนมากขึ้น พร้อมทั้งยังขาดการตรวจสอบด้วงคุณใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อรับรองการใช้อำนาจอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาความสมดุล (Checks and Balances) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากนัก จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะทำการอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา

แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

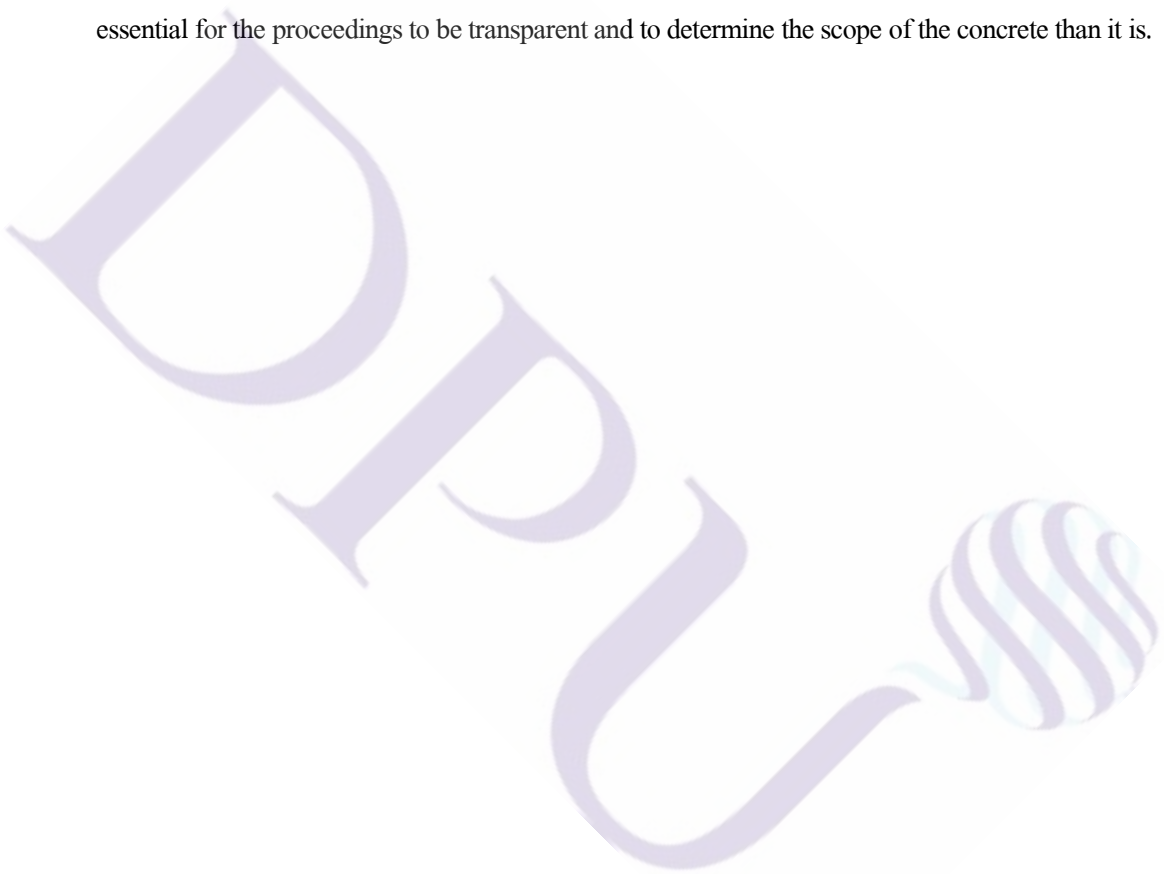
ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2550 โดยการนำเอาประเด็นปัญหาต่างๆที่ได้จากผู้กระทำความผิดในการบังคับใช้กฎหมาย และการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆในคดีอาชญากรรม รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศในคดีอาชญากรรม มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากล พร้อมทั้งมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาชญากรรมได้อย่างโปร่งใส และเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาชญากรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีให้มีความโปร่งใส (Transparency) และมีการกำหนดกรอบขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่

Thesis Title The Problems of Checks and Balances of Keeping a Person in Custody in Drug Cases
Author Onpimon Pongstit
Thesis Advisor Assistant Professor Dr. Thanee Vorapatr
Department Laws
Academic Year 2015

ABSTRACT

Drug addiction is a major problem in the countries with the development of complex offenses and organized crime. This has a direct impact on the quality of human resources, social, economic and political development in the state, coupled with the current process model in drug cases to the trial drug directly. Due to the nature of the offense about drugs is different from the typical criminal. The law enforcement in some cases it is necessary to bring the Criminal Procedure Code applicable *mutatis mutandis*. The cause is not clear in the proceedings. Moreover, at the time of law enforcement in drug cases have become more complex. The lack of checks and balances of power in the performance of anti-drug official concrete to ensure a clear authority. The litigation process has an impact on the rights and freedoms of individuals that must try to maintain a balance between the state power in bringing offenders to justice, and to secure the rights and freedoms of individuals without bias towards any one lot. It is required to determine the scope of the powers of the Anti-Drug Authority is clear and tangible than it is. For the official use of discretionary powers over the need to act in ways that violate the law. Physical and mental torture by the offender. To force the offender to confess without evidence or seek the truth from the offender. It can be said that without the offender that detained with the proviso, by the time the offender to the place of detention of the institute. The investigation that will do well. Based on the discretion of the officer Without the provision of official certification authority is clear and concrete. In performing the duties of an officer in the arrest, detention, which is necessary to have a reasonable suspicion that the accused be informed accordingly , Arrest records , Inform the accused of their rights , Let relatives who were arrested trust about the arrest Along with the identification of Office of the Narcotics Control Board's officers (ONCB).

This is why it should be revised by Act of drug procedure BE 2550. By bringing the issues of the offender to law enforcement and investigative Gathering evidence in drug cases. The law of the country in drug cases. The amendments to the international standards. Along with the protection of the rights and freedoms of those being prosecuted drug transparently. And fairness to the accused as guilty in drug case. To comply with the Universal Declaratio and internationally in defense of the drug that is not contrary to the rule of law and it can be checks and balances. The using the power of Office of the Narcotics Control Board's officers considered essential for the proceedings to be transparent and to determine the scope of the concrete than it is.

ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากฎหมายในคดีอาญา
ผิดและวงการนิติศาสตร์ เพื่อนำไปใช้ต่อไปในอนาคต แต่หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด
ผู้เขียนต้องกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย และขออน้อมรับความผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว

อรพิมล พงษ์สถิตย์

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ในเรื่อง “ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการในการควบคุมตัวบุคคลในคดีอาชญากรรม” ของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อันเนื่องมาจากได้รับความกรุณาจากบรรดาท่านผู้มีพระคุณเป็นอย่างยิ่งดังต่อไปนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนารถ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยให้คำปรึกษาเป็นแนวทางตลอดจน ช่วยปรับปรุงและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์โดยละเอียด อีกทั้งยังคอยสอบถามถึงความคืบหน้าและแนะนำข้อมูลในการค้นคว้าเพื่อเพิ่มเติมสำหรับการแก้ไขวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน เป็นผลให้ผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ให้ความกรุณาได้รับเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และให้คำแนะนำในการปรับแก้ให้คำแนะนำในเนื้อหาข้อมูล และการชี้แนะเพื่อให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนมีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวา และอาจารย์ ดร.สุภัทลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา ที่สละเวลาเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และให้คำแนะนำในการแก้ไขและปรับปรุงเนื้อหาข้อมูล เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อาจารย์ จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ที่กรุณาช่วยเรียบเรียงเนื้อหาข้อมูลในบทต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นพี่ปรึกษาในการให้คำแนะนำในบทต่างประเทศตลอดมา พร้อมทั้งช่วยปรับปรุงแก้ไขเพื่อในเนื้อหาความในบทต่างประเทศมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เป็นผลให้ผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ได้จนสำเร็จเรียบร้อย

นอกจากนี้ผู้เขียนต้องกราบขอบคุณอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นผู้สอนและเป็นเจ้าของหนังสือ วิทยานิพนธ์ต่างๆ รวมถึงบทความ วารสารต่างๆ ที่ผู้เขียนได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบคุณกำลังใจจากนายณรงค์พล จันทร์เอม และนางสาวพัชราภรณ์ พาณิชย์ เพื่อนร่วมกลุ่มทุกคนที่เป็นทั้งพี่ เป็นทั้งเพื่อนในเวลาเดียวกัน และกำลังใจจากเพื่อนๆ ร่วมกลุ่ม “แก๊งค์อำญาอัยยะ” สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 56 ที่คอยเป็นกำลังใจให้แก่งกันเสมอมา

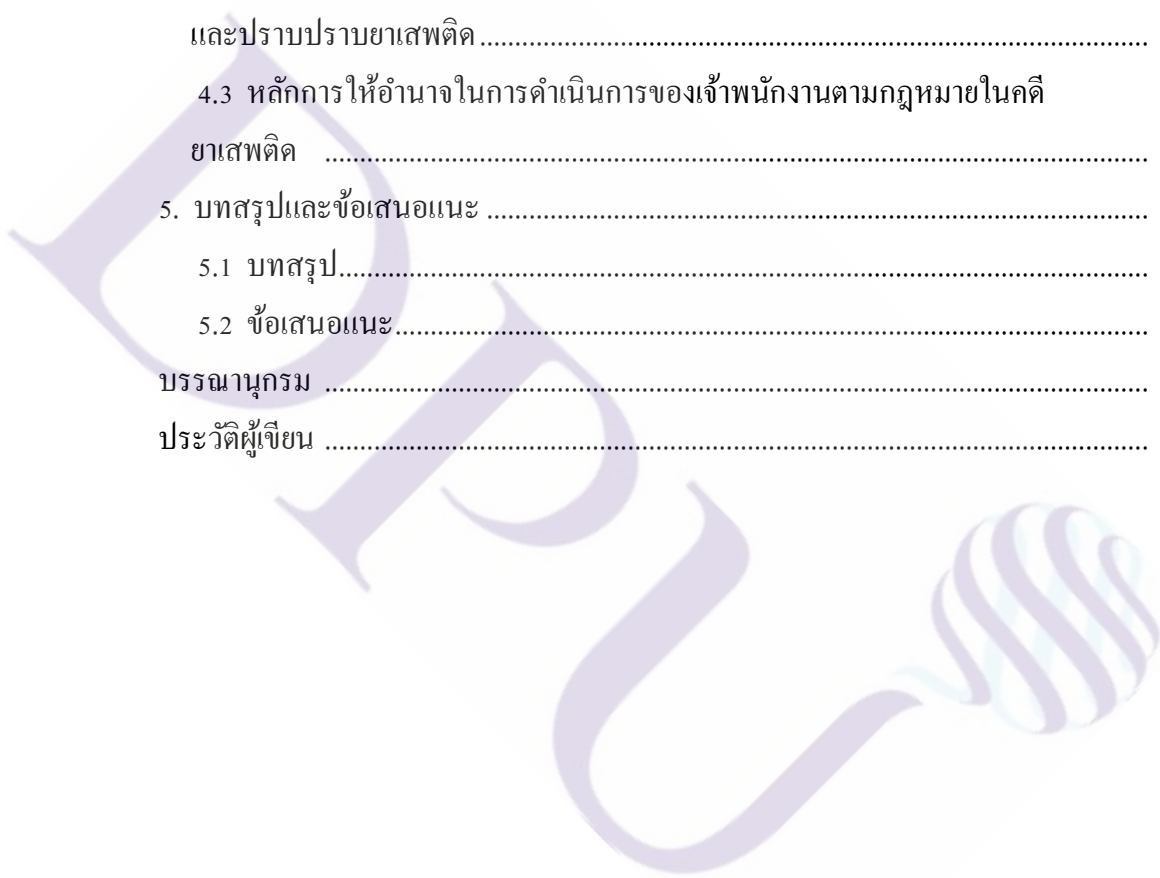
สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัว “พงษ์สถิตย์” อันเป็นที่รักยิ่ง ที่เป็นทั้งกำลังใจและแรงผลักดันให้ผู้เขียนประสบความสำเร็จจนมาถึงทุกวันนี้ ที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตและคอยส่งเสริมในเรื่องการศึกษาตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวคิดและทฤษฎีในการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดใน ชั้นก่อนพนักงานสอบสวนในคดีอาชญากรรม.....	8
2.1 หลักนิติธรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมตัวบุคคล.....	9
2.2 แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control).....	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	14
2.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน.....	20
2.5 แนวคิดและหลักการด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights).....	27
2.6 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	32
2.7 การใช้อำนาจรัฐในการควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา....	41
2.8 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการฟ้องการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาชญากรรม.....	56
3. การตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน ในคดีอาชญากรรมในประเทศ.....	69
3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานในประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา.....	69
3.2 ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานในประเทศที่ใช้ระบบไต่สวน.....	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดใน ชั้นก่อนพนักงานสอบสวนในคดีอาญาเสพติดในต่างประเทศ.....	115
4.1 หลักการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล	116
4.2 หลักการใช้จ่ายเงินในการจับ การค้น การควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกัน และปราบปรามอาชญาเสพติด	121
4.3 หลักการให้อำนาจในการดำเนินการของเจ้าพนักงานตามกฎหมายในคดี อาชญาเสพติด	128
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	148
5.1 บทสรุป.....	148
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	153
บรรณานุกรม	155
ประวัติผู้เขียน	161

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศต่างๆในโลกต้องประสบกับปัญหาอาชญากรรมในคดีอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นอันเป็นภัยร้ายแรงในปัจจุบัน ที่ปรากฏทั้งระดับครอบครัว ระดับชาติและระดับโลก ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรมนุษย์ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินความมั่นคงของประเทศชาติ เศรษฐกิจ และสังคม จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมิได้เผชิญเฉพาะปัญหาอาชญากรรมพื้นฐานเท่านั้น แต่กำลังเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมพิเศษที่มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นเครือข่าย ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศ ทำให้กระบวนการยุติธรรมต้องเข้ามามีส่วนสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่กระบวนการสืบสวน สอบสวน จับกุมตัวผู้กระทำความผิด การควบคุมตัว การรวบรวมพยานหลักฐาน การพิจารณาสั่งฟ้องคดี การนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดจนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

การดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยในอดีตที่ผ่านมาในระบบกฎหมายไทยนั้นมีลักษณะเน้นการรักษาความสงบสุขและการควบคุมการก่ออาชญากรรมด้วยกระบวนการปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ (Crime Control) ยิ่งกว่าการให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) รัฐจึงมุ่งเน้นให้กระบวนการดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการเพิ่มอำนาจรัฐในกระบวนการขั้นตอนต่างๆ ทั้งในชั้นก่อนพิจารณาและในกระบวนการพิจารณาคดี

กระบวนการก่อนพิจารณาคดีนั้นเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการค้นหาความจริง และนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ในกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป ซึ่งการเริ่มต้นเมื่อเริ่มกระทำความผิดและเพื่อประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานกฎหมายจึงได้กำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจหลายประการ เช่น การค้น การจับ การควบคุมและขังไว้ในช่วงการสอบสวน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก้าวล่วงสิทธิและ

เสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในเรื่องการควบคุมตัว หรือการเอาตัวไว้ในอำนาจของรัฐนอกเหนือจากอำนาจของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งถือเป็นกฎหมายทั่วไปหรือกฎหมายแม่บทในการดำเนินคดีอาญา และมีกฎหมายในลักษณะที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยเพื่อทำการสอบสวน เพื่อป้องกันการเกิดเหตุร้าย และเพื่อหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดี

ในการนำตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาโดยปกติทั่วไปนั้น เมื่อนำมาใช้กับอาชญากรรมในคดีอาญาเสพติดไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในคดีอาญาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากอาชญากรรมในคดีอาญาเสพติดให้ผลตอบแทนสูง สร้างผลกำไรและความร่ำรวยให้แก่ผู้กระทำได้อย่างมหาศาล จึงเป็นเรื่องที่ไม่ยากนักที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถตัดสินใจเข้าร่วมกระทำความผิดได้โดยไม่คำนึงถึงโทษที่ตามมา ด้วยเหตุนี้เองรัฐจึงได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมอีกหลายฉบับ เพื่อเพิ่มมาตรการพิเศษในการแก้ปัญหาความซับซ้อนของอาชญากรรมรวมทั้งความยุ่งยากในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตั้งแต่ขั้นสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐาน การสอบสวน การฟ้องร้องดำเนินคดี และการลงโทษ เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเพิ่มมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและการให้อำนาจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ผลโดยเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โดยการออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม พ.ศ. 2519 ตามมาตรา 15 โดยการให้อำนาจเจ้าพนักงานในการควบคุมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมเพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน โดยไม่ให้ถือว่าการควบคุมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมไว้ในอำนาจรัฐนั้น หมายถึง มาตรการควบคุมตัวบุคคลตั้งแต่ในขั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (ป.ป.ส.) ก่อนพนักงานสอบสวนการควบคุมตัวในชั้นพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวบุคคลระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาล ดังนั้นการให้อำนาจจึงต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีความสมดุลกัน (Checks and Balances) ระหว่างอำนาจรัฐและสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เนื่องจากกระบวนการสอบสวนนั้นเป็นเพียงการดำเนินการกับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น และยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ซึ่งเป็นมาตราสากลที่ทั่วโลกยอมรับ ดังนั้นการให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (ป.ป.ส.) ก่อนส่งให้พนักงานสอบสวน ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการให้การบังคับที่กระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากมีกฎหมายให้อำนาจไว้ การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้อง

สงสัยจึงสามารถกระทำได้ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ว่าด้วยอำนาจในการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ซึ่งเป็นคนละส่วนกันกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานสากลของสหประชาชาติด้วย อันได้แก่ หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1968 (Body of Principle for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment 1988) ซึ่งกำหนดให้การจับกุมขังบุคคลระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาจะกระทำต่อเมื่อเป็นไปได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ที่กำหนดว่าบุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษโดยวิธีการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือทำให้เสื่อมเสียเกียรติไม่ได้ และบุคคลใดจะถูกจับ กักขังโดยพลการมิได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นเวลาถึง 3 วันนั้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอะไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะต่างกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน ก่อนส่งตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวยาวกว่าระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เป็นระยะเวลาเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น และถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะ ซึ่งแยกออกจากขั้นตอนกับการควบคุม

ตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้เมื่อนับรวมกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลาจนถึง 5 วัน ซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากนี้การควบคุมตัวผู้ต้องหาดังกล่าว ยังขาดมาตรการในการตรวจสอบถ่วงดุล รวมถึงการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เช่น ไม่มีการทำบันทึกการสอบปากคำและการสอบสวนผู้ต้องหาในระหว่างถูกควบคุมตัว ทำให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดใช้อำนาจเกินความจำเป็น หรือใช้อำนาจเพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน โดยมีขอบอันกระทบต่อมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อีกทั้งยังไม่มีมาตรการในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจจับกุมและควบคุมตัวจากองค์กรภายนอก Accountability แต่เนื่องจากคดียาเสพติดเป็นคดีที่มีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเพราะต้องมีการสืบสวน สอบสวน จับกุม และขยายผล เพื่อให้ได้ต้นตอของปัญหาและเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง รวมถึงพยานหลักฐานในคดียาเสพติด ดังนั้นมาตรการที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานและการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก็ยังคงเป็นมาตรการที่มีความจำเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รวมถึงการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ดังนั้นการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายเฉพาะในคดีอาญา แต่ไม่ได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาความอาญาที่มีความสมบูรณ์ทุกขั้นตอนในกฎหมายฉบับเดียวไม่ เพราะยังคงให้มีการอนุ โลม นำเอากระบวนการพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินคดี ประกอบกับในช่วงเวลาของการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น พร้อมทั้งยังขาดการตรวจสอบถ่วงดุลใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นทางการเพื่อรับรองการใช้อำนาจอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาสมดุล (Checks and Balances) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากนัก

ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 โดยการนำเอาประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ได้จากผู้กระทำความผิดในการบังคับใช้กฎหมาย และการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีอาญา รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศในคดีอาญา มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากล พร้อมทั้งมีการ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาชญากรรมได้อย่างโปร่งใส และเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาชญากรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of law) พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีให้มีความโปร่งใส (Transparency) และมีการกำหนดกรอบขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการใช้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เกี่ยวกับการควบคุมตัวก่อนส่งให้พนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษามาตรการในการควบคุมตัว ระยะเวลาในการควบคุมตัวก่อนส่งให้พนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาในการควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา
4. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมาย และความเหมาะสมทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
5. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และข้อจำกัดของกฎหมายในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน เพื่อหาแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในประเทศไทยความผิดเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมมีลักษณะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป จึงมีการออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อรับรองการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยกฎหมายเปิดให้มีการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน โดยเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (ป.ป.ส.) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นเวลาถึง 3 วัน ไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งปราศจากระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน ทำให้เมื่อนับรวมกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุม

ตัวเป็นระยะเวลาจนถึง 5 วัน มาตรการในการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นเกินกว่า ขอบอำนาจในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งการที่กฎหมายให้อำนาจในการปฏิบัติ หน้าที่แก่เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มากกว่าการมุ่งคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของบุคคล อีกทั้งยังขัดแย้งหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และหลักปรัชญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดในการกำหนดขอบเขตและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการ ควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน เพื่อใช้ในการสืบสวน สอบสวน จับกุม และขยายผลในคดี ยาเสพติดเพื่อให้เกิดความชัดเจน ความเป็นธรรม และความโปร่งใส เพื่อบรรลุเป้าหมายในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยการนำเอาหลักกฎหมายต่างประเทศ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ เกิดความเป็นมาตรฐานสากล พร้อมทั้งมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพบุคคล

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยการทำการค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ซึ่งได้ ค้นคว้าจากบทความ วารสาร รายงานการวิจัย เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานเอกชนต่างๆ วิทยานิพนธ์ รายงานสัมมนา ตำรากฎหมาย หนังสือพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ระบบออนไลน์ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเกี่ยวกับการควบคุมตัวก่อนส่งให้พนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับหลัก กฎหมายต่างประเทศ
2. เพื่อให้ทราบมาตรการในการควบคุมตัว ระยะเวลาในการควบคุมตัวก่อนส่งให้พนักงาน สอบสวนตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ
3. เพื่อให้ทราบปัญหาในการควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน ตลอดจนหาแนวทางใน การแก้ไขปัญหา
4. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมาย และความเหมาะสมทางกฎหมายในการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด

5. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และข้อจำกัดของกฎหมายในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน เพื่อหาแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีในการตรวจสอบอ่วงคุณภาพการควบคุมตัวผู้กระทำ

ความผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวนในคดีอาชญากรรม

กฎหมายมหาชนประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานทางกฎหมายที่มีลักษณะค่อนข้างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญ กฎหมายที่ได้รับการบัญญัติขึ้นโดยรัฐสภา โดยฝ่ายบริหาร หรือโดยฝ่ายนิติบุคคลมหาชนที่เป็นองค์การปกครองตนเองหรือองค์การมหาชน หรือบรรทัดฐานทางกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายจารีตประเพณี หรือหลักกฎหมายทั่วไป ด้วยคำว่า “บ่อเกิดของกฎหมาย” ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของบรรทัดฐานทางกฎหมาย หรือที่มาของกฎเกณฑ์ทางกฎหมายย่อมมีผลใช้บังคับ¹

รัฐถือเป็นสถาบันในทางกฎหมายมหาชนที่สำคัญยิ่งไม่ว่าจะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายการคลัง และกฎหมายระหว่างประเทศต่างมีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกันทั้งสิ้น กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างของรัฐ รูปแบบของรัฐ องค์กรทางรัฐธรรมนูญของรัฐ และการกระทำขององค์กรของรัฐในทางรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรฝ่ายปกครองของรัฐ ตลอดจนการกระทำขององค์กรฝ่ายปกครองของรัฐและการควบคุมตรวจสอบการกระทำขององค์กรของรัฐในทางปกครอง กฎหมายการคลังเป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์การได้มาของรายได้ของรัฐ ตลอดจนการกำหนดงบประมาณและการใช้จ่ายของรัฐ ส่วนกฎหมายระหว่างประเทศนั้น รัฐถือเป็นตัวกระทำที่สำคัญในการก่อตั้งสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ โดยรัฐมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชนต่างๆ²

¹ คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน (น. 119), โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² แหล่งเดิม. (น. 37).

2.1 หลักนิติธรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมตัวบุคคล

หลักนิติธรรม (The Rule of Law³) หมายถึง หลักการปกครองที่บุคคลทั้งหลาย สถาบัน และหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็็นสาธารณะหรือเอกชนรวมไปถึงรัฐ ความรับผิดชอบทาง กฎหมายที่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการทั่วไป มีการบังคับใช้อย่างเสมอภาคและ สอดคล้องกับธรรมเนียมและ มาตรฐานของสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักดังกล่าวนี้จะต้องมีมาตรการเพื่อเป็นการประกัน การเคารพและปฏิบัติต่อหลักการ ความสูงสุดของกฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีความ โปร่งใสและยุติธรรมในการใช้กฎหมาย การแบ่งแยกอำนาจการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ความชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย หลีกเลียงการเลือกปฏิบัติความ โปร่งใสของกฎหมายและ กระบวนการทางกฎหมาย⁴ ซึ่งหลักนิติธรรมมาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ไม่ใช่คำใหม่ในวงการกฎหมายของประเทศไทย นักวิชาการและนักกฎหมายไทย ได้ยินและรู้จักกับคำว่าหลักนิติธรรมกันมานานพอสมควร แต่เนื่องจากหลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่ กำเนิดและพัฒนาขึ้นก่อนในประเทศอังกฤษอันมีระบบกฎหมาย แนวคิดและสภาพแวดล้อมที่ต่าง จากกฎหมายไทย ประกอบกับหลักนิติธรรมเป็นหลักคิดที่เป็นนามธรรม เป็นเรื่องที่ยากเข้าใจยาก

อย่างไรก็ตามแม้ในสถานการณ์ที่นักคิด นักกฎหมายอาจอธิบายและเข้าใจความหมาย องค์กรประกอบ สาระสำคัญ และความสำคัญของหลักนิติธรรมแตกต่างกันไป แต่ในช่วงหลายปีที่ ประเทศไทยประสบวิกฤตความแตกต่างทางความคิดเห็น นักกฎหมาย นักวิชาการ องค์กรต่างๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปกลับพูดถึงและกล่าวอ้างให้ทุกๆ ฝ่ายเคารพและยึดหลักนิติธรรมมากเป็น พิเศษจนทำให้สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะแต่ละบุคคลจะเข้าใจความหมาย สาระสำคัญหรือองค์ประกอบของ หลักนิติธรรมตรงกันหรือไม่ อย่างไรก็ตามแต่ทุกคนเคารพและยึดหลักนิติธรรม อาจกล่าวได้ว่า “เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดๆจะต้องไม่ฝ่าฝืน หรือขัดแย้งกับหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมหรือพื้นฐานของกฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิด มิได้ หากกฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดฝ่าฝืนหรือ ขัดแย้งกับหลักนิติธรรมย่อม ไม่มีผลใช้บังคับ”

หลักนิติรัฐ (Rechtstaat) มาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) กล่าวคือ กฎหมายจะไม่มีเป็นโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และบุคคลจะต้องสามารถทราบก่อนล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับ ให้ตนทำอะไรหรือไม่ให้ตนทำอะไร ผลร้ายอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่ บุคคลจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย แนวคิดพื้นฐานนี้ย่อมก่อให้เกิดหลักต่างๆ

³ Bryan A. Garner. Black's Law Dictionary. 8th ed. U.S.A. : Thomson, 1999, P. 1359

⁴ <http://www.law.cmu.ac.th/ris/downloads/knowledge01.pdf>

ตามมาในทางกฎหมายมากมาย เช่น หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยปราศจากกฎหมาย (Nulla poena sine lege) หลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อน หลักการห้ามตรากฎหมายย้อนหลังกำหนดโทษแก่บุคคล เป็นต้น⁵ การที่รัฐประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎรโดยการกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพมีค่าบังคับ และเรียกร้องให้รัฐต้องกระทำการ โดยยุติธรรม และถูกต้อง ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างครอบคลุมมากกว่าหลักนิติธรรม ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

หลักนิติรัฐมีสาระสำคัญได้แก่

2.1.1 หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

2.1.2 กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

2.1.3 กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ

2.1.4 กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ

2.1.5 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี

2.1.6 เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ

2.1.7 กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

2.1.1 หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

ความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ หมายถึง ผู้พิพากษาและตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักกฎหมายความเป็นอิสระเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานเพื่อให้ผู้พิพากษาและตุลาการสามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยคดีต่างๆ โดยปราศจากอคติไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด โดยเที่ยงธรรมตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายความเป็นอิสระอันเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางนั้น อาจพิจารณาได้ว่ามีอยู่ 2 รูปแบบ กล่าวคือ

1.1 ความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายนอก คือ ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องไม่อยู่ภายใต้อำนาจการสั่งการและแทรกแซงได้จากผู้อื่น

1.2 ความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายใน คือ ผู้พิพากษาและตุลาการ ต้องพิจารณาพิพากษาคดีและตัดสินคดีโดยปราศจากอคติทั้งปวง

ดังนั้นกฎหมายใดๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องมุ่งไปสู่ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ หากมีกฎหมายที่

⁵ น. Mac Cormick, "Constitutionalism and Democracy" in R. Bellamy (ed.), p.56, Theories and Concepts of Politics, Manchester (NY) : Manchester University Press, 1993, pp. 125, 128-130; อย่างไรก็ตาม MacCorMick เห็นว่า นิติรัฐ (Rechtsstaat) ไม่มีความแตกต่างในสาระสำคัญจากนิติธรรม (rule of law)

ดู N. MacCormick, Der Rechtsstaat_und die "rule of law", Juristenzeitung, 39 (1984)

ลิดรอนหรือทำให้ผู้พิพากษาและตุลาการไม่มีความเป็นอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่หรือปรากฏชัดแจ้งว่าผู้พิพากษาและตุลาการอยู่ภายใต้อคติในการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายคำพิพากษา คำสั่งหรือคำวินิจฉัยดังกล่าวย่อมไม่มีผลใช้บังคับเนื่องจากขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

2.1.2 กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป หมายถึง กฎหมายต้องมุ่งหมายให้ใช้บังคับโดยเสมอภาคกัน ไม่สามารถใช้บังคับกับเฉพาะคนบางคนหรือกรณีบางกรณี โดยเฉพาะเจาะจงได้ เพราะกฎหมายจะต้องเป็นการวางกฎเกณฑ์กติกาสำหรับสังคมโดยทั่วไป จึงจำเป็นต้องให้กฎหมายใช้บังคับเป็นการทั่วไป

หลักในข้อนี้มีไว้เพื่อป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจออกกฎหมายมุ่งหมายกลั่นแกล้งหรือลงโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง อันจะทำให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการจัดการกับผู้ที่ปฏิบัติกับตน โดยเหตุนี้การตั้งศาลพิเศษ หน่วยงานพิเศษ หรือองค์กรเฉพาะกิจมาเพื่อพิจารณาความผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อกลั่นแกล้งหรือลงโทษย่อมไม่สามารถกระทำได้

2.1.3 กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ

กฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลำดับชั้นใดจะต้องมีการประกาศใช้เป็นการทั่วไป เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบก่อนที่จะมีผลใช้บังคับ ความมีผลใช้บังคับของกฎหมายอาจมีผลทันทีที่ประกาศใช้หรืออาจจะให้มีผลใช้บังคับเมื่อระยะเวลาหนึ่งผ่านไปก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนรับทราบและสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

การประกาศใช้กฎหมายนั้นอาจไม่จำเป็นต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเสมอไป ขึ้นอยู่กับลำดับชั้นของกฎหมายแต่ละชนิดแต่ละประเภท แต่ต้องมีการประกาศใช้เป็นการทั่วไป เพื่อให้ประชาชนที่จะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายทราบ หากไม่มีการประกาศให้ประชาชนทราบกฎหมายนั้นย่อมไม่มีผลใช้บังคับ⁶

2.1.4 กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ

กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ หมายความว่า หากในขณะกระทำการใดๆ ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา กฎหมายอาญาที่บัญญัติในภายหลังจะกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและลงโทษมิได้ นอกจากนี้หากการกระทำใดมีกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดและโทษอยู่แล้วในขณะที่กระทำความผิด กฎหมายอาญาที่บัญญัติในภายหลังจะกำหนดให้การกระทำดังกล่าวนั้นมีความผิดและให้บุคคลต้องรับโทษที่หนักขึ้นไม่ได้

⁶ แหล่งเดิม. (น. 4).

การบัญญัติกฎหมายอาญาใช้ย้อนหลังแก่การกระทำที่เกิดขึ้นมาแล้ว ย่อมเท่ากับกฎหมายมุ่งจะให้บุคคลได้รับโทษก่อนที่จะมีกฎหมายประชาชนยอมไม่ทราบหรือไม่ตระหนักว่าการกระทำของตนเองจะได้รับโทษทางอาญาซึ่งรุนแรงกว่าโทษอื่นๆ กฎหมายดังกล่าวจึงกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าสังคมจะยอมรับได้ และกฎหมายจะกลายเป็นเครื่องมือให้ผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลใช้อำนาจออกกฎหมายกั้นแกล้งลงโทษบุคคลอื่นจึงไม่ถูกต้อง กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาอันมีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษจึงขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

2.1.5 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี

หลักนิติธรรมในข้อนี้มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สุดในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดีของตนอย่างเต็มที่ ตามขั้นตอนและกระบวนการของกฎหมาย การปิดกั้นมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนจะกระทำไม่ได้

2.1.6 เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ

เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถใช้อำนาจได้หากว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งจะแตกต่างไปจากหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชนที่ว่าประชาชนสามารถกระทำการได้ทุกประการ หากกฎหมายไม่ได้กำหนดห้ามมิให้กระทำไว้ ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ หรือใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ย่อมทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวจึงไม่สามารถกระทำได้ และหากมีการฝ่าฝืนกระทำไปย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

2.1.7 กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

ภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความพยายามของผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลในการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อกระทำการใดๆ อันไม่ถูกต้องไม่ชอบธรรม ย่อมผันแปรเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย หลักนิติธรรมจึงต้องมีพลวัตพัฒนาให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สำหรับกฎหมายที่บัญญัติให้อภัยโทษหรือนิรโทษแก่การกระทำความผิดใดๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตสามารถกระทำได้ หากการให้อภัยโทษหรือนิรโทษนั้นจะนำไปสู่ความสุขสงบสุขของบ้านเมือง นำไปสู่ความรักความสามัคคีของประชาชนในชาติ อันเป็นการสอดคล้องกับหลักเมตตาธรรมและหลักสามัคคีธรรม

อย่างไรก็ตามการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นการล่วงหน้า กำหนดให้การกระทำใดที่ยังมิได้เกิดขึ้นให้ถือว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด หรือเป็นความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ ไม่สามารถกระทำได้เพราะจะทำให้การกระทำที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตดังกล่าวไม่ได้รับการตรวจสอบตามกฎหมายใน

ขณะนั้น เท่ากับว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่จะกระทำการอย่างใดก็ได้ ตามอำเภอใจของตน กฎหมายดังกล่าวจึงขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ⁷

2.2 แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่เน้นหนักไปในทางการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรม โดยเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระวังและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ จะต้องมีการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดสูง เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุม หรือปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไปและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน⁸ การควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในระดับสูงซึ่งในระบบกระบวนการทางอาญานั้นจะต้องมีการจับกุม การฟ้องร้องและการพิพากษาผู้กระทำความผิดอาญาได้เกือบทั้งหมด ซึ่งแน่นอนว่า จะต้องรวมถึงการดำเนินการที่รวดเร็ว มีการดำเนินการในรูปแบบที่เป็นทางการน้อย และปราศจากอุปสรรคที่กินเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสิทธิภาพสูงเช่นนี้ ทำให้มีผลการปราบปรามอาชญากรรมสูงตามไปด้วย ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ โดยมีกระบวนการกั้นกรอง (Screening Process) ในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล การพิจารณาคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือการปลดปล่อยจำเลย ซึ่งในกรณีที่ต้องหาบริสุทธิ์เขาจะถูกกั้นกรองออกไป เช่น มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือไม่ทราบแน่ชัดว่าได้กระทำความผิด เป็นต้น ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าตำรวจและอัยการที่สามารถที่จะวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นต้นได้ ซึ่งศาสตราจารย์ Herbert Packer ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ไว้ว่า “กระบวนการกั้นกรองควรจะถูกดำเนินการโดยตำรวจและอัยการ ซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถระบุผู้ที่น่าจะกระทำความผิดได้แน่นอน”⁹ เป็นการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้การวินิจฉัยคดีให้เสร็จไปตั้งแต่ขั้นตอนต้นๆของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้

⁷ แหล่งเดิม. (น. 6-7).

⁸ คำแปลที่นำมาใช้นี้คือคำแปลของ ประชาน วัฒนวานิช, “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม”, 9 (2) (กันยายน-พฤศจิกายน, 2520), น.150, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁹ แหล่งเดิม. (น. 151).

บริสุทธิ์ถูกกลั่นกรองออกไป และในขณะเดียวกันผู้กระทำผิดก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการอย่างรวดเร็ว ซึ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมเช่นนี้ ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมจึงมีผลที่อาจจะเป็นไปได้ทั้งสิ้น 2 ประการ คือ

1. การปลดปล่อยผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย หรือผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว
2. การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้น หรือผู้ต้องหาไร้สารภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบการถ่วงดุลและการดำเนินคดีอาญาในการสอบสวนฟ้องร้องคดีและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่นานาประเทศถือเป็นหลักสากลและได้มีการบัญญัติกฎหมายรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่นเดียวกัน การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานอาจแบ่งออกได้เป็นการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งประกอบด้วยการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน การดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการ และการดำเนินคดีในชั้นศาล ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ความเป็นธรรม (Fairness) ซึ่งจะต้องมีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น¹⁰ การใช้อำนาจรัฐมีความต้องการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความต้องการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบของคนในสังคม รัฐจึงต้องมีความจำเป็นในการจัดระเบียบในรัฐ และจะต้องมีอำนาจบังคับใช้กับประชาชนทุกคน โดยอำนาจดังกล่าวจะต้องมีความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจไว้ การปกครองประชาชนภายในประเทศ รัฐจำเป็นต้องมีอำนาจในการควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยผ่านองค์กร 3 องค์กรดังนี้

1. การใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรนิติบัญญัติ

อำนาจของรัฐที่ใช้ผ่านองค์กรนี้ เรียกว่า อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ อำนาจในการตรากฎหมาย ยกเลิกกฎหมายและเพิ่มเติมกฎหมาย ซึ่งรวมไปถึงอำนาจที่จะทำสงครามและสันติภาพ อำนาจในอันที่จะเก็บภาษีอากร อำนาจในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ต่างๆ อำนาจในการอภัยโทษด้วย ซึ่งเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่า รัฐมีอิสระในการกำหนดตนเองได้ภายใต้อำนาจอธิปไตย รัฐย่อมมีอำนาจที่จะบัญญัติกฎหมายสำหรับดำเนินกิจการต่างๆภายในรัฐได้อย่างมีระเบียบแบบแผน

2. การใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรบริหาร

¹⁰ “การขัดกันของหน้าที่กับกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต) (น. 36) , 2552, โดย ประวิทย์ ภูแสงศักดิ์กุล

องค์กรของรัฐฝ่ายบริหาร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครอง (Administrative Organs) และรัฐบาล (Government) ดังนี้

ก. เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครอง

ได้แก่ บรรดา “องค์กร” หรือ “เจ้าหน้าที่” ที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับ หรือควบคุมดูแลโดยตรง หรือโดยอ้อมของนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง

ข. รัฐบาล

การกระทำที่จะถือว่าเป็นการกระทำในฐานะ “รัฐบาล” ได้แก่ เป็นการกระทำในทางการเมืองใช้อำนาจดุลพินิจในการกระทำการและใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ

(1) อำนาจบริหารในทางนโยบาย เช่น การทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น ๆ นานาชาติ หรือองค์กรระหว่างประเทศ

(2) อำนาจบริหารในทางปกครอง เช่น อำนาจในการตรากฎหมาย เรียกว่า อำนาจบริหารบัญญัติ โดยถือว่าเป็น “กฎหมายยกเว้น” เนื่องจากฝ่ายบริหารไม่มีหน้าที่ออกกฎหมายโดยตรงเช่นเดียวกับอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนั้นการที่ฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายต้องนับว่าเป็นกรณียกเว้นกฎหมายบริหารบัญญัติ ซึ่งตามกฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พระราชกำหนดและกฎหมายลำดับรอง¹¹

3. การใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรตุลาการ

องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ คือ ศาล โดยศาลทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินคดีหรือข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมทั้งที่เป็นข้อพิพาทในทางแพ่งและอาญา การใช้อำนาจตุลาการเป็นการนำกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทและก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ยังรวมไปถึงการใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญโดยชัดเจน และเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตย

นอกจากนี้การใช้อำนาจของรัฐโดยทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาต่างๆแล้วยังมีการใช้อำนาจรัฐในฐานะที่เป็นองค์กรฝ่ายปกครองอีกด้วย กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจโดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ การใช้อำนาจดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการกระทำทางปกครอง ได้แก่ การจัดระเบียบโครงสร้างศาล หรือการบริหารงานบุคคล เป็นต้น

¹¹ โครงการวิจัยเรื่องการขัดแย้งระหว่างเขตอำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (อัดสำเนา) (น. 10), โดย สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2548

2.3.1 การตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในปัจจุบันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในบางจุดยังไม่มีกลไกการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจกัน (Checks and Balances) เช่น ในกรณีที่พนักงานสอบสวนสามารถเริ่มคดีได้เองโดยลำพังและสามารถดำเนินคดีไปได้โดยลำพังจนการสอบสวนเสร็จสิ้น รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อจำเลย หรือผู้ต้องหามากที่สุด

การให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงการปกครองโดยกฎหมายหรือการปกครองที่กฎหมายเป็นใหญ่ รัฐซึ่งต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นกันจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมาย และจะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือโดยองค์กรของรัฐเอง กระบวนการยุติธรรมอันเป็นกลไกหลักในการบังคับใช้กฎหมายจึงมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องไม่เป็นกระบวนการที่คุกคามหรือล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ด้วยเหตุนี้เองจึงมีการดำเนินการเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่อาจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของหลายฝ่าย ทั้งผู้ต้องหา จำเลย พยาน ผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมที่ดีจึงต้องสร้างหลักประกันที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายมิให้ถูกล่วงละเมิด โดยคำนึงถึงความสมดุลของหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) กับหลักนิติธรรม (The Rule of law)¹²

กระบวนการยุติธรรมในฐานะที่เป็นกลไกในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคม จึงจำเป็นต้องมีมาตรการบังคับที่อาจกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การออกหมายเรียก หมายจับ หมายค้น การจับ การค้น การควบคุม เป็นต้น และผลของการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมยังอาจนำไปสู่คำพิพากษาของศาลที่อาจถึงขั้นประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน หรือมาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ด้วยเหตุนี้กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์จึงจำเป็นต้องมีความโปร่งใส (Transparency) ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการเพราะความโปร่งใสที่ทุกคนสามารถมองเห็นรับรู้รับทราบขั้นตอนในการดำเนินการและเหตุผลย่อมเป็นมาตรการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบที่ดีที่สุด นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีระบบการดำเนินงานที่องค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน (Checks and Balances) โดยไม่มีองค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจผูกขาดที่จะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยไม่ชอบยิ่งไปกว่านั้น การบริหารงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุก

¹² ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย (น. 16-17), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2544.

องค์กรต้องไม่เป็นระบบปิดที่การดำเนินการต่างๆ ทั้งในแง่ของการทำงาน การโยกย้าย แต่งตั้ง และการให้ความดีความชอบขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์กรนั้นๆ โดยไม่มีการตรวจสอบ แต่ต้องเป็นระบบเปิดรับการตรวจสอบ (Accountability) จากองค์กรภายนอกและสาธารณชนด้วย ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความอิสระที่ต้องมิให้บุคคลหรือองค์กรใดจากภายนอกเข้าแทรกแซงหรือจากภายในด้วยกันเข้าครอบงำจนเกินสมควรจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาได้ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้ กระบวนการที่พึงประสงค์จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างคุณภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใสสามารถถูกตรวจสอบได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกได้อย่างมีคุณภาพด้วย

หลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) เป็นผลมาจากความต้องการจำกัดอำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) แต่ในทางปฏิบัติรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีการใช้อำนาจเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่เพื่อป้องกันมิให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจและล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

หลักการตรวจสอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน ซึ่งถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยการค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งในการดำเนินดังกล่าวรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำการบางอย่างอันละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น การจับ การควบคุม การกักขัง เป็นต้น รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีอำนาจกระทำการดังกล่าว อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ฉะนั้นจะต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่ามีการใช้อำนาจเป็นไปตามกฎหมาย หรืออยู่ภายในกรอบของกฎหมายหรือไม่อย่างไร โดยอาจแบ่งการตรวจสอบได้ดังนี้

ก. การตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กร

เป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่โดยลำดับการบัญชาของแต่ละองค์กร “การบังคับบัญชา” และ “การกำกับดูแล” โดยการที่การบังคับบัญชาเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ภายในองค์กรนั้น ในรูปของการบังคับตามลำดับชั้นโดยให้ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจของตนในการตรวจสอบการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเกิดกรณีที่การกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินการได้ รวมทั้งยังมีอำนาจเพิกถอน แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือใช้อำนาจแทน

ผู้ได้บังคับบัญชาได้ ส่วนกำกับดูแลเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนร่วมด้วยความชอบด้วยกฎหมาย¹³

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการแก้ไขปัญหาต่างๆเพื่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรม โดยการออกระเบียบภายในกันอย่างละเอียดถี่ถ้วนก็ตาม กลับสร้างปัญหาในการปฏิบัติการเพราะทำให้เกิดความล่าช้าเกินความจำเป็น

ดังนั้นการตรวจสอบภายในองค์กรนี้ จึงไม่ควรกระทำไปเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานมากจนเกินไป เพราะจะเป็นการสร้างงานภายในองค์กรมากจนเกินไป แต่ควรที่จะคำนึงถึงการตรวจสอบในการใช้อำนาจภายในองค์กรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดการออกระเบียบภายในกันอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อความสะดวกในการทำงานนั้นกลับสร้างปัญหาในการปฏิบัติการเพราะทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน

ข. การตรวจสอบการถ่วงดุลภายนอกองค์กร

การตรวจสอบภายนอกองค์กร คือ การดูแลและคานอำนาจกันและกันระหว่างองค์กรต่างๆในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงความรับผิดชอบที่เรียกว่า Accountability ในการบริหารงานยุติธรรมด้วย เป็นการตรวจสอบโดยองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือองค์กรอิสระว่ามีการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เช่น การที่ศาลเป็นผู้ออกหมายจับหมายค้น หรือหมายขัง หรือการที่พนักงานอัยการมีอำนาจตรวจสอบสำนวนสอบสวนของพนักงานสอบสวน และมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล หรือการที่ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องของพนักงานอัยการ หรือการพิจารณาของศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยเป็นต้น จะเห็นได้ว่าขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนแม้กระทั่งศาล กฎหมายก็บัญญัติให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเปิดเผยเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาพิพากษาคดีได้

ตัวอย่าง คดีอาญาบางประเภท เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง การสอบสวนคดีซึ่งทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกันก็มักจะมีการช่วยเหลือกันเพื่อรักษาภาพพจน์ของหน่วยงาน ตำรวจก็ทำให้การดำเนินคดีประเภทนี้โดยพนักงานอัยการไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในสกอตแลนด์ ประเทศอังกฤษ กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจถูกร้องเรียนกล่าวหาว่าได้กระทำผิดอย่างหนึ่งเช่น ทำร้ายผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมอยู่ เป็นต้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนและสอบสวน โดยตรงไม่มอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกันเป็นผู้สืบสวน

¹³ การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของปฏิบัติการทางปกครอง (สารนิพนธ์มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) (น. 13-15), โดย ไพรัช โดสวัศคี, 2547.

สอบสวนเพราะเกรงว่าอาจมีการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกันได้¹⁴ ผลของการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกนี้จะทำให้มีผลต่อการดำเนินการต่างๆทางคดี

2.3.2 กลไกการตรวจสอบการถ่วงดุล

กลไกการตรวจสอบที่อยู่ตามกฎหมายไทย

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

(4) พระราชบัญญัติต่างๆเกี่ยวกับการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 แต่ไม่รวมกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น

(5) ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวกับการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการออกหมายจับและหมายค้นในคดีอาญา พ.ศ. 2545 ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2536¹⁵

การดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาความสมดุล (Checks and Balances) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงทางหนึ่งทางใดมากนัก¹⁶

ขั้นตอนชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stage) เป็นการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวนซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งการตรวจสอบการถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานสอบสวนมีกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

¹⁴ อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ (น. 55), โดย อุทิศ วีรวัฒน์, 2533.

¹⁵ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 21-22), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2551.

¹⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6) (น. 17), โดย คณิง ภาไชย, 2543, กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2.4 ลักษณะที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน

โดยปกติคดีอาญาจะเริ่มต้นเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบัน มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบใน “การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากกัน เพราะการดำเนินการของพนักงานสอบสวนนั้นแท้จริงแล้วเป็นการกระทำเพื่อชี้ขาดคดีในชั้นเจ้าพนักงานของพนักงานอัยการนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่เป็นกระบวนการเดียวกัน

ในต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศ “ยุโรปภาคพื้น”(Europa/continental Europe) นั้น ไม่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบนั้นไม่ว่าโดยกฎหมายหรือโดยทางปฏิบัติ แต่ “การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง” เป็นกระบวนการที่แบ่งแยกไม่ได้และการดำเนินการทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว ส่วนเจ้าพนักงานอื่นนั้นมีฐานะเพียงเป็น “เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ” (Hilfbeamte der Staatsanwaltschaft) เท่านั้น ซึ่งหมายความว่าพนักงานอัยการสามารถที่จะเข้าไปควบคุมดูแลการสอบสวนคดีได้ทุกคดี เมื่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจได้ทำการสอบสวนคดีใดตามความจำเป็นในเบื้องต้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องรายงานผลของการดำเนินการไปให้แก่พนักงานอัยการทราบในทันที เพื่อพนักงานอัยการจะได้มีโอกาสพิจารณาว่าจะสมควรเข้าไปกำกับดูแลหรือเข้าไปดำเนินการต่อไปด้วยตนเองหรือไม่¹⁷ ในการดำเนินการสอบสวนคดีด้วยตนเอง ซึ่งพนักงานอัยการจะกระทำเฉพาะคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือคดีที่มีความสำคัญเท่านั้น ส่วน “คดีอาญาทั่วไป” (General Crime)

¹⁷ ดู เป็นต้นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163 ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 163 (การดำเนินการเริ่มแรกของตำรวจ)

(1) เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องสอบสวนความผิดอาญาและต้องดำเนินการทุกอย่างโดยไม่ชักช้า เพื่อป้องกันมิให้เรื่องที่กำลังกล่าวนั้นมีคามมีคมนตรี

(2) เจ้าพนักงานตำรวจต้องส่งรายงานที่ตนได้กระทำไปแล้วนั้นไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า ถ้าปรากฏว่าการดำเนินการใดจำเป็นต้องกระทำโดยมาตรการทางศาล ก็จะต้องส่งรายงานนั้นโดยตรงไปยังศาลแขวง

[§ 163 (Erster Zugriff der Polizei)

(1) Die Behörden und Beamten des Polizeidienstes haben Straftaten zu erforschen und alle keinen Aufschub gestattenden Anordnung zu treffen, um the Verhunkelung der Sache zu verhüten

(2) Die Behöden und Beamten des Polizeidienstes übersenden ihre Verhandlungen ohne Verzug der Staatsanwaltschaft die schleinige Vornahme richterlicher Untersuchungshandlungen erforderlich, so kann die Übersendung unmittelbar an das Amtsgericht erfolgen.]

ตามปกติพนักงานอัยการจะปล่อยให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนคดีอาญาที่พนักงานอัยการสอบสวนด้วยตนเองจึงเป็น “คดีอาญาพิเศษ” (Special Crime)

สำหรับการสอบสวน “คดีอาญาพิเศษ” ตามกฎหมายของไทยในปัจจุบันนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ”¹⁸ ซึ่งในการสอบสวนคดีอาญาพิเศษนั้น พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมหรืออาจเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนพิเศษ

การที่กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษบัญญัติให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมหรืออาจเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น แสดงว่าการสอบสวนคดีอาญาพิเศษเป็นการสอบสวนที่เป็นไปในทิศทางของการเป็นอำนาจเดียวกันของการสอบสวนฟ้องร้อง ดังนั้นบทบาทของพนักงานอัยการที่เข้าไปร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงไม่ใช่เพียงแค่เข้าไปนั่งฟังหรือรับรู้การดำเนินการของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเฉยๆ แต่พนักงานอัยการต้องร่วมมือในการตรวจสอบความจริงในคดี¹⁹ และพนักงานอัยการมีความเป็นอิสระในการดำเนินคดีซึ่งในคดีอาญานั้น เมื่อมีความสงสัยในข้อเท็จจริงในคดี กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด

โดยการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้ให้แก่จำเลยในคดีอาญา หรือที่เรียกกันว่า “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (In dudio pro reo) ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า

“เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย”

บทบัญญัตินี้หมายความว่าในการดำเนินคดีอาญานั้น กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด²⁰ ซึ่งความสงสัยที่จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้น จะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น และต้องเป็นความสงสัยที่มี

¹⁸ คุราชะเอียดใน พระราชบัญญัติการสอบสวนพิเศษ พ.ศ. 2547

¹⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 25 บัญญัติว่า

“ข้อ 25 (พนักงานอัยการกับการสอบสวน)

การให้คำแนะนำปรึกษาในการสอบสวน การเข้าร่วมในการสอบสวนตามที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร้องขอ เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่พนักงานอัยการพึงกระทำ ทั้งนี้เพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและรักษาผลประโยชน์ของรัฐ”

²⁰ ฎีกาที่ 899/2487 (หน้า 574): ในคดีอาญา โจทก์จะต้องนำสืบให้ปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทำผิดจริง แต่ในคดีแพ่งศาลต้องดูพยานหลักฐานของทุกฝ่าย แล้วพิจารณาว่าพยานหลักฐานทั้งหมดนั้นเชื่อสมหนักไปข้างฝ่ายใด แม้ว่าไม่ถึงกับปราศจากข้อสงสัย ศาลก็ยังชี้ขาดให้ฝ่ายนั้นชนะคดีได้

เหตุผลอันสมควรให้เกิดความสงสัย²¹ แสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่งถึงการยกฟ้องผู้บริสุทธิ์มากยิ่งขึ้นกว่าการลงโทษผู้ผิด หรือที่มักจะกล่าวกันเสมอว่า “ปล่อยคนผิดไปสิบคนดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว”

2.4.1 พนักงานสอบสวน

ตามกฎหมายปัจจุบันกล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ “พนักงานสอบสวนทั่วไป” กับ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ”

2.4.1.1 พนักงานสอบสวนทั่วไป

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “พนักงานสอบสวนทั่วไป” ซึ่งบทบัญญัตินี้ก็นำไปใช้กับ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” ด้วย

มาตรา 2 (6) นิยามคำว่า “พนักงานสอบสวน” ว่า

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

โดยให้มีหน้าที่ในการรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา²² ซึ่งเป็นอำนาจโดยทั่วไปของพนักงานสอบสวน

และมาตรา 18 บัญญัติไว้ว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

จะเห็นได้ว่า “เจ้าพนักงานที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” มีทั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองและพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติทางราชการพนักงาน

²¹ ฎีกาที่ 572/2500 (หน้า 475) : ประโยชน์แห่งความสงสัยที่จะยกให้เป็นผลดีแก่จำเลยนั้น ต้องมีเหตุผลอันสมควรให้เกิดความสงสัย ข้อสงสัยที่ห่างไกลต่อเหตุผล ไม่เป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 131

เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวเท่านั้นทำการสอบสวนคดีอาญา และในปัจจุบันโดยหลักแล้วได้แก่พนักงานสอบสวน

เพราะปัญหาของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาไม่ได้อยู่ที่ว่าควรให้พนักงานสอบสวนฝ่ายใดเป็นผู้ทำการสอบสวน แต่หากอยู่ที่ว่าใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบ “การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง” (Vorverfahren) กล่าวคือ ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบ “การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง”

ดังนั้นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพนักงานสอบสวนหลัก แม้กฎหมายอื่นจะบัญญัติให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายนั้นเป็นพนักงานสอบสวน ความผิดอาญา อย่างไรก็ตามการสอบสวนเป็นอำนาจเดียวพนักงานสอบสวนทั้งสองฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันและดำเนินการให้เป็นเรื่องเดียวกัน หากพิจารณาถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบของเจ้าพนักงานสอบสวนในคดี จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบของเจ้าพนักงานนั้น กฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติและการดำเนินการของเจ้าพนักงานไว้ค่อนข้างรัดกุม และเพื่อกคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้ให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัด และมีความโปร่งใส รวมทั้งสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนได้อีกด้วย

2.4.1.2 พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

เนื่องจากได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมใหม่หลักจากมีการปฏิรูปการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2540 รัฐจึงได้มีการจัดตั้ง “กรมสอบสวนพิเศษ” ขึ้นโดยให้หน่วยงานนี้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาบางประเภทเป็นการเฉพาะที่กฎหมายเรียกว่า “คดีพิเศษ” พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้นิยามของ “คดีพิเศษ” ว่า “คดีพิเศษ” หมายความว่า คดีความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21²³

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 บัญญัติไว้ว่า “คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ได้แก่คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องมิลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

²³ ดูพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 3

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ²⁴

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

(จ)²⁵ คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมีใช้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหา

ทั้งนี้ ตามรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) กำหนด

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนสอบสวนสำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ

บรรดาคดีใดที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ถือว่าการสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนในคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติ

บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ใช้บังคับกับบุคคลที่เป็นตัวละคร ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดด้วย

ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งหรือข้อสงสัยว่าการกระทำความผิดใดเป็นคดีพิเศษตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง (1) หรือไม่ ให้คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) เป็นผู้ชี้ขาด²⁶

ดังนี้ “คดีพิเศษ” ที่เป็นคดีหลักจึงมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ

(1) คดีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ²⁷

²⁴ พระราชบัญญัติการสอบสวนพิเศษ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 21 (1) (ค)

²⁵ พระราชบัญญัติการสอบสวนพิเศษ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 21 (1) (จ)

²⁶ พระราชบัญญัติการสอบสวนพิเศษ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 21 วรรคห้า

²⁷ ดู บัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

(2) คดีที่มีลักษณะพิเศษที่กำหนดในกฎกระทรวงยุติธรรม²⁸

นอกจากนั้น “คดีพิเศษ” อาจเป็นคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) ได้ลงมติให้เป็น “คดีพิเศษ”

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 3 นิยามคำว่า “พนักงานสอบสวนพิเศษ” ว่า

“พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” หมายความว่า อธิบดี รองอธิบดี และผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 วรรคหนึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี”

ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็เป็นพนักงานสอบสวนและเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในการดำเนินคดีอาญานั้น ย่อมถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ ผู้รับผิดชอบจึงต้องอยู่ที่องค์กรเดียว และองค์กรนั้นจะเป็นอื่นไม่ได้นอกจากพนักงานอัยการ ทั้งนี้เพราะในที่สุดพนักงานอัยการต้องเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล พนักงานอัยการจึงชอบที่จะเข้าดำเนินคดีได้ตั้งแต่ต้น

แต่ที่กล่าวมานี้มิได้หมายความว่า พนักงานอัยการต้องทำการสอบสวนคดีเองทุกเรื่อง แต่หมายความว่าพนักงานอัยการต้องมีหน้าที่ที่จะเข้าดำเนินคดีเองได้ด้วยหรือเข้าควบคุมคดีได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจยังทำการสอบสวนคดีอาญาได้โดยอิสระ และแม้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่ตั้งขึ้นใหม่ก็ยังทำการสอบสวนได้โดยอิสระในระดับหนึ่งเช่นเดียวกัน

2.4.2 พนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันมีการแบ่งแยก “การดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง” (Vorverfahren) ออกเป็น 2 ตอน กล่าวคือ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่เริ่มสอบสวนคดี แต่มาตรา 20 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้”

²⁸ ดูกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดคดีพิเศษเพิ่มเติมตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

ดังนั้นความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยนั้น กฎหมายให้อัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการที่มีอำนาจสูงสุดมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการเริ่มสอบสวนได้ และเมื่ออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายได้ทำการสอบสวนคดีซึ่งเท่ากับว่าการเริ่มการสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามกฎหมาย²⁹ ซึ่งเท่ากับว่าพนักงานอัยการและอัยการสูงสุดมีอำนาจทำนองเดียวกันกับพนักงานสอบสวน³⁰

ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 บัญญัติว่า

“มาตรา 32 ในกรณีที่ กคพ. เห็นว่าเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำ ความผิดคดีพิเศษ กคพ. จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งใดหรือคดีประเภทใดต้องม พนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการทหาร แล้วแต่กรณีมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดี พิเศษหรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำตรวจสอบ พยานหลักฐานตั้งแต่ในชั้นเริ่มการสอบสวนแล้วแต่กรณีก็ได้ เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มี ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) (ค) หรือ (ง) ต้องมีพนักงานอัยการหรือ อัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี แล้วแต่กรณี ทั้งนี้การสอบสวน ร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์

ทำให้เห็นได้ว่าการสอบสวนคดีพิเศษกฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการมีบทบาท สำคัญร่วมด้วย ซึ่งกรณีนี้ถือว่าสำคัญในการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง เพราะเท่ากับว่าเป็นการ พัฒนากฎหมายไปในทิศทางของการเป็นอำนาจเดียวของอำนาจการสอบสวนฟ้องร้อง และเพื่อมิให้ เกิดช่องว่างในการดำเนินคดี เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีอำนาจอิสระในการสอบสวน จะต้องมี การดำเนินการให้มีความเป็นธรรม และเกิดความโปร่งใสมากที่สุด และสามารถทำการตรวจสอบ ได้โดยปราศจากข้อสงสัย

²⁹ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16 “ในการปฏิบัติการตามอำนาจ หน้าที่เฉพาะในคดีตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือ ตามกฎหมายอื่นใด ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้อัยการหรือไม่ส่งรายงานพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้

³⁰ คู่มือตรา 20 วรรคสาม

พนักงานอัยการในต่างประเทศหรือแม้แต่ในประเทศไทยเรามีความเป็นอิสระในการดำเนินคดีในระดับที่สูงมาก³¹ กล่าวคือ มีความเป็นอิสระจากภายนอก ซึ่งการที่ให้พนักงานอัยการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนจึงทำให้พนักงานสอบสวนสามารถทำงานของตนได้อย่างมีความเป็นอิสระยิ่งขึ้น และสามารถเป็นหลักประกันในการสอบสวนได้เป็นอย่างดี

การที่กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนคดีอาญาคำนี้ นอกเหนือสิ่งอื่นใด ยังเป็นหลักประกัน “ความเป็นอิสระในการสอบสวนคดีอาญา” ในคดีพิเศษอีกด้วย กล่าวคือ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถทำหน้าที่ได้โดยปราศจากการชี้นำ เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการมีความเป็นอิสระในการดำเนินคดี และการควบคุมตัวในระหว่างสอบสวนนั้น ยังไม่มีกระบวนการตรวจสอบบัญชีผู้ไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีนี้อาจทำให้เกิดการควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้³²

2.5 แนวคิดและหลักการด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีการนำมาใช้อ้างอิงในหลายมุมมองซึ่งส่วนใหญ่มักจะได้อธิบายว่า เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีมาเองโดยธรรมชาติ (Natural) ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Inborn) และไม่อาจถูกพรากโอนไปจากตัวเราได้ (Inalienable) อาจกล่าวได้ว่า “สิทธิมนุษยชน” เป็นสิ่งที่มีอยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์³³

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เดิมใน โลกตะวันตกเรียกว่า Rights of man (สิทธิของมนุษย์) หรือ Natural Rights (สิทธิธรรมชาติ) และที่มีการรู้จักกันโดยทั่วไปอย่างเป็นทางการของคำว่า Human Rights (สิทธิมนุษยชน) เมื่อนางรูสเวลท์ (Eleanor Roosevelt) ภรรยาของอดีตประธานาธิบดีรูสเวลท์ ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และ

³¹ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ากรฟ้องคดีอาญาจะไม่ใช่ประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ ก.อ.”

³² โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 46), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551.

³³ สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญากฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม (Human Rights without Frontiers : Philosophy Law and Sosial Reality) (น.56-59), โดย จรัญ โฆษณานันท์, 2556, สำนักพิมพ์นิติธรรม: กรุงเทพมหานคร.

รับผิดชอบในการจัดทำร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Declaration on Human Rights) ได้นำคำนี้มาใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1947 จนเป็นที่ยอมรับและใช้คำนี้อย่างกว้างขวางมาจนถึงปัจจุบัน³⁴

จากหลักคิดที่ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด รัฐไม่ได้มีหน้าที่มาให้สิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน แต่รัฐมีหน้าที่จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนตลอดทั้งทำหน้าที่ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนของประชาชน เพื่อให้ประชาชนในฐานะคนๆ หนึ่งอย่างเท่าเทียมกัน และสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิความเป็นคนนั้นขึ้นอยู่กับสิทธิของสาธารณะและสิทธิของรัฐ ดังนั้นนโยบายของรัฐ มาตรการทางกฎหมาย ตลอดจนทั้งระบบขององค์กรเหนือรัฐ เช่น องค์กรสหประชาชาติ มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย³⁵

สิทธิมนุษยชนนั้น สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับสิทธิตามกฎหมายเพราะมักจะเกิดจากการเรียกร้องทางการเมือง เพื่อให้มีกฎหมายรับรอง ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะเป็นทั้งสิทธิโดยชอบธรรมและเป็นสิทธิตามกฎหมายด้วย สำหรับหลักกฎหมายที่เป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน คือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติ และหลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ชอบธรรม สำหรับหลักการไม่เลือกปฏิบัติในกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้น ถือว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน การดำเนินการใดๆ ของรัฐต้องไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง ไม่ว่าในทางที่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิประโยชน์หรือเป็นการให้สิทธิประโยชน์ แต่สำหรับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพื่อให้กลุ่มที่ด้อยโอกาสในการใช้สิทธิ ได้มีลักษณะที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นนั้น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ³⁶ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิงที่กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมต่อไป

สำหรับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามและให้สัตยาบันกติการะหว่างประเทศหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพันธกรณีที่จะต้องยึดถือปฏิบัติตาม มี 7 ฉบับ คือ

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child (CRC)) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2535 (ค.ศ.1992)

³⁴ Ibid. (p.59-60).

³⁵ การเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนเพื่อคนไร้สัญชาติในประเทศไทย, โดย สุชาดา ทวีสิทธิ์, “เสียงจากชายขอบ”

³⁶ แนวคิดและพัฒนาการของกฎหมายสิทธิมนุษยชน กฎหมายสิทธิมนุษยชน เอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 1-7 (น.1-15), โดย วิชัย ศรีรัตน์, 2548

2. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบและพิธีสารเลือกรับ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), and Optional Protocol) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2528 (ค.ศ.1985)

3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996)

4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2542 (ค.ศ.1999)

5. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003)

6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ.2007)

7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 (ค.ศ.1996)

สำหรับสาระสำคัญของอนุสัญญาสหประชาชาติแต่ละฉบับที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี และมีผลโดยตรงต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงที่กระทำความผิดในคดีอาชญากรรม 2 ฉบับ และมีเนื้อหาโดยสังเขป ดังนี้

1) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) และพิธีสารเลือกรับอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ มีบทบัญญัติรวม 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน รวม 30 ข้อ มีสาระสำคัญในแต่ละส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1

คำนิยามของคำว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” พันธกรณีของรัฐบาลมาตรการที่เหมาะสมที่จะให้สตรีได้ใช้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานบนความเสมอภาคกับบุรุษ มาตรการพิเศษชั่วคราวและมาตรการที่มุ่งปกป้องความเป็นเพศมารดาที่จะไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ มาตรการที่เหมาะสมที่

รัฐจะนำมาใช้ได้เพื่อความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบุรุษและสตรี การปราบปรามการค้าสตรีและการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของสตรีทุกรูปแบบ

ส่วนที่ 2

มาตรการที่เหมาะสมเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการเมืองและด้านอื่นๆ ทั่วไป โอกาสสตรีที่จะเป็นผู้แทนรัฐบาลในระดับระหว่างประเทศและการเข้าร่วมงานในองค์การระหว่างประเทศ การที่จะได้มาหรือการเปลี่ยนแปลงหรือการคงไว้ซึ่งสัญชาติของสตรีและบุตร

ส่วนที่ 3

สิทธิอันเสมอภาคกับบุรุษในด้านการศึกษา อาชีพ การจ้างงานสตรีที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคกับบุรุษ การรักษาสุขภาพ การได้รับบริการที่เหมาะสมเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอด และระยะหลังการคลอดบุตร ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานของความเสมอภาค สตรีในชนบท ปัญหา การสนับสนุน บนพื้นฐานของความเสมอภาคการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในชนบท

ส่วนที่ 4

ความเสมอภาคในทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ การขจัดทางเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องเกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว

ส่วนที่ 5

คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี การเลือกตั้งคณะกรรมการรายงานว่าด้วยมาตรการ ด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริการ และด้านอื่นๆ เพื่อให้มีผลต่อการนำอนุสัญญาไปบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมของคณะอนุกรรมการ การประชุมคณะกรรมการ รายงานต่อสมัชชาสหประชาชาติความสัมพันธ์กับทบวงการชำนัญพิเศษ การส่งเสริมให้บรรลุถึงความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรี การกำหนดมาตรการที่จำเป็นในระดับชาติของรัฐภาคีเป็นต้น

สำหรับพิธีสารเลือกรับ (Optional Protocol) นับเป็นการย้ำเจตนารมณ์เรื่องหลักการความเท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการที่ปรากฏในอนุสัญญา และเกี่ยวข้องกับรัฐภาคี โดยผู้ร้องเรียนอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดก็ได้ การกำหนดเงื่อนไขในการรับเรื่องร้องเรียน และการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนโดยคณะกรรมการซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีพิธีสารดังกล่าว

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีบทบัญญัติแบ่งออกเป็น 6 ส่วน รวม 53 ข้อ มีสาระสำคัญในแต่ละส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง

ส่วนที่ 2

พันธกรณีของรัฐภาคีที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลในสิทธิที่ได้กำหนดไว้ในกติกาฉบับนี้ การประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษ และสตรีในการใช้สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรการที่เป็นการหลีกเลี่ยงพันธกรณีภายใต้กติกานี้ เท่าที่จำเป็นในภาวะฉุกเฉินแต่ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ การกระทำของรัฐต้องไม่มีจุดมุ่งหมายในการทำลายสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในกติกาฉบับนี้ โดยไม่มีการจำกัดหรือหลีกเลี่ยงสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 3

สิทธิของบุคคลที่จะมีชีวิตและได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะไม่ถูกทรมาน การปฏิบัติหรือลงโทษนี้ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ห้ามการเอาตัวลงเป็นทาส หรือ ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกายบุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ ถูกลิดรอนเสรีภาพมิได้ บุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม ห้ามจำคุกอันเนื่องมาจากเหตุไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอยู่ในดินแดนของรัฐได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สิทธิของคนต่างด้าวในดินแดนรัฐภาคี ความเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ บุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรืองดเว้นกระทำการซึ่งในขณะกระทำไปไม่มีความผิดตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย การไม่ถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการ เป็นต้น

ส่วนที่ 4

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน องค์กรประกอบและการปฏิบัติหน้าที่ การเลือกตั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การเลือกตั้งครั้งแรกและการเลือกตั้งแทนตำแหน่งว่าง สักส่วนของ คณะกรรมการ และการกระจายสัดส่วนตามเขตภูมิภาค เป็นต้น

ส่วนที่ 5

ประกอบด้วย การตีความบทบัญญัติของกติกานี้ การห้ามการตีความกติกานี้ที่จะทำให้เสื่อมสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดของปวงชน

ส่วน 6

การเปิดให้ลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติ และการเก็บรักษา สัตยาบันสาร หรือ ภาคยานุวัติ เป็นต้น

จากบทบัญญัติ ดังกล่าวส่วนที่เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่สำคัญปรากฏในส่วนที่ 3 ซึ่งกล่าวถึงสิทธิต่างๆ ของประชาชนที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เสรีภาพจากการถูกทรมาน การห้ามบุคคลมิให้ตกอยู่ในสภาวะเยี่ยงทาส การห้ามบุคคลมิให้ถูกจับกุมตามอำเภอใจ การปฏิบัติต่อผู้ถูกกลืนเสรีภาพอย่างมีมนุษยธรรม ความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย การห้ามมิให้มีการแทรกแซงความเป็นส่วนตัว สิทธิของชายหญิงที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมในการมีครอบครัว การคุ้มครองสิทธิเด็ก ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อบทที่รัฐจะต้องมีมาตรการที่สอดคล้องกับกติกาฉบับนี้

2.6 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความมีคุณค่ามีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง และมีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เรียกกันว่าเป็น สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) อันเป็นบ่อเกิดหรือที่มาที่สำคัญประการหนึ่งของสิทธิมนุษยชน สิทธิธรรมชาติ คือ สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์จะพึงมีและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) โดยมีสาระสำคัญว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิที่ว่ามี ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิซึ่งไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์ได้³⁷ ขณะเดียวกันก็มีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเช่นว่านั้นระหว่างผู้ได้อำนาจปกครองและผู้มีอำนาจปกครอง

ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏความขัดแย้งระหว่างกันอยู่เสมอเพราะในขณะที่ผู้ผู้ได้อำนาจปกครองพยายามดิ้นรนที่จะมีสิทธิและเสรีภาพให้มากที่สุด แต่ผู้มีอำนาจปกครองก็มีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจอย่างเต็มที่เสมอ แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติจึงเกิดขึ้น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจำกัดอำนาจของรัฐ หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง ด้วยเหตุผลว่าประชาชนมีอาณาเขตหนึ่งที่ห้ามมิให้ผู้ใช้อำนาจปกครองล่วงล้ำเข้าไปใช้อำนาจรัฐได้ ผู้ใช้อำนาจปกครองมีพันธะที่จะต้องงดเว้นไม่ใช้อำนาจรัฐ เท่ากับว่าประชาชนของรัฐมีสิทธิในการจำกัดอำนาจรัฐ และนอกจากจะเป็นการจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแล้ว สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคลก็จะต้องไม่ถูกล่วงละเมิดจากการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วย กล่าวคือ การใช้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคลจะต้องใช้ภายในเขตแดนของสิทธิและเสรีภาพแห่งตน และต้องไม่ก้าวล่วงเข้าไปในเขตแดนของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

³⁷ กฎหมายสิทธิมนุษยชน (น.1), โดย วีระ โลจายะ, 2525

รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทุกรัฐจึงได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ ที่มนุษย์แต่ละคนต้องมีและใช้ไปเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพแห่งตนทั้งในทางกายภาพ และในทางจิตใจซึ่งรวมเรียกว่า “สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน” (Fundamental Rights and Liberties) ให้แก่ราษฎร สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานมีจำนวนมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามสภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของแต่ละประเทศและแต่ละยุคสมัย อย่างไรก็ตามการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ นั้น มีความหมายแต่เพียงว่า รัฐจะเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ไม่ได้เท่านั้น มิได้มีความหมายว่ารัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้เลย รัฐย่อมมีอำนาจที่จะจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นหรือในอันที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์มหาชน³⁸

2.6.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

“สิทธิและเสรีภาพ” ประกอบด้วยคำสองคำ คือ “สิทธิ” (Right) และ “เสรีภาพ” (Liberty) โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

“สิทธิ” (Right) ชุนประเสริฐ สุภมาตรา ได้อธิบายว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจหรือความสามารถซึ่งกฎหมายรับรองป้องกันให้บุคคลผู้หนึ่งมีอำนาจร้องขอให้ผู้อื่นมีอำนาจที่ต้องเคารพ³⁹

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ในหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งสามารถปรับใช้ได้ทั้งกับกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน ไว้ว่ามีสองความหมาย ได้แก่ การมองจากอำนาจของผู้ทรงสิทธิ คือ “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” และการมองจากวัตถุประสงค์ของสิทธิ คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองได้” โดยอธิบายว่าสิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ให้รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆ ด้วย⁴⁰

รองศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์หรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย⁴¹

³⁸ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (น.16), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543

³⁹ หนังสือว่าด้วยกฎหมายภาคสิทธิ (น.1), โดย ชุนประเสริฐ สุภมาตรา, 2477

⁴⁰ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (น.224), โดย หยุด แสงอุทัย, 2535

⁴¹ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (น.22), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543

ดร.คณิน บุญสุวรรณ ให้ความหมายไว้ว่า “ สิทธิ” หมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลสามารถที่จะมีหรือทำอะไรก็ได้ที่มีกฎหมายรับรอง แต่คำว่าทำอะไรก็ได้ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าทำอะไรได้ตามใจ เพราะหากทำอะไรลงไปแล้วเกิดไปกระทบสิทธิของผู้อื่นหรือทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อนเสียหาย หรือสูญเสียอะไรบางอย่าง การกระทำดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ต้องห้าม เช่น สิทธิในการมีทรัพย์สินส่วนตัว สิทธิในที่ดิน สิทธิในการป้องกันตัวเอง หรือสิทธิในการใช้รถใช้ถนน หรือสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น⁴²

จากหลักการและความคิดเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว อาจประมวลลักษณะสำคัญที่ตรงกันหลายประการ⁴³ ได้แก่

1) สิทธินั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของสิทธิ สิทธิจะเป็นการรับรองให้เจ้าของสิทธิมีอำนาจสามารถใช้สิทธินั้นได้ หรืออาจจะไม่ใช้สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ ในบางกรณีก็อาจจะทำให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตนแทนได้ ซึ่งการให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทนนี้มักพบในกฎหมายแพ่ง

2) สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิของตน กล่าวคือ ถ้าเป็นสิทธิในทางแพ่ง จะสามารถเรียกร้องต่อทรัพย์ (ทรัพย์สิน) บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องยอมรับและไม่ละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์อันผู้อื่นมีสิทธิอยู่ หรือเรียกร้องให้บุคคลดำเนินการหรือไม่ดำเนินการ (บุคคลสิทธิ) หรือในทางกฎหมายมหาชน สิทธินั้นจะเรียกร้องให้รัฐโดยหน่วยงานของรัฐกระทำการ หรือไม่กระทำการใดๆ เพื่อตนได้ทุกกรณี แสดงถึง “หน้าที่” ที่ผู้อื่นจะกระทำต่อสิทธินั้น คือ ในทุกสิทธิจะมีหน้าที่ต่อผู้อื่นเสมอ

3) สิทธิจะเกิดขึ้นก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ที่จะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐ บังคับจนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือรัฐได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองสิทธิของตนและกำหนดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นเท่านั้น แม้ในทางแพ่งบุคคลมีสิทธิจะทำนิติกรรมผูกพันได้โดยเสรี และนิติกรรมนั้นอาจจะเกิดสิทธิทางแพ่งได้ แต่การที่บุคคลสามารถทำนิติกรรมได้นั้นก็ต้องชอบด้วยเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย จึงกล่าวได้ว่า สิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น โดยกฎหมายอาจจะกำหนดสิทธิไว้โดยชัดเจนหรือใช้อำนาจแก่ปัจเจกชนไปกำหนดก่อตั้งสิทธิระหว่างกันและกันได้โดยเสรีตราบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนสิทธิต่อรัฐนั้นต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติเท่านั้น

⁴² คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน (น.21), โดย คณิน บุญสุวรรณ, 2547

⁴³ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยศาลรัฐธรรมนูญ (รายงานการวิจัย) (น. 7), โดย สมคิด เลิศไพฑูรย์ และกล้า สมทวนิช, 2546

“เสรีภาพ” (Liberty)

เสรีภาพ (Liberty) แปลว่า “ความมีเสรีภาพที่ทำได้โดยปลอดอุปสรรค สภาพที่มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น” กล่าวขยายความได้ว่า เสรีภาพเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองแก่บุคคลที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ตามที่เขาต้องการได้ โดยอิสระ หรือโดยปลอดจากอุปสรรคหรือการบังคับขัดขวาง เสรีภาพจึงก่อนหน้าที่ตามกฎหมายในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่เคารพต่อสิทธิบุคคลอื่น รัฐและบุคคลอื่นจะต้องเคารพและไม่ไปรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขา

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อธิบายว่า “เสรีภาพ” คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่เท่าที่他不ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำและไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ โดยสรุปแล้ว เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต และคณะ เห็นว่า “เสรีภาพ” หมายถึง สภาพการณ์ของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น หรือปราศจากการหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่เท่าที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งบุคคลนั้นประสงค์ที่จะกระทำ⁴⁴

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ อธิบายว่า เสรีภาพเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึงอำนาจในการกำหนดตนเอง โดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด อันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง⁴⁵

สิทธิตามความหมายของรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใด ไม่กระทำการใด รวมทั้งก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่ต้องผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหมดที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิเหล่านั้นมีผลในทางปฏิบัติ

⁴⁴ แหล่งเดิม. (น. 87).

⁴⁵ แหล่งเดิม. (น. 61).

ส่วนเสรีภาพ คือ ความอิสระของบุคคลที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนโดยไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น จึงเป็นอิสระของบุคคลที่ใช้สิทธิต่างๆ ของตนที่มีอยู่ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด⁴⁶

จากความหมายดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า สิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องพื้นฐานทั่วไปของประชาชน แต่การรับรองสิทธิและเสรีภาพจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองของแต่ละประเทศ จะรับรองสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ (Absolute Right) หรือรับรองไว้แต่เปิดโอกาสให้มีการจำกัดสิทธิได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ตามมาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

และมาตรา 29 ได้บัญญัติไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”

สิทธิและเสรีภาพต่างเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล ทั้งสิทธิและเสรีภาพมีความเกี่ยวพันกันหลายประการ โดยสิทธินั้นหมายความรวมถึงสิทธิที่จะมีเสรีภาพต่างๆ ตามควรแก่สภาพและฐานะของบุคคล และเสรีภาพ คือ เสรีภาพที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ได้ตามสิทธิของตน นอกจากนี้สิทธิยังเป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญถึงระดับความมีเสรีภาพ เพราะความหมายของสิทธิและเสรีภาพมีความใกล้เคียงกัน ในปัจจุบันจึงอาจมีการใช้ถ้อยคำทั้งสองร่วมกัน หรือใช้สลับกันหรือแทนกัน เช่น คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายความรวมถึงบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่สิทธิเท่านั้น เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่มักจะใช้ควบคู่กันไปโดยเรียกรวมๆ ว่า “สิทธิเสรีภาพ” ซึ่งหมายถึงอำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคลที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการต่างๆ โดยปลอดจาก

⁴⁶ หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (น. 56), โดย สถาบันพระปกเกล้า, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2543

การรบกวนขัดขวางของรัฐหรือบุคคลอื่น⁴⁷ อย่างไรก็ตามเสรีภาพมีความแตกต่างจากสิทธิ เนื่องจากสิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น โดยการเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นประโยชน์แก่ตน แม้ว่าการที่กฎหมายรับรองเสรีภาพอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่บุคคลย่อมมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่นด้วยเหมือนกัน แต่หน้าที่ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นอันเนื่องมาจากกฎหมายรับรองเสรีภาพให้แก่บุคคลคนหนึ่งนี้เป็นแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องเคารพเสรีภาพของเขา ผู้ทรงเสรีภาพคงมีอำนาจแต่เพียงที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นละเว้นจากการรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของตนเท่านั้น หากได้มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตน หรือเอื้ออำนวยให้ตนใช้เสรีภาพได้สะดวกขึ้นไม่

2.6.2 ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพ

ตามหลักนิติธรรมไม่มีเสรีภาพใดที่ได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากขอบเขต เพราะสาระแห่งเสรีภาพก็คือพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การใช้เสรีภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดจะก่อให้เกิดสภาวะอนาธิปไตย (Anarchy) ขึ้นมาในรัฐ เพราะมนุษย์ทุกคนใช้สิทธิและเสรีภาพเต็มที่ซึ่งอาจกระทบชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของผู้อื่น จนทำให้ผู้แข็งแรงเท่านั้นที่อยู่ในสังคมได้ ผู้อ่อนแอต้องตกเป็นทาสและถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพหมด การใช้สิทธิและเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขต จึงเป็นเหตุให้เกิดการไร้สิทธิและเสรีภาพ การเข้ามารวมเป็นสังคมยอมรับอำนาจการเมืองเหนือตนเป็นรูปแบบการปกครองต่างๆ ก็เพื่อให้อำนาจสูงสุดนั้นสูงเหนือทุกคน เป็นเสมือนกรรมกรที่คอยรักษากติกาไม่ให้ผู้เข้มแข็งกว่าใช้เสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตรังแกผู้อ่อนแอ⁴⁸ ดังนั้นการแทรกแซงของรัฐ เพื่อเข้ามาจัดระบบการคุ้มครองไม่ให้มีการล่วงล้ำเสรีภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเสรีภาพที่แท้จริง รัฐจึงต้องตรากฎหมายที่จำกัดหรือให้อำนาจรัฐในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนคนอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ข้อ 4 “เสรีภาพ คือ ความสามารถที่กระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น ดังนั้นการใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนจะมีก็แต่เพียงข้อจำกัดเช่นว่านี้ จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยบทกฎหมายเท่านั้น” นอกจากนี้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิเสรีภาพของตน แต่ละคนจะถูกลimit แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นด้วยความมุ่งหมายเฉพาะเพื่อประกันให้มีการยอมรับและเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นเพื่อตอบสนองความเรียกร้องต้องการอันชอบธรรมของศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อยและความสงบของทุกคน

⁴⁷ สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ : ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม (รายงานการวิจัย) (น. 18), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538.

⁴⁸ กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี (น.350), โดย บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538.

ในสังคมประชาธิปไตย⁴⁹ การจัดระบบการคุ้มครองและการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้น รัฐต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องเป็นไปเพื่อความคุ้มครองสังคมและคุ้มครองเสรีภาพของผู้อื่น มนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพ และหากทุกคนได้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ ความมีสิทธิเสรีภาพก็จะไม่เหลืออยู่เลย เพราะสิทธิและเสรีภาพของทุกคนในสังคมจะถูกรุกรานโดยคนในสังคมด้วยกันเอง และย่อมจะนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของสังคมนั้นในที่สุด การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองสังคมและคุ้มครองเสรีภาพของทุกคนในสังคมนั้น เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการเพื่อคุ้มครองสังคมโดยการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพบางส่วน และกฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาจากองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนตามครรลองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งก็คือฝ่ายนิติบัญญัติ อย่างไรก็ตาม ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อคุ้มครองสังคมให้มีความสงบสุขนั้น รัฐไม่สามารถที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ทั้งหมด โดยรัฐจะต้องจัดระเบียบการใช้เสรีภาพของบุคคล และเสรีภาพบางอย่างอาจถูกจำกัดโดยเด็ดขาดด้วยเหตุผลเพื่อคุ้มครององค์กรจากรัฐ เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมและศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้การใช้เสรีภาพของบุคคลหนึ่งอาจจะกระทบหรือขัดกันของการใช้เสรีภาพดังกล่าวโดยสิทธิและเสรีภาพบางประเภทที่รัฐไม่สามารถตรากฎหมายมาจำกัดได้เลยเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้อย่างสมบูรณ์ (Absolute) เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพทางด้านมโนธรรมและความคิด ส่วนสิทธิเสรีภาพที่รัฐอาจจำกัดเพื่อความเหมาะสมตามสถานะของสังคมเพื่อคุ้มครองสังคมโดยการจำกัดเสรีภาพของคนบางกลุ่มเรียกว่าสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองอย่างสัมพัทธ์ (Relative Limitation) เช่น เมื่อเกิดภาวะวิกฤตในบ้านเมืองจำกัดสิทธิในการเดินทาง เป็นต้น

2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการละเมิดของรัฐ แม้ว่ารัฐสามารถตรากฎหมายมาจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ก็ตาม แต่รัฐจะต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายรับรองและเป็นหลักประกันในการคุ้มครองประชาชนด้วย อาจแยกพิจารณาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการละเมิดของรัฐเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐได้ดังนี้

2.1 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า รัฐไม่สามารถตรากฎหมายออกมาจำกัดได้เลย เป็นสิทธิและเสรีภาพที่มีการรับรองไว้อย่างสมบูรณ์ และหากรัฐตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพที่มีการรับรองอย่างสมบูรณ์ก็เท่ากับว่ากฎหมายนั้น ต้องไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม จึงสามารถใช้บังคับได้

⁴⁹ หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (น.31-35), โดย เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2539.

2.2 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องกระทำโดยการตราเป็นกฎหมายซึ่งมีที่มาจากเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนซึ่งก็คือ ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐต้องตรากฎหมายออกในรูปของพระราชบัญญัติ มิเช่นนั้น รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่สามารถกระทำได้ เช่น การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ของประชาชนซึ่งเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจและทางกรรมสิทธิ์รัฐจะสามารถกระทำได้โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติเพื่อเวนคืนทรัพย์สินนั้น

2.3 ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รัฐต้องจัดให้มีองค์กรของรัฐทำหน้าที่คุ้มครองประชาชนที่ถูกละเมิด เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ศาลยุติธรรม หรือศาลปกครอง และหากฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายการจำกัดสิทธิและเสรีภาพและขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐต้องมีองค์กรชี้ขาดในเรื่องดังกล่าว เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ

2.4 การคุ้มครองเสรีภาพจากการล่วงละเมิดของบุคคลอื่น การกระทำหน้าที่ของรัฐเป็นไปเพื่อการปกป้องคุ้มครองคนทุกคนในสังคมนั้นให้มีความสุข และต้องมีการกำหนดโทษไว้เพื่อรองรับกรณีมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นทั้งทางแพ่งและทางอาญา

2.5 การกำหนดหน้าที่แก่รัฐที่เกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพใหม่ๆ การที่รัฐให้สิทธิและเสรีภาพในการคุ้มครองบุคคลแล้ว รัฐย่อมมีพันธะหรือหน้าที่กระทำการด้วย เช่น รัฐให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง รัฐก็มีหน้าที่ในการจัดการการเลือกตั้ง อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาเลือกตั้ง เสรีภาพในการศึกษาก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐในการจัดการการศึกษา เป็นต้น⁵⁰

ดังที่กล่าวมานี้สิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของคนในรัฐ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐ หมายความว่า เป็นการคุ้มครองประชาชนทุกคนในประเทศนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนดี คนไม่ดี หรือเป็นอาชญากรมืออาชีพ เป็นต้น การมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในหน่วยงานรัฐ ซึ่งมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญหลายประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญประเทศเยอรมนี เป็นต้น ส่วนของประเทศไทยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญปี 2550 โดยดูจากมาตรา 4 และมาตรา 5 ดังนี้

“มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง”

“มาตรา 5 บัญญัติไว้ว่า ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ ศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

⁵⁰ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกควบคุมภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (น. 20-22), โดย เลิศศักดิ์ ต้นโต, 2555.

ทำให้ทราบได้ว่ารัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาสากลหรืออนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติรับรองและประเทศไทยได้ร่วมภาคี ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนพึงได้รับ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นๆ จะเป็นคนสัญชาติไทยหรือไม่ เช่น คนต่างด้าว คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ ชนกลุ่มน้อย ในฐานะมนุษย์และอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไม่ว่าชั่วคราวหรือถาวรย่อมได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกัน เพียงแต่ไม่สามารถอ้างสิทธิตามกฎหมายทำนองเดียวกับชนชาวไทยได้

บทบัญญัติในมาตรา 5 กำหนดหลักความเสมอภาคทั้งเรื่องแหล่งกำเนิด เพศ ศาสนา และประชาชน เนื่องจากอยู่ภายใต้หลักกฎหมายเดียวกัน ดังนั้นเจตนารมณ์จึงมุ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคของประชาชนเป็นหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Principle of Equality before the law) เป็นหลักการสำคัญที่เป็นสากล ที่ต้องได้รับการคุ้มครองโดยไม่ต้องมีการแบ่งแยก

จะเห็นได้ว่าบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับปรัชญาสากลถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ทำให้ดำเนินการต่างๆของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะมาตรการใช้อำนาจในการควบคุมตัวในลักษณะพิเศษ รัฐต้องใช้ความระมัดระวังและความรู้ความเข้าใจในทางกฎหมายอย่างมาก มิฉะนั้นจะเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และป้องกันมิให้รัฐดำเนินการใดๆเกินสมควรและกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพตามเงื่อนไข 5 ประการดังนี้

1. ต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย และระบอบบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจ
2. จำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ
3. จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่จำเป็น
4. จะกระทบสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพไม่ได้
5. มีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป

ดังนั้นหลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Freiheitsrecht) และเป็นสิทธิที่ให้ความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) ถือเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายยอมรับหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล รัฐจึงต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล และเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้ เพื่อความมุ่งหมายจะให้อำนาจแต่ละอำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกัน

และกัน เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้รับการคุ้มครอง และได้มีการบัญญัติหลักการต่างๆอีกหลายประการเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมิให้ถูกละเมิดโดยอำนาจรัฐ

2.7 การใช้อำนาจรัฐในการควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยพื้นฐานแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมไปถึงการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ⁵¹

ในการควบคุมตัวบุคคลทั่วไป หมายถึง การจำกัดเขตเสรีภาพร่างกายในการเคลื่อนที่ไปมา เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติ ตามรัฐธรรมนูญ⁵² ที่ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่ จำเป็นเท่านั้น

ในการดำเนินคดีอาญานั้น รัฐยังมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังเช่น Mr. Mitchell ได้กล่าวคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่า “ข้อสนับสนุนที่ให้มี การควบคุมตัวก่อนการพิจารณา อาจให้คำจำกัดความได้ว่า สังคมยังจำเป็นต้องได้รับการป้องกันจากผู้ต้องหาในคดีอาญาบางฐานความผิด ซึ่งมีวิวัฒนาการก่อนอาชญากรรมในลักษณะเดียวกันนั้น

⁵¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 32 วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

⁵² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 29

ได้อีก ในช่วงระหว่างเวลาที่ผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวพ้นจากการจับกุม ไปจนถึงเวลาที่มีการพิจารณาคดี⁵³ แต่เนื่องจากการควบคุมตัวบุคคลเป็นมาตรการบังคับที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ตามปกติของบุคคลอย่างร้ายแรง เพราะเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพทางร่างกายในการเคลื่อนย้าย ที่ทางอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังนั้น การจะใช้มาตรการบังคับดังกล่าวจึงต้องมีความชัดเจน แน่นนอนและมีเหตุอันสมควรภายในขอบเขตจำกัด และตามความจำเป็นที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น “...ที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้นั้น ก็ด้วย ประสงค์ที่จะให้ได้ตัวมาพิจารณาลงโทษเท่านั้น หาใช่ผู้ใดทำผิดแล้วก็จำต้องคุมขังไว้ก่อนทุกเรื่องไป...”⁵⁴

อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นกรณีที่รัฐสามารถใช้อำนาจหน่วงเหนี่ยวผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดอาญาไว้โดยการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่ของผู้ต้องหาโดยให้ตกอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน หรือให้จำกัดอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้ในช่วงเวลาที่จะใช้ในการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ กล่าวคือเริ่มตั้งแต่ถูกจับกุมตลอดไป จนกว่ากระบวนการพิสูจน์ความผิดได้เสร็จสิ้นไม่ว่าจะเสร็จสิ้นลงโดยองค์การบริหาร หรือองค์กรตุลาการ โดยระยะเวลาที่ถูกจำกัดเสรีภาพนั้นยังไม่ถือว่าเป็นการลงโทษผู้ต้องหา เพราะยังไม่ได้มีการพิสูจน์ว่าเขาได้กระทำความผิดจริง⁵⁵ อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหาจึงเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งใน การบังคับใช้กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และถือเป็นขั้นตอนเริ่มต้นในการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งท้ายที่สุดบุคคลนั้นอาจจะถูกลงโทษ⁵⁶

ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ยังเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งโดยหลักการแล้วยังมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ เพราะในบางกรณีรัฐอาจใช้มาตรการบังคับบางอย่างได้ เช่น การจับกุม ตรวจค้น หรือการควบคุมอันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยมักเข้าใจกันว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นมาตรการเพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมตามหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เพื่อสร้างประสิทธิภาพ

⁵³ Advocates of Pretrial Detention justify their position in term of the public need for protection from individuals accused of certain crimes who are likely to commit similar crimes in the period between initial arrest and the setting of bail, and the time of trial.

⁵⁴ วารสารอัยการนิเทศ เล่ม 2 (น. 11-12), โดย สำนักงานอัยการสูงสุด, 2479.

⁵⁵ การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา (น. 4), โดย มาลี ทองสุวรรณรงค์, 2524.

⁵⁶ *Criminal Procedure for The Law Enforcement Officer*, John N. Ferdico, 1797.

ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐให้ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด และสามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคมได้

1) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ตามหลักการควบคุมอาชญากรรมของรัฐที่คำนึงถึงความสงบสุขในสังคม เมื่อมีกรณีบุคคลที่กำลังจะกระทำความผิดหรือกระทำความผิดอันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐจำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมตัวด้วยการจับบุคคลดังกล่าวมาดำเนินคดีเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุร้ายต่อประโยชน์ส่วนรวม ในกรณีนี้รัฐอาจดำเนินการได้ด้วยการจับบุคคลซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้า และบุคคลที่พยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (1), (2)

2) เพื่อประกันการมีตัวอยู่ในการพิจารณาคดี ตามหลักการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดจะกระทำได้อต่อเมื่อมีตัวผู้กระทำความผิดอยู่เท่านั้น โดยพิจารณาได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคท้าย ที่บัญญัติถึงกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องก็ให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา และในมาตรา 172 ที่ได้บัญญัติไว้ในทำนองว่าการพิจารณาคดีในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เป็นต้น บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีตัวผู้ต้องหาอยู่ด้วยในระหว่างการพิจารณา นอกจากนี้ในการดำเนินคดีอาญายังมีกำหนดอายุความในการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย⁵⁷ ทำให้ผู้กระทำความผิดอาจเลือกเอาการหลบหนีเป็นระยะเวลายาวนานกว่าจะพ้นอายุความที่จะต้องถูกลงโทษอีก⁵⁸ ดังนั้นเมื่อเป็นกรณีที่ไม่แน่ใจว่าจะสามารถนำตัวผู้ต้องหามาได้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ กรณีย่อมถือว่ามีเหตุจำเป็นและสมควรให้มีมาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติเรื่องหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (1),(3),(4) ซึ่งเป็นกรณีผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามเรียก หรือไม่อาจหาหลักประกันให้เพิ่มขึ้นได้ หรือในกรณีเหตุจับโดยไม่มีหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดและกำลังจะหลบหนี หรือมาตรา 117 กรณีที่ให้นายประกันจับผู้ต้องหาซึ่งกำลังจะหลบหนีได้

3) เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ในการชี้ขาดคดีอาญานั้นมีหลักการว่าเรื่องที่กล่าวหาและนำมาชี้ขาดคดีได้ต้องเป็นความจริง ซึ่งได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่กล่าวหาเท่านั้น⁵⁹ เป็นหลักที่บัญญัติใน

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 95 และมาตรา 98

⁵⁸ การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา (น. 6-7), โดย มาลี ทองภูสวรรค์, 2524.

⁵⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์แก้ไขครั้งที่ 8) (น.344-345), โดย คณิต ฅ นคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ที่ให้ถือว่าพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ให้ใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ และมาตรา 227 กำหนดให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจวินิจฉัยขังน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงและจะพิพากษาลงโทษไม่ได้ หากยังไม่แน่ใจว่ามีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง เมื่อพยานหลักฐานในคดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการชี้ขาดความจริง ในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเช่นนี้ ดังนั้นเพื่อมิให้ความจริงของพยานหลักฐานที่มีอยู่ต้องถูกทำลายหรือถูกบิดเบือนไป กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ เพื่อไม่ให้มีโอกาสไปทำลายหรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (3)

การพิจารณาถึงความจำเป็นของรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ารัฐมีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่จะพิทักษ์รักษาประโยชน์ของมหาชน ซึ่งอยู่เหนือประโยชน์ของปัจเจกชน (The Supremacy of Public interest) แม้ว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาของรัฐจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทางร่างกายของบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงสังคม ตลอดจนถึงทางด้านเศรษฐกิจของผู้ถูกควบคุมก็ตาม แต่ทั้งนี้มาตรการควบคุมของรัฐนั้นอาจกระทำได้เฉพาะเท่าที่จำเป็น และอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมายที่บัญญัติไว้เท่านั้น โดยคำนึงถึงเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักการว่า บุคคลทุกคนย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด⁶⁰ หลักดังกล่าวบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการเตือนสติและป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้บังคับใช้กฎหมายใช้มาตรการควบคุมตัวบุคคลตามอำเภอใจแต่หากจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ต้องยึดหลักแห่งความจำเป็นเพื่อดำเนินคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น ที่ให้รัฐต้องกระทำไปเพื่อมุ่งค้นหาความจริงในคดีเท่านั้น และรัฐต้องกระทำโดยคำนึงถึง “ค่าของการอยู่ร่วมกัน” และ “ค่าส่วนบุคคล” ด้วย ตามหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับใช้กฎหมายด้วยความชอบธรรมและไม่มีการเลือกปฏิบัติแล้ว กระบวนการยุติธรรมก็ย่อมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นประธานในคดีแต่การใช้มาตรการบังคับของรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ก็ยังมีความจำเป็น เพราะหากรัฐไม่อาจใช้มาตรการบังคับกับผู้ถูกกล่าวหาได้แล้ว การดำเนินคดีอาญาของรัฐก็ไม่อาจกระทำได้ หรือยากต่อการที่รัฐจะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา นั้นการควบคุมตัวระหว่างคดีจึงมีความจำเป็นที่ต้องกระทำการที่ต้องจับบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็เพราะ อาจมีความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลผู้นั้นมาไว้ในอำนาจรัฐและเมื่อมีความจำเป็น

⁶⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 33

ที่จะต้องเอาตัวบุคคลผู้นั้นไว้ในอำนาจรัฐ ไม่มีหรือหมดไปในภายหลังก็ต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับนั้นไปเช่นเดียวกัน

ตามประมวลกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีบทบัญญัติการจับของเจ้าพนักงานไว้ 2 รูปแบบ

1. การจับโดยมีหมายจับ ซึ่งออกเหตุที่บัญญัติไว้ใน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 วางหลักไว้ว่า เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือจำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
(2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรหรือที่จำเลยถูกฟ้องนั้น มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป

(3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ได้หนีไปก็คดีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยตรง หรือทางอ้อมก็ดี และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237 วางหลักไว้ว่า ในคดีอาญาการจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ ต้องถูกนำตัวไปศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. การจับโดยไม่มีหมายจับ โดยมีเหตุการณืเข้าข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 วางหลักไว้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังบัญญัติไว้ในมาตรา 80

(2) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี

(4) เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายแต่ต้องเป็นในกรณีที่สามารถออกหมายจับได้ หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้

จะเห็นได้ว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญาในเรื่องการจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการตรวจสอบจากองค์กรภายในในเรื่องการจับของเจ้าพนักงานนั้น กฎหมายได้กำหนดวิธีปฏิบัติและดำเนินการของเจ้าพนักงานไว้ค่อนข้างรัดกุม เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้อย่างเป็นขั้นตอนและรัดกุม ตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งยังมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน โดยองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล โดยการพิจารณาการออกหมายจับตามคำร้องของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งพิจารณาตามเหตุต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of law)

ดังนั้นทำให้ทราบได้ทันทีว่าการตรวจสอบการจับของเจ้าพนักงานในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญานั้น กฎหมายกำหนดรูปแบบค่อนข้างชัดเจน และรัดกุม ในการดำเนินการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย และมีความโปร่งใส ซึ่งเป็นมาตรการที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้กำลังเป็นมาตรการยกเว้นในการจับของเจ้าพนักงาน รวมทั้งมีการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจับของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยองค์กรของศาลตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

การควบคุมตัวระหว่างคดี คือการควบคุมโดยพนักงานสอบสวนและการขังโดยศาลในระหว่างการดำเนินคดี การคุมขังผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างสอบสวนจึงแบ่งออกได้ 2 กรณี คือ

1. การควบคุมตัวระหว่างการสอบสวน
2. การขังระหว่างการสอบสวน

เมื่อมีความจำเป็น ผู้ต้องหาที่อาจถูกควบคุมตัวระหว่างคดีได้เพื่อทำการสอบสวน ซึ่งย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว

โดยหลักแล้ว การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างคดีมีจุดมุ่งหมายอยู่ 3 ประการคือ⁶¹

1) เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างเรียบร้อยในการสอบสวนดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งนั้น รัฐอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพราะหากไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว การฟ้องผู้ต้องหาต่อไป (หากจำเป็นต้องกระทำ) ก็ย่อมไม่อาจกระทำได้ เพราะ

“มาตรา 120 บัญญัติไว้ว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวน ในความผิดนั้นก่อน”

⁶¹ หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าด้วย การจับและแจ้ง ข้อหาการควบคุมตัว และฝากขัง การค้น และการปล่อยตัวชั่วคราว, โดย พลตำรวจเอก จุติ ธรรมมนโนวานิช, 2537.

ซึ่งเนื้อหาสำคัญของมาตรานี้อยู่ที่การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” และเมื่อได้มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว กรณีก็อาจมีความจำเป็นต้องควบคุม ตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปอีก เพราะหากไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้วผู้ต้องหาอาจจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานได้ หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ทำให้เสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้นได้⁶²

2) เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เกี่ยวกับการควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อส่งตัวผู้ต้องหาไปยังศาล ตามมาตรา 165 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาลให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรบางคำให้การของจำเลยให้จดไว้ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจกรายงานไว้และดำเนินการต่อไป”

ดังนั้น ในการที่พนักงานอัยการจะฟ้องร้องผู้ต้องหาคนใดต่อไปนั้น ถ้าผู้ต้องหาคนนั้น ไม่อยู่ในอำนาจศาลพนักงานอัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาคนนั้นพร้อมฟ้อง และมาตรา 172 วรรคหนึ่งบัญญัติไว้ว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

คำว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำต่อหน้าจำเลย” นอกจากเป็นการวางหลักประกัน “สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีอาญา” ของจำเลยแล้ว ยังเป็นหลักประกัน การมีตัวจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐอีกด้วย การต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมฟ้องก็ดี การที่การพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยก็ดี เหล่านี้คือหลักประกันการมีตัวตนของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั่นเอง ดังนั้นกรณีอาจมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เพราะหากผู้ต้องหาหรือจำเลยคนใดจะหลบหนี ก็ย่อมจะทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นได้

3) เพื่อประกันการบังคับโทษ มาตรา 185 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า

“ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้” และมาตรา 207 บัญญัติว่า

⁶² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น. 69-70), โดย คณิต ฒ นคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน,

“เมื่อมีอุทธรณ์คำ พิพากษา ศาลอุทธรณ์มีอำนาจสั่งให้ศาลชั้นต้นออกหมายเรียกหรือจับ จำเลย ซึ่งศาลชั้นต้นปล่อยตัวไปแล้ว มาขังหรือปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ก็ได้ หรือถ้าถูกขังอยู่ ระหว่างอุทธรณ์ จะสั่งให้ศาลชั้นต้น ปล่อยจำเลยหรือปล่อยชั่วคราวก็ได้”

การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการบังคับโทษเป็นเนื้อหาของบทบัญญัติทั้งสองนี้ ในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนั้น ศาลอาจสั่งขังจำเลยไว้ระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุดได้ และโดยที่ในการดำเนินการต่อไปของศาลสูงไม่มีความจำเป็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การควบคุมตัวจำเลยไว้ในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนี้จึงเป็นกรณีของการควบคุมตัวเพื่อประกันการบังคับโทษนั่นเอง เพราะหากปล่อยตัวจำเลยไป จำเลยอาจหลบหนีไปเสียและหากในที่สุดศาลสูงพิพากษาคลับให้

ในกรณีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็เช่นเดียวกัน กรณีอาจมีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวจำเลยที่ศาลชั้นต้นได้ปล่อยตัวไปแล้วมาไว้ในอำนาจรัฐอีกการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อประกันการบังคับโทษเช่นเดียวกัน

ดังนั้นจุดมุ่งหมายหลักของการควบคุมตัวระหว่างคดี แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดีจะมี 3 ประการดังกล่าวมาแล้ว แต่จุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปได้ โดยเรียบร้อย และเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อการบังคับโทษ นั้นเป็นเพียงจุดมุ่งหมายรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็เป็นได้แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำผิดเป็นต้นว่า ศาลพิพากษาให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ จำเลยไว้ การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานและศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปเสมอ จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ได้ก็เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา นอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

การควบคุมตัวเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานหรือศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยไปเสมอ จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ได้ในเฉพาะกรณีที่จำเป็นเท่านั้น เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา นอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักถือว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยไม่คำนึงว่ามีเหตุที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างคดีหรือไม่ เนื่องด้วยการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าวกระทำไปเพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าพนักงานแต่เพียงอย่างเดียว

ตามกฎหมายการควบคุมเริ่มเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งหมายถึงที่ทำการปกติของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ก่อนหน้านั้นไม่ถือว่าเป็นการ

ควบคุมตามกฎหมาย การควบคุมตัวก่อนเริ่มการควบคุมตามกฎหมายเรียกในทางตำราว่า “การควบคุม ตัวชั่วคราว”

แม้จะแยก “การควบคุมตัว” กับ “การควบคุมตัวชั่วคราว” ออกจากกันแต่การควบคุมตัว และการควบคุมตัวชั่วคราว ก็มีวัตถุประสงค์หรือจุดหมายเดียวกัน คือเพื่อให้การสอบสวน ดำเนินคดีได้เรียบร้อย เพื่อประกันการหนีของผู้ต้องหา เพื่อประกันการบังคับโทษ ฉะนั้นเหตุที่จะ ออกหมายจับ กับเหตุที่จะควบคุมได้จึงเป็นเหตุเดียวกันนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดีในเรื่อง “การควบคุมตัว” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ นิยามของคำว่าควบคุมไว้ว่า มาตรา 2 (21) นิยามคำว่า “ควบคุม” หมายถึง การควบคุมหรือกักขังผู้ ถูกจับ โดยพนักงานของตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน จึงแตกต่างจากความหมายของการ ขัง ซึ่งมาตรา 2 (22) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล ดังนั้นการควบคุม ตัวจึงเป็นการกระทำซึ่งอยู่ในอำนาจของพนักงานปกครองหรือพนักงานตำรวจต่างจากการกักขังซึ่ง เป็นการกระทำซึ่งอยู่ในอำนาจศาล⁶³

ในการควบคุมตัวผู้ถูกจับไม่ว่าจะเป็นการควบคุมตามกฎหมาย หรือการควบคุมตัว ชั่วคราว กฎหมายห้ามมิให้ใช้เวลาควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เข้าหลบหนี ซึ่งแสดงให้เห็น บทบัญญัติมาตรา 83 และมาตรา 86 ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเสรีนิยมทางกฎหมายของ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการเป็นประธานในคดีของผู้ถูกกล่าวหาด้วย ฉะนั้นการใช้วิธีจับ หรือควบคุมที่เป็นการใช้อำนาจใส่กุญแจมือโดยเจตนาให้เขาได้รับความอับอาย หรือการเอาโซ่ล่ามมือผู้ถูกจับหลายคนโยงติดกัน โดยไม่มีเหตุว่าเขาจะหลบหนีหรือพยายามจะ หลบหนี หรือมัดมือไพล่หลังขึ้นรถยนต์โดยนอนทับซ้อนกัน ถือว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืน เจตนารมณ์ของกฎหมาย

หากพิจารณาแนวทางในการดำเนินคดีอาญาสามารถ แบ่งได้เป็นแนวทางใหญ่ๆ ได้ 2 แนวทางกล่าวคือ

แนวทางแรก เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) ซึ่งเป็นเรื่อง ของการต่อสู้กันระหว่างเอกชนกับเอกชน โดยมีศาลเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน มีลักษณะของการดำเนินคดี ที่ไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง ประการที่สอง เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของอังกฤษที่ถือว่าประชาชนทุกคน เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ ในประเทศอังกฤษเดิมจึงไม่มีอัยการจนถูกวิจารณ์ว่า เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ไม่ทันสมัยเพราะ ไม่มีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ผลักดันกระบวนการ

⁶³ รวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส “การควบคุมในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่ 1)” “La garde a vue en droitfrançais (น. 103), โดย อุทัย อาทิวา, 2554.

ยุติธรรม จนทำให้ประเทศอังกฤษต้องมีการก่อตั้ง Director of Public Prosecutions (D.P.P.) ซึ่งมีโช้ยการแต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา และควบคุมดูแลการฟ้องคดีของประชาชน โดยความผิดสำคัญของประชาชนที่จะฟ้องคดีต้องขออนุญาตก่อน และในบางเรื่อง D.P.P. จะเข้าดำเนินการเองโดยการใช้นาย (Barrister) เป็นผู้แทนแผ่นดิน แต่ยังไม่ประสบปัญหาในการดำเนินคดีอาญา อังกฤษจึงได้ก่อตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ D.P.P. อังกฤษจึงเพิ่มโช้ยการเช่นเดียวกับประเทศในภาคพื้นยุโรป แต่การฟ้องคดีโดยผู้เสียหายก็ยังคงมีอยู่ต่อไปในคดีเล็กน้อยภายใต้การกำกับดูแลของ CPS ก็ไม่ใช่ผู้เริ่มคดีหรือเป็นผู้สอบสวนคดีอาญา การเริ่มคดีหรือสอบสวนคดีอาญาเป็นการอำนาจหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันของประเทศไทย⁶⁴

แนวทางที่สอง คือ การดำเนินคดีโดยรัฐ (Public Prosecution) ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย เพราะรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย เดิมใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ที่ให้ศาลเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบความจริง โดยมีผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมในคดี ต่อมาประเทศฝรั่งเศสได้ปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยมีการแยกการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนของเจ้าพนักงานซึ่งมีโช้ยการเป็นผู้รับผิดชอบ และขั้นตอนของศาล มีการยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดีให้มีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งห้ามการกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่มีการปรับปรุงใหม่นี้เรียกว่าระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งสามารถอำนาจความยุติธรรมโดยรัฐอย่างแท้จริงและเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งสิทธิมนุษยชน โดยแท้ จึงได้รับการยอมรับและแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป ประเทศสกอตแลนด์และยังได้แพร่หลายเข้ามาในบางประเทศในทวีปเอเชียด้วย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี อินโดนีเซีย และประเทศไทย⁶⁵

สำหรับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยแต่เดิมมีระบบกฎหมายซึ่งเรียกว่า จารีตนครบาล สำหรับใช้ดำเนินการพิจารณาคดีอาญา โดยมีวิธีการที่รุนแรงในการพิสูจน์พยานหลักฐาน เช่น การดำเนินน้ำ ลูไฟ ตอกเล็บ และบีบขมับ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ว่าเมื่อผู้ใดถูกจับกุมในข้อหาว่าเป็นโจรผู้ร้ายแล้วก็จะถือว่าเป็นผู้มิลทินทันทีที่ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะสืบพยานหลักฐานได้เพียงพอ และสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่า

⁶⁴ บทบาทของศาลในคดีอาญา (น.49-51), โดย คณิต ฒ นคร, 2544, วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต.

⁶⁵ แหล่งเดิม. (น. 51-52).

ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ ศาลจึงจะยอมเชื่อว่าไม่มีความผิดอันเป็นวิธีการของระบบไต่สวน⁶⁶ และผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในฐานะเป็นกรรมในคดีซึ่งไม่มีสิทธิใดๆ โดยใช้วิธีพิจารณาด้วยการทรมานร่างกายผู้ถูก กล่าวหาเพื่อค้นหาความจริงเป็นหลัก

อย่างไรก็ดีเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237 ประกอบ มาตรา 335 (6) จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2547 อันเป็นการวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องการจับและควบคุมตัวระหว่างคดีไว้ในมาตรา 78 และมาตรา 87 อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าก่อนหน้าประกาศบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาได้มีวางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในลักษณะเดียวกันนี้ กล่าวคือ ให้ศาลเป็นผู้ออกหมายจับ⁶⁷ และห้ามมิให้มีการควบคุมผู้ต้องหาให้ศาลเป็นผู้ไต่สวนภายในเวลา 48 ชั่วโมง⁶⁸

มาตรา 78 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือ คำสั่งของศาลนั้น ไม่ได้เว้นแต่

- (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80
- (2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมืออาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
- (3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
- (4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 117”

หลักการที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้หมายถึง หลักการที่กฎหมายต้องการให้มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐว่ามีความจำเป็นเพียงใดในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ และได้กระทำไปโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายหรือไม่ซึ่งตามกฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี” ประกอบกับการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ยังขาดทฤษฎี กรณีนี้จึงทำให้การตีความ กฎหมายยังขาดการพิจารณากฎหมายอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ยังไม่ได้คำนึงถึงหลัก

⁶⁶ “การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาในประเทศไทย” (น.70), โดย วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538,วารสารศาลพาห.

⁶⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115 มาตรา 1

⁶⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115 มาตรา 3

“การตีความตามความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบกฎหมาย” (Systematische Auslegung หรือ Systematic Interpretation) กรณีจึงทำให้ทางปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นประหนึ่งว่า การควบคุมตัวหรือขังได้กระทำไปเพื่อความสะดวกของเจ้าพนักงาน ซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง⁶⁹

โดยทั่วไปแล้วต้องมีเหตุจำเป็นเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในการสอบสวน หรือเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นดังกล่าวจะควบคุมผู้ต้องหาไว้ไม่ได้ หรือถ้าเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดก็ต้องปล่อยไป หรือนำผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาล⁷⁰

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 80 บัญญัติไว้ว่า ที่เรียกว่า ความผิดซึ่งหน้า นั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วเสียทีเดียว อย่างไรก็ดีความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้อมาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอัน สันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของ ผู้ นั้น

ลักษณะของการกระทำที่แท้จริงนั้น เป็นการกระทำความผิดที่เห็นว่าการกระทำอยู่ นั้นเอง กล่าวคือ เป็นกรณีของการพยายามกระทำความผิด การพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้ นั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำ ความผิดก็เป็นกรณีที่การกระทำเป็นไปในทางพยายามกระทำความผิด เพราะอาจถือได้ว่ากรณี ดังกล่าวนี้ “อันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายได้เกิดขึ้นแล้วโดยตรงจากการกระทำนั้น” อันเป็นการ กระทำอันเป็นการลงมือกระทำความผิดซึ่งเป็นองค์ประกอบไปสำคัญของการพยายามกระทำความผิด⁷¹

⁶⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น.344-345), โดย คณิต ฒ นคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

⁷⁰ หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6) (น.191), โดย ณรงค์ ใจหาญ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

⁷¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น.346), โดย คณิต ฒ นคร, สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 87 ได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพหุติการณแห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบพิจารณาก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดอาญาโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 7 วัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปีหรือปรับเกินกว่า 500 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน

ในกรณีตามวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบ 48 วันแล้วหากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีก โดยอ้างเหตุจำเป็นศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ดผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้งทนายความให้โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสามโดยอนุโลม

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาล ซึ่งได้สั่งขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการสอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้สั่งโอนไป”

ดังนั้นหลักเกณฑ์และกำหนดเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามมาตรา 87 จึงกล่าว โดยสรุปได้ดังนี้

1. ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่า 48 ชั่วโมง (หรือ 2 วัน) นับแต่เวลาที่มาถึงสถานีตำรวจ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะยืดเวลาเกิน 48 ชั่วโมงได้เท่าที่จำเป็น แต่รวมกันแล้วต้องมิให้เกิน 3 วัน นั่นคือ จะควบคุมตัวที่สถานีตำรวจได้สูงสุดไม่เกิน 3 วัน

2. ถ้ามีความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่า 3 วัน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนหรืออัยการ ต้องยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาล ศาลอาจเรียกพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรือ อาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้ โดยใช้อัตราโทษคดีที่ถูกกล่าวหาเป็นเกณฑ์

หลักเกณฑ์และกำหนดเวลาในการยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาตามมาตรา 87 จึงกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1) ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 7 วัน

2) ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกัน ทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน

3) ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมด ต้องไม่เกิน 84 วัน

นอกจากนี้ เพื่อคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา กฎหมายได้กำหนดด้วยว่า เมื่อศาลสั่งขังครบ 48 ชั่วโมงแล้ว เมื่อพนักงานสอบสวนหมดอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว หากยังมีความจำเป็นที่จะนำตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไป จะต้องมีการขออำนาจศาลเพื่อขังผู้ต้องหาต่อไป

เห็นได้ว่ามาตรา 87 ได้วางหลักไว้เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ 2 ตอน ตอนต้น วางหลักไว้ว่าจะควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ได้ หมายถึง หากเหตุที่เจ้าพนักงานได้กล่าวอ้างเพื่อการใช้อำนาจควบคุมตัวหมดไปหรือสิ้นไปอำนาจการควบคุมตัวบุคคล เอาไว้ย่อมหมดสิ้นไปด้วย กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อเหตุจำเป็นเท่านั้น ไม่ใช่เจ้าพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 87 เว้นแต่มีเหตุ

สุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหาไว้⁷² ตอนที่สองว่าความจำเป็นดังกล่าวจะจำเป็นเพียงใดก็ตามก็จะควบคุมเกินกว่ากำหนดที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้ กล่าวคือ ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะจับผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ และขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป⁷³

แต่อย่างไรก็ตามการตรวจสอบองค์กรภายในในเรื่องการควบคุมผู้ถูกจับระหว่างสอบสวนนั้น ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดวิธีปฏิบัติและการควบคุมผู้ต้องหาในกรณีต่างๆของพนักงานสอบสวนไว้โดยละเอียด และยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหมั่นตรวจตราการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนผู้ได้บังคับบัญชาว่าห้ามใช้อำนาจเกินความจำเป็น เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้พอสมควร พร้อมทั้งมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยการกำหนดในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การขออำนาจศาลในการจับผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน โดยการอนุญาตของศาลนั้น ต้องคำนึงถึงความร้ายแรงของความคิดโดยเป็นไปตามเหตุในการออกหมายจับของศาลในกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 237 วรรค 2 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3 ให้ศาลมีอำนาจเรียกพนักงานสอบสวนมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้

2. การคัดค้านการขอหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 8 กำหนดให้ผู้ต้องหา มีสิทธิคัดค้าน ในระหว่างที่ศาลได้ดำเนินการขออำนาจศาลขังพนักงานสอบสวน

3. การคุ้มครองกรณีการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายไว้ โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ศาลมีอำนาจในการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน

ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การตรวจสอบจากองค์กรภายในและการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกคือองค์กรศาล โดยศาลไต่สวนพร้อมทั้งใช้ดุลพินิจว่ายังมีความจำเป็นและเหตุผลตามกฎหมายในการ

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม วางหลักไว้ว่า ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 326-327/2505 (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ 7/2505)

ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐต่อไปหรือไม่ รวมถึงการพิจารณาออกหมายจับ และการไต่สวน ฝ่ายเดียวกรณีที่มีการคุมขังโดยมีข้อสงสัยกฎหมาย โดยการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนแสดงให้เห็นถึงการดำเนินคดีอาญาของไทย และยังเป็น การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานสอบสวน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2.8 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการฟ้องการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาญาเสพติด

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในอำนาจรัฐ หมายถึง มาตรการควบคุมตัวบุคคลตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ก่อนพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวในชั้นพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวในระหว่างพินคดิ (Diversion) เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และการควบคุมตัวบุคคลระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้กำหนดไว้

บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ที่มีผลกระทบต่อ การเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐยาวนานกว่าปกติที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีดังต่อไปนี้

2.8.1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545⁷⁴

การมียาเสพติดเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศ และรัฐบาลมีนโยบายที่จะป้องกันและปราบปรามการค้าและการเสพยาเสพติดอย่าง เข้มงวดกวดขัน ในการนี้จำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการและให้อำนาจในการดำเนินการ ป้องกันและปราบปรามให้ได้ผลโดยเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพ

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาญาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 5 บัญญัติไว้ว่า “เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา บัญญัติไว้ว่า ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรียกโดยย่อว่า “ป.ป.ส.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรี มอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมศุลกากร เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และ

⁷⁴ รวมกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้อง, กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส., 2546.

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินทุกคน และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้พิจารณาแต่งตั้งบุคคลจากภาคเอกชนที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดไม่เกิน 2 คน

จะเห็นได้จากการกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือเรียกว่า (ป.ป.ส.) ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง 10 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกิน 6 คน โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการและเลขาธิการ ป.ป.ส. เป็นกรรมการและเลขานุการ

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 10 บัญญัติไว้ว่า คณะกรรมการจะตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือทำการใดๆ แทนคณะกรรมการก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่งให้กรรมการที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 11 บัญญัติไว้ว่า ให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ป.ป.ส.” เป็นหน่วยงานในสำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินงานในฐานะหน่วยงานปฏิบัติของคณะกรรมการตามอำนาจและหน้าที่ที่กำหนด
- (2) ประสานนโยบาย แผน งบประมาณ และการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน
- (3) สนับสนุนข้อมูล ข่าวสาร วิชาการ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและต่างประเทศ
- (4) ปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ต่อต้านยาเสพติด
- (5) ประสานความร่วมมือกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- (6) ประสาน ตรวจสอบ ตลอดจนติดตามและประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- (7) ปฏิบัติราชการอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมายหรือตามที่กฎหมายกำหนด

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 12 บัญญัติไว้ว่า ให้มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่ง

ราชการของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานและให้มีรองเลขาธิการเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการ

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2543 มาตรา 13 ทวิ บัญญัติไว้ว่า ให้นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการและประกาศกำหนดให้สถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบธุรกิจใดๆ เป็นสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว ทั้งนี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2543 มาตรา 13 ตรี บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงานตรวจพบว่ามีกรกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการตามมาตรา 13 ทวิ หากเจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะกรรมการ เชื่อได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีแล้ว ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งปิดสถานประกอบการแห่งนั้นชั่วคราวหรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการสำหรับการประกอบธุรกิจนั้น แล้วแต่กรณีแต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินครั้งละสิบห้าวันนับแต่วันที่เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการนั้นทราบคำสั่ง

ในกรณีที่สถานประกอบการซึ่งถูกสั่งปิดชั่วคราวหรือถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการตามวรรคหนึ่งเป็นสถานประกอบการซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมการประกอบธุรกิจตามกฎหมายอื่น ให้เลขาธิการแจ้งให้หน่วยงานซึ่งควบคุมการประกอบธุรกิจนั้นทราบ และให้หน่วยงานดังกล่าวถือปฏิบัติตามนั้น

การสั่งปิดชั่วคราวหรือการสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการ และการแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ดำเนินการสถานประกอบการทราบตามวรรคหนึ่ง และการแจ้งให้หน่วยงานทราบตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขรัฐมนตรีประกาศกำหนด

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 14 บัญญัติไว้ว่า เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้กรรมการเลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

(2) คับบุคคล หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) คืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา.....

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจตาม (1)-(7) ทั้งหมดหรือบางส่วนให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยมอบบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ให้ไว้แก่เจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมายนั้น ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2543 มาตรา 14 ทวิ บัญญัติไว้ว่า ในกรณีจำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะ ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่ วิธีการตรวจหรือทดสอบตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 14 จัตวา บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่า เอกสาร หรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานซึ่งได้รับอนุมัติจากเลขาธิการเป็นหนังสือ จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้เจ้าพนักงาน ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา พิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้

(1) มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกระทำความผิดหรือจะกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

(3) ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้

การอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกิน 90 วัน โดยกำหนดเงื่อนไขใดๆก็ได้ และให้ผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารในสิ่งสื่อสารตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรานี้ ภายหลังจากที่มีคำสั่งอนุญาต หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเหตุผลความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่สมควร

เมื่อเจ้าพนักงานได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้ว ให้รายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบ

บรรดาข้อมูลข่าวสารที่ได้มาตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บรักษาและใช้ประโยชน์ในการสืบสวนและใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีเท่านั้น ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามมาตรา 14 ให้ถือว่ากรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าว หรือก่อนนั้น ตามที่จะเห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตาม 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้น ตามที่เห็นสมควรให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยไม่ให้ถือว่าเป็นการควบคุมผู้ถูกจับเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷⁵

⁷⁵ มาตรา 15 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามมาตรา 14 ให้ถือว่ากรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าว หรือก่อนนั้นตามที่จะเห็นสมควรให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการ

จากบทบัญญัติมาตรา 15 แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 กำหนดให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เป็นเวลามาตรฐาน 3 วัน ซึ่งมากกว่าที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามมาตรา 15 ให้ถือว่ากรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่ เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิดเพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยมีได้มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วัน นั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆ ขั้นตอนเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน เช่นเดียวกับการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายในและภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี⁷⁶ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาจึงส่งตัวให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปอีก 48 ชั่วโมงต่อไป โดยมีได้นับการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) รวมกับการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่นนี้เท่ากับว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องถูกควบคุมตัวตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวมกันถึง 5 วัน ซึ่งอาจเป็น

ต่อไป ทั้งนี้โดยมิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁷⁶ รายละเอียดโปรดดู ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

มาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดซึ่งเกินกว่าขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

เนื่องด้วยการดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้บุคคลที่อาจถูกกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีอาญาอาจเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่น อย่างไรก็ตามการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนี้จะต้องมีขอบเขต มีความเป็นเสรีนิยมโดย ความมีเสรีนิยมของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีอย่างน้อยเพียงใดนั้น อาจพิจารณาได้จาก บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการบังคับ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า ก่อนการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีความเป็นเสรีนิยมน้อยมา พิจารณาได้จากเรื่อง “การจับ” เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้เองโดยศาล มิได้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยจึงขาดการตรวจสอบภายนอก (Accountability) นอกจากนี้เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้วกฎหมายยังให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะควบคุมผู้ถูกจับได้เองโดยพลการ โดยปราศจากการตรวจสอบภายนอกเป็นระยะเวลาที่นานมากด้วย กล่าวคือเดิมทีเดียวเจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนไว้นานถึง 15 วัน แล้วต่อมาได้แก้ไขให้ลดลงเหลือไม่เกิน 7 วัน⁷⁷ และที่สุดได้แก้ไขให้ลดลงเหลือไม่เกิน 3 วัน⁷⁸

การที่เจ้าพนักงานมีอำนาจมากเช่นนี้ แสดงว่าประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์รัฐมีความไม่สมดุลกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญานั้นเป็นเรื่องของความขัดแย้งกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์รัฐอยู่ตลอดเวลาประโยชน์ส่วนบุคคล ก็คือ สิทธิและเสรีภาพ ส่วนประโยชน์รัฐ ก็คือ ความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ซึ่งจะต้องทำให้ประโยชน์ทั้งสองเกิดความพอดีสมดุลกัน เพราะมิฉะนั้นแล้วถ้ารัฐไม่อ่อนแอคนในรัฐก็จะตกเป็น “กรรม” ไป เหตุนี้จึงได้มีการเรียกร้องให้ปรับปรุงเรื่องนี้มาโดยตลอด⁷⁹ กล่าวคือ การจับ การค้น และการควบคุมหรือขังต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลเป็นหลัก

การจับ การควบคุมตัว⁸⁰ เป็นเรื่องของการ “การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ” เมื่อพิจารณา ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2545 และบทบัญญัติ

⁷⁷ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 3 หน้า 118 ลงวันที่ 14 มกราคม 2490.

⁷⁸ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 61 ก ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539

⁷⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น.254-255), โดย คณิต ฅ นคร, กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2546.

⁸⁰ แหล่งเดิม. (น.257-257).

ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกัน จะเห็นว่าเงื่อนไขทางเนื้อหาของเหตุที่จะออกหมายจับ และการควบคุมตัว มี 2 ประการประกอบกันคือ

- 1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และ
- 2) การมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง

1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญา โดยมีหลักตามรัฐธรรมนูญอยู่ว่า “บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์” หรือมี “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (In dubio pro reo) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 39 วรรคสอง ก็บัญญัติรับรองหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ โดยบัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ดังนั้นการมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญานั้น จึงต้องหมายความว่า มีหลักฐานที่มีความเป็นภาวะวิสัย มิใช่ความสงสัยลอยๆจึงจะทำให้ไม่เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินขอบเขตแห่งความสมควร

2) การมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง หมายถึง กรณีที่มีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ประการอื่นเพื่อการดำเนินคดี กล่าวคือต้องมีเหตุเฉพาะเจาะจงซึ่งมีอยู่ 4 เหตุคือ

- 2.1 เหตุอันเนื่องมาจากความร้ายแรงของความผิดอาญา
- 2.2 เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี
- 2.3 เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และ
- 2.4 เหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ข้อพิจารณามาตรการบังคับต่างๆก่อนฟ้อง สามารถจำแนกประเด็นของมาตรการที่กระทบสิทธิของประชาชนได้ 4 ประการดังนี้

1. การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเข้าไปในเคหสถาน เพื่อตรวจค้นหรือจับกุม⁸¹

เมื่อพิจารณาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นหรือการจับกุมแล้ว สามารถแบ่งแยกสิทธิพื้นฐานสำคัญๆที่เกี่ยวข้องได้ 3 ประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเคหสถาน สิทธิในความเป็นส่วนตัว

ด้วยเหตุนี้การทำการค้นในเคหสถานได้นั้น ต้องมีคำสั่งของศาลหรือหมายศาล หรือมีเหตุค้นได้ตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นเนื่องจากการที่เจ้าพนักงานได้ล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของบุคคลโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เพราะว่าเป็นการที่เจ้าพนักงานได้ล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการค้นสถานที่ การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในร่างกาย ดังนั้นในการค้นในเคหสถานจึงต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล เป็นมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพราะว่าเป็นในเคหสถาน เจ้าของบ้านย่อมมีความคาดหวังว่าจะ

⁸¹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 14

เป็นสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุด มีความคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นส่วนตัว มีอำนาจเต็มที่ที่จะทำอะไรก็ได้ภายในบ้านหลังนั้น ดังนั้นการค้นต้องมีความหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในรโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่าเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นอันควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา 78

การใช้อำนาจตาม (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรับรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป”

ดังนั้นตามมาตรา 92 ที่กล่าวมาข้างต้น จะต้องเป็นเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) ประกอบไปด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานรู้และทำให้พนักงานเชื่อโดยสุจริตเพียงพอว่าจะออกหมาย ถ้าเป็นกรณีหมายค้น จะต้องเชื่อว่าจะพบสิ่งของหรือบุคคลในสถานที่นั้น แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่มีความหมายค้น จะต้องเชื่อได้ว่ามีหลักฐานเพียงพอในการพิสูจน์การกระทำความผิดว่ามีสิ่งของอยู่ในสถานที่นั้น เป็นความหมายในทางอัตวิสัย (Subjective) คือขึ้นอยู่กับเจ้าพนักงานเอง

ข. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่วๆ ไปพอจะเห็นได้ว่า เป็นไปได้ที่สิ่งของนั้นจะอยู่ในสถานที่นั้น เป็นความหมายในทางภาวะวิสัย

จากบทบัญญัติในมาตรา 14 แสดงให้เห็นถึงอำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในการปฏิบัติการเข้าไปในเคหสถาน ตรวจค้นบุคคล จับกุม ยึดอายัด

เสมือนอำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นมาตราที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และในทางปฏิบัติจะต้องกระทำการเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากล่าวคือ จะต้องมีการขอหมายจากศาลให้ถูกต้อง และจะต้องมีการชี้แจงกรณีที่มีอันควรสงสัย (Probable Cause) ว่าจะมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานที่ใดๆ และความจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่นั้น ต่อผู้บังคับบัญชาภายใต้กฎหมายฉบับนี้

ในขณะที่ปฏิบัติการเจ้าพนักงานจะต้องแสดงบัตรประจำตัวพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อแสดงว่าเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายอย่างถูกต้อง เพราะฉะนั้นการเข้าไปในเคหสถานหรือค้นตัวบุคคล จับกุม ยึดอายัด และควบคุมตัว หรือใช้อำนาจประการอื่นๆ โดยไม่มีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ประชาชนผู้ต้องถูกตรวจค้นทราบ หรือไม่แสดงบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน อาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินคดีอาญาต่อตัวผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 หากได้มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่ จึงมีความจำเป็นต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม ทำให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในการปฏิบัติการเข้าไปในเคหสถาน ตรวจค้นบุคคล การจับ ยึดอายัด และการควบคุมตัว มีความจำเป็นที่ต้องกระทำการเสมือนการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในการดำเนินคดีนั้นมีความจำเป็นในการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ด้วยเหตุนี้เองเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจำเป็นต้องมีกรอบและขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

2. การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐก่อนพนักงานสอบสวน

จากบทบัญญัติมาตรา 14 (3) แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 กำหนดให้พนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เป็นระยะเวลาจนถึง 3 วัน โดยไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการ

ควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะทำกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอนและเมื่อควบคุมตัวได้แล้วก็ให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปอีก 48 ชั่วโมง โดยมีให้นับการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) รวมกับการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เท่ากับว่าผู้ต้องหาที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องถูกควบคุมตัวตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวมกันถึง 5 วัน ซึ่งอาจเป็นมาตรการควบคุมผู้กระทำความผิดซึ่งเกินขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้หลักนิติธรรมได้

3. ผู้ใช้อำนาจดังกล่าวได้จะต้องเป็นเจ้าพนักงานของรัฐนั้น

มาตรการบังคับในการดำเนินคดีของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้ดำเนินการในการค้นยานพาหนะนั้น เป็นการกระทำเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เป็นการปราบปรามการกระทำความผิดด้วย และในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะนั้น ย่อมเป็นการก้าวล่วงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย เพราะเหตุว่าการค้นดังกล่าวเป็นการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เพื่อที่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิด และเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่กระบวนการในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากการค้นนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง

บทบัญญัติในมาตรา 14 แสดงให้เห็นถึงอำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในการปฏิบัติการเข้าไปในเคหสถาน ตรวจค้นบุคคล จับกุม ยึดอายัด เสมือนอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้นการปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องกระทำการเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ จะต้องมีการขออนุญาตอย่างถูกต้อง และจะต้องมีการชี้แจ้งกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause)

ว่ามีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสถานใด ๆ และมีความจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่นั้นๆต่อผู้บังคับบัญชาภายใต้กฎหมายฉบับนี้

4. การกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

เนื่องจากการให้อำนาจของพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้มาตรการตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติงานภายใน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการควบคุมการปฏิบัติงานภายใต้พระราชบัญญัติของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการตรวจสอบ และเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิด⁸²

ดังนั้นเพื่อให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ใช้อำนาจในการดำเนินคดีกับตัวผู้ต้องหาได้อย่างชัดเจน เนื่องด้วยประเทศไทยมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายเฉพาะในคดีอาชญา แต่มิได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาความอาชญาที่มีความสมบูรณ์ทุกขั้นตอนในกฎหมายฉบับเดียวไม่ เพราะยังคงให้มีการอนุโลมนำเอากระบวนการพิจารณาความอาชญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินคดี ประกอบกับในช่วงเวลาของการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาชญาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น พร้อมทั้งยังขาดการตรวจสอบถ่วงดุลใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อรับรองการใช้อำนาจอย่างชัดเจน เนื่องการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาความสมดุล (Checks and Balances) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากนัก โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา เพื่อให้ผู้บังคับเกี่ยวกับคดีอาชญาโดยเฉพาะ โคนคำนี้หลักการ 5 ประการดังนี้

1. คงความยุติธรรม ให้สอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลตามหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการปราบปรามยาเสพติด
2. ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม
3. มีความโปร่งใส (Transparency) สามารถตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจได้
4. มีความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่

⁸² รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552,(น. 51-54).

5. ต้องสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights) และให้เป็นมาตรฐานสากลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 โดยการนำเอาประเด็นปัญหาต่างๆที่ได้จากผู้กระทำความผิดในการบังคับใช้กฎหมาย และการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆในคดีอาชญากรรม รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศในคดีอาชญากรรม มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากล พร้อมทั้งมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาชญากรรมได้อย่างโปร่งใส และเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาชญากรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีให้มีความโปร่งใส (Transparency) และมีการกำหนดกรอบขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่

บทที่ 3

การตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นก่อนพนักงาน

สอบสวนในคดีอาชญากรรมในต่างประเทศ

การควบคุมตัวก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา หมายถึง ระยะเวลาที่บุคคลสามารถถูกควบคุมตัว และตำรวจตั้งข้อสงสัยก่อนที่จะมีการแจ้งข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงให้เห็นว่าองค์กรของรัฐ ผู้มีบทบาทในชั้นก่อนฟ้องนั้น ได้ตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีอย่างเพียงพอที่จะวินิจฉัยความผิด ซึ่งหลักการนี้ไม่ได้มีในทุกประเทศ แต่หากประเทศใดมีการให้ควบคุมตัวบุคคลก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหาระยะเวลาที่สามารถให้ควบคุมตัวได้นั้นก็จะแตกต่างกันในแต่ละเขตอำนาจศาล ดังนี้¹

ประเทศ	ระยะเวลาสูงสุดที่บุคคลสามารถถูกควบคุมตัวในคดีอาชญากรรม
แคนาดา	1 วัน
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	6 วัน
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	2 วัน
สหรัฐอเมริกา	2 วัน
สหราชอาณาจักร	8 วัน
รัสเซีย	5 วัน
แอฟริกาใต้	2 วัน

3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานในประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหานี้นี้อาจเรียกได้ว่ามีรากฐานดั้งเดิมมาจากประเทศอังกฤษ และสืบทอดไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งในระบบกล่าวหานี้ ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาจะมีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานมา

¹รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.72), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พิสูจน์ความผิดของจำเลย ฝ่ายคนกลางไม่มีหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานแต่มีหน้าที่เพียงการรับฟังพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายแล้ววินิจฉัยตัดสินคดี วิธีพิจารณาคดีระบบกล่าวหาใช้ทั่วไปในประเทศ Common Law ทำให้ในระบบนี้คู่ความมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดโดยการสืบพยานหลักฐานหักล้างกันเอง ทำให้เกิดข้อเสียจากที่คู่ความต้องแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาหักล้างความน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง ที่อาจจะนำมาซึ่งการละเมิดสิทธิต่างๆ หรือการกระทำที่ขัดต่อความยุติธรรมโดยง่าย และไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยได้การสอบสวนคดีอาญาตามระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีที่แยกองค์กรที่มีหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด การค้นหาข้อเท็จจริงในระบบนี้มีผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และผู้มีอำนาจวินิจฉัย ซึ่งแต่ละฝ่ายได้มีหลักเกณฑ์แบ่งอำนาจหน้าที่กันเด็ดขาดโดยมีการแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากผู้ใดส่วน ส่วนผู้ใดส่วนคงทำหน้าที่เฉพาะพิจารณาพิพากษาคดีในที่นี่จะกล่าวถึงหลักการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการเรียงลำดับไป²

3.1.1 สหราชอาณาจักร

3.1.1.1 อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา

โดยปกติแล้วในประเทศอังกฤษและเวลส์ เมื่อบุคคลถูกจับในข้อหากระทำความผิดกฎหมายอาญา บุคคลผู้นั้นจะถูกนำตัวไปที่สถานีตำรวจผู้คุมเรือนจำที่อยู่สถานีตำรวจจะต้องพิจารณาว่ามีหลักฐานเพียงพอหรือไม่ที่จะฟ้องผู้ถูกควบคุมตัวในข้อหาที่กระทำความผิด ซึ่งผู้คุมเรือนจำอาจควบคุมตัวผู้นั้นไว้ให้อยู่ในอารักขาได้จนกว่าจะพิจารณาได้ว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องหรือไม่ ถ้าผู้คุมเรือนจำพิจารณาแล้วเห็นว่ามีหลักฐานเพียงพอ ผู้คุมเรือนจำจะต้องแจ้งข้อหาบุคคลนั้น ถ้าไม่ได้แจ้งข้อกล่าวหาก็ต้องปล่อยตัวบุคคลนั้นไป ถ้าผู้คุมเรือนจำพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาบุคคลนั้นผู้คุมเรือนจำจะต้องปล่อยตัวผู้นั้น เว้นแต่ผู้คุมเรือนจำจะมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือได้ว่าการควบคุมตัวบุคคลผู้นั้นไว้แม้ยังมิได้แจ้งข้อหาถือเป็นความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยแก่พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยนั้นจะเป็นตามพระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984) และพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 2003³ และระเบียบวิธีปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามหมวด C ซึ่งว่าด้วยเรื่องหลักปฏิบัติสำหรับการควบคุมตัว การดูแล

² ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นพนักงาน (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) (น.57), โดย ภัทรพร สุคนธวิษ, 2551, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

³ Pre-Trial Detention Custody Time Limits, p.10.

และการสอบสวนผู้ที่ถูกควบคุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจ (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code C ,Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers)

กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจหรือดุลพินิจในการควบคุมตัวบุคคลที่ถูกควบคุมตัวนั้นจะมีการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยให้เจ้าพนักงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นมีการพิจารณาคำสั่งในการควบคุมตัว และหากมีการขอขยายระยะเวลาการควบคุมตัวให้นานขึ้น คำสั่งนั้นก็จะต้องได้รับการตรวจสอบและสั่งโดยเจ้าพนักงานตำแหน่งที่สูงขึ้นเช่นกัน โดยขั้นตอนจะเริ่มตั้งแต่มีการควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ ผู้คุมเรือนจำ (Custody officer) จะต้องพิจารณาว่าสามารถแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ถูกควบคุมตัวได้หรือไม่ หากยังไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหาและจำเป็นต้องควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้อำนาจในการออกคำสั่งให้มีการควบคุมตัวจะต้องส่งต่อไปยังผู้คัดแยกนักโทษ (Review Officer) เพื่อพิจารณามีคำสั่งให้ควบคุมตัวตามระยะเวลา คือ ควบคุมตัวไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงนับจากเวลาที่เกี่ยวข้องหากครบ 24 ชั่วโมงแล้วยังมีความจำเป็นในการควบคุมตัวผู้นั้นอยู่ คำสั่งที่จะให้ควบคุมตัวผู้นั้นต่อไปจะต้องให้ผู้บัญชาการหรือผู้ที่มิตำแหน่งสูงกว่าเป็นผู้พิจารณา ซึ่งผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งที่สูงกว่านี้ก็จะออกคำสั่งให้ควบคุมตัวได้อีกไม่เกิน 36 ชั่วโมง และหากครบกำหนดระยะเวลาที่ควบคุมตัวแล้วยังไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหาบุคคลที่ถูกควบคุมตัวได้ และมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า การควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยยังมีได้แจ้งข้อกล่าวหา นั้นเป็นความจำเป็นในความปลอดภัยหรือรักษาพยาบาลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ในข้อหาที่บุคคลผู้นั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน โดยการซักถามบุคคลนั้น และการกระทำความผิดที่บุคคลนั้นถูกจับเป็นความผิดที่ฟ้องร้องได้ จะต้องให้เจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่ทำคำขอขึ้นมายังศาลมาจิสเตรท และศาลมาจิสเตรทสามารถอนุญาตหรือขยายระยะเวลาควบคุมตัวได้สูงสุดถึง 36 ชั่วโมง รวมระยะเวลาแล้วไม่เกิน 96 ชั่วโมงนับจากเวลาที่บุคคลนั้นถูกควบคุมตัว

จะเห็นได้ว่ากระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจหรือดุลพินิจในการควบคุมตัวนั้นจะเป็นไปตามตำแหน่งของเจ้าพนักงานเพื่อให้มีการตรวจสอบและตรวจทานคำสั่งเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ถูกควบคุมตัวไม่ให้ได้รับการกลั่นแกล้งโดยไม่เป็นธรรม⁴

โดยปกติแล้วบุคคลจะไม่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ และไม่ถูกควบคุมตัวโดยไม่จำเป็น เพราะสิทธินี้ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ตามหัวข้อที่ 5 ของพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2541 (Human Rights Act 1998 (c. 42) Article 5, Right to Liberty and Security)

⁴ รายงานการวิจัย อำนาจอรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.98-99), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

“ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัย บุคคลใดจะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพของเขา ยกเว้นตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. การควบคุมตัวบุคคลใดโดยกฎหมายหลังจากบุคคลนั้นถูกจับโดยศาลที่มีเขตอำนาจ

2. การจับกุมหรือการควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยถูกกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะนำตัวบุคคลนั้นไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย โดยอยู่บนพื้นฐานที่มีเหตุผลว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอาญา หรือเมื่อพิจารณาได้ว่ามีเหตุผลจำเป็นเพื่อจะป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำความผิดอาญา หรือหลบหนีจากการกระทำความผิด

3. การควบคุมตัวผู้เยาว์โดยถูกต้องตามคำสั่งตามกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมดูแลให้ได้รับการศึกษา หรือเป็นการควบคุมตัวผู้เยาว์โดยถูกต้องตามกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในการนำตัวผู้นั้นไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจ

4. การควบคุมตัวบุคคลโดยถูกต้องตามกฎหมายเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค หรือเป็นการควบคุมตัวของบุคคลที่วิกลจริต เสพสุรายามา หรือติดสารเสพติด

5. การจับหรือควบคุมตัวโดยถูกต้องตามกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นเข้าประเทศ

ในพระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานทางอาญาจึงได้กำหนดเงื่อนไขในการควบคุมตัวของบุคคลไว้ว่าการจะควบคุมตัวบุคคลใดไว้โดยยังไม่ได้แจ้งข้อกล่าวหาอันจะกระทำได้อันเมื่อ

1. ไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาผู้ที่ถูกจับกุมตัว และ

2. มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าการควบคุมตัวบุคคลผู้นั้นไว้ โดยยังมิได้แจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นความจำเป็น เพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในข้อหาที่บุคคลผู้นั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน โดยการซักถามบุคคลนั้น

ในกรณียกเว้นบุคคลอาจถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลาไม่เกิน 96 ชั่วโมงนับจากระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งปกติแล้วคือเวลาที่บุคคลที่ถูกจับถูกนำมาไว้ที่สถานีตำรวจที่แรก) ทั้งนี้ให้อยู่ในเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ผู้คุมเรือนจำ (Custody Officer)

1.1 ไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาผู้ที่ถูกจับกุมตัวและ

1.2 เหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าการควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ โดยยังมิได้แจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นความจำเป็น เพื่อความปลอดภัยหรือเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในข้อหาที่บุคคลผู้นั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน โดยการซักถามบุคคลนั้น⁵

⁵ Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 40

2. ผู้คัดแยกนักโทษ (Review Officer)⁶

2.1 ไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาผู้ที่ถูกจับกุมตัวและ

2.2 มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าการควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ โดยยังมีได้แจ้งข้อกล่าวหาเป็นความจำเป็นเพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ข้อหาที่บุคคลผู้นั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยมิได้ซักถามบุคคลนั้น⁷

โดยการตรวจสอบ 6 ชั่วโมงหลังจากมีคำสั่งให้ควบคุมตัวผู้นั้น หรือ 9 ชั่วโมงหลังจากมีการตรวจทางครั้งสุดท้าย แต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง

3. ผู้บังคับบัญชาการหรือผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า

3.1 ผู้คัดแยกนักโทษมีการตรวจทานคำสั่ง 2 ครั้ง

3.2 มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า การควบคุมตัวบุคคลผู้นั้น โดยยังมีได้แจ้งข้อกล่าวหาเป็นเหตุจำเป็น เพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ในข้อหาที่บุคคลผู้นั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยการซักถามบุคคลนั้น การกระทำความผิดที่บุคคลนั้นถูกจับเป็นความผิดที่ฟ้องร้องได้ มีการสืบสวนอย่างรวดเร็วระยะเวลาไม่เกิน 36 ชั่วโมง

4. ศาลมาจิสเตรท

4.1 คำขอได้ทำขึ้น โดยการกล่าวคำสัตย์โดยเจ้าพนักงานตำรวจ

4.2 มีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า การควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยยังมีได้แจ้งข้อกล่าวหาเป็นความจำเป็น เพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ในข้อหาที่บุคคลนั้นถูกจับ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยการซักถามบุคคลนั้น การกระทำความผิดที่บุคคลนั้นถูกจับเป็นความผิดที่ฟ้องร้องได้ และมีการสอบสวนอย่างรวดเร็ว

ในการตรวจสอบศาลมาจิสเตรทสามารถอนุญาตหรือขยายระยะเวลาควบคุมตัวได้ 36 ชั่วโมง แต่ต้องไม่เกิน 96 ชั่วโมง⁹

โดยสาระสำคัญอยู่ในระเบียบวิธีปฏิบัติของตำรวจเกี่ยวกับการควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อผู้ควบคุมตัวตามหลักกฎหมายในประเทศอังกฤษ

⁶ Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 41

⁷ Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 42

⁸ Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 43

⁹ Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 43

1. ข้อควรปฏิบัติทั่วไป จะปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวทุกคนด้วยความรวดเร็วและบุคคลนั้นจะต้องได้รับการปล่อยตัวเมื่อความจำเป็นในการควบคุมตัวหมดไป¹⁰ อย่างไรก็ตามที่ว่าด้วยความรวดเร็วนี้หากมีเหตุจำเป็นอื่นก็สามารถถือเป็นเหตุยกเว้นได้ เช่น มีผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัวมาที่สถานีตำรวจพร้อมกันหลายคน หรือห้องสอบสวนมีการใช้งานอยู่ กรณีที่กฎหมายต้องให้เจ้าพนักงานติดต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งก่อนและเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถติดต่อได้ทันที

2. การบันทึกการควบคุมตัว¹¹ เมื่อบุคคลถูกจับกุมตัวไม่ว่ากรณีใด จะต้องนำตัวบุคคลนั้นมายังสถานีตำรวจโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และต้องจัดให้เจ้าพนักงานเข้ามาตรวจสอบโดยเร็วพร้อมทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน หากการกระทำใดกำหนดให้เจ้าพนักงานบางตำแหน่งมีอำนาจกระทำได้เท่านั้น การกระทำดังกล่าวจะต้องมีการจดบันทึกยศและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้นั้นไว้ด้วย เจ้าพนักงานควบคุมตัวมีหน้าที่จัดให้มีการบันทึกการควบคุมตัวและต้องส่งต่อบันทึกนี้ไปยังสถานที่อื่นใดที่บุคคลที่ถูกควบคุมตัวถูกส่งตัวต่อไป ในบันทึกจะต้องมีการกำหนดเหตุที่มีการโอนย้ายบุคคลที่ถูกควบคุมตัวและระยะเวลาที่ผู้นั้นจะได้รับการปล่อยตัวไว้ด้วย

นอกจากนั้นจะต้องอนุญาตให้ทนายความได้ดูบันทึกดังกล่าวด้วยเมื่อเข้ามาถึงสถานที่ที่ควบคุมตัว ทนายความมีอำนาจขอดูบันทึกดังกล่าวในเวลาใดก็ได้ที่เหมาะสมแต่จะต้องไม่กระทบถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

3. ข้อปฏิบัติเบื้องต้น¹² เมื่อบุคคลถูกนำตัวมายังสถานีตำรวจภายใต้การจับกุมเจ้าพนักงานจะต้องแน่ใจว่าได้มีการแจ้งสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวให้บุคคลนั้นทราบอย่างแจ่มชัด นั่นคือ

3.1 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิในระหว่างการจับกุมตัว

3.2 สิทธิที่จะปรึกษาทนายความเป็นการส่วนตัว และสิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาด้านกฎหมายโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

3.3 สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาภายใต้ระเบียบวิธีปฏิบัตินี้

ก. เจ้าพนักงานจะต้องมีการจดบันทึกถึงสาเหตุของการควบคุมตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งไว้

ข. เจ้าพนักงานจะต้องถามผู้ถูกควบคุมตัวว่าผู้ถูกควบคุมตัวต้องการคำแนะนำด้านกฎหมายหรือไม่ หรือต้องการแจ้งบุคคลใดให้ทราบว่าเขาถูกควบคุมตัวหรือไม่

¹⁰ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 1.1

¹¹ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 2

¹² Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 3

ค. เจ้าพนักงานจะต้องพิจารณาว่าผู้ถูกควบคุมตัวต้องการได้รับการเยียวยารักษาหรือไม่ หรือว่าต้องมีการแต่งตั้ง “ผู้ใหญ่ที่เหมาะสม” กรณีผู้ถูกควบคุมตัวเป็นผู้เยาว์ หรือแต่งตั้งล่ามหรือไม่

ง. หากมีการติดตั้งกล้องวิดีโอวงจรปิดอยู่ภายในสถานียึดตัว เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมตัวทราบว่ามีการติดตั้งกล้องดังกล่าวไว้ ณ ที่ใดบ้าง แต่หากผู้ถูกควบคุมตัวร้องขอให้ปิดกล้องวิดีโอ นั้นเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องปิด

จ. หากผู้ควบคุมตัวหูหนวก หรือเป็นใบ้ หรือเป็นชาวต่างชาติ ไม่สามารถสื่อสารกัน เข้าใจเจ้าพนักงานจะต้องจัดให้มีล่ามเป็นการด่วน

4. เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ถูกควบคุมตัว¹³

4.1 เจ้าพนักงานมีหน้าที่ในการตรวจตราทรัพย์สินของผู้ถูกควบคุมตัวที่ผู้ถูกควบคุมตัวมีติดตัวมาในขณะที่จับกุม หรืออาจได้มาภายหลังแต่อาจจะเป็นอันตรายในระหว่างถูกควบคุมตัว

4.2 เจ้าพนักงานมีหน้าที่ในการเก็บรักษาทรัพย์สินดังกล่าวของผู้ถูกควบคุมตัวในระหว่างบุคคลนั้นถูกควบคุมตัว

4.3 เจ้าพนักงานอาจสามารถตรวจค้นตัวผู้ถูกควบคุมตัวได้ และอาจค้นตัวแบบพิเศษที่มากกว่าการให้ถอดเสื้อผ้าก็ได้หากมีความจำเป็นและเป็นตามเงื่อนไข อย่างไรก็ตามการตรวจค้นร่างกายนี้เจ้าพนักงานที่มีเพศเดียวกับผู้ถูกควบคุมตัวเท่านั้นที่จะกระทำได้

4.4 ผู้ถูกควบคุมตัวอาจใส่เสื้อผ้าของตนเองได้ แต่หากเจ้าพนักงานพิจารณาแล้วเห็นว่าเสื้อผ้าของผู้นั้นอาจเป็นอันตรายต่อผู้ถูกควบคุมตัวหรือผู้อื่น หรือจะเป็นอันตรายต่อพยานหลักฐาน หรือทรัพย์สินอื่นใด หรืออาจช่วยให้หลบหนีได้ หรือเสื้อผ้าของผู้ถูกควบคุมตัวนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีเจ้าพนักงานก็มีอำนาจสั่งให้ผู้ถูกควบคุมตัวถอดเสื้อผ้านั้นออกได้ ในกรณีนี้เจ้าพนักงานต้องจัดเสื้อผ้าอื่นให้ผู้ถูกควบคุมตัวด้วย

5. สิทธิในการไม่ถูกควบคุมตัวในสถานที่ที่ไม่สามารถติดต่อกับบุคคลอื่นได้¹⁴

5.1 สิทธินี้จะเรียกว่า Right not to be held incommunicado

5.2 สิทธินี้ข้อนี้นี้กำหนดว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัวมีสิทธิที่จะแจ้งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือบุคคลที่มีผลประโยชน์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้ถูกควบคุมตัวทราบถึงการควบคุมตัวผู้นั้น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ต้องแจ้งให้ผู้นั้นทราบว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ที่ใด ในทันทีที่ทำได้ หากไม่สามารถติดต่อบุคคลดังกล่าวได้ ผู้ถูกควบคุมตัวมีสิทธิที่จะเลือกสิทธิที่จะเลือก

¹³ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 4

¹⁴ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 5

บุคคลที่ต้องการให้แจ้งได้อีก 2 ทางเลือกหากยังไม่สามารถติดต่อบุคคลดังกล่าวได้อีก เจ้าพนักงานมีสิทธิใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าให้ผู้ถูกควบคุมตัวพยายามติดต่อไปอีกหรือไม่

5.3 หากมีการควบคุมตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งหลายคราวด้วยกัน จะต้องให้สิทธิในการแจ้งข้างต้นกับบุคคลนั้นทุกคราว

5.4 ผู้ถูกควบคุมตัวอาจได้รับอนุญาตให้มีการเยี่ยมได้ตามความเหมาะสม

5.5 ในกรณีที่เพื่อน ญาติ หรือบุคคลอื่นใดที่มีส่วนได้เสียกับความเป็นอยู่ของผู้ที่ถูกควบคุมตัวร้องขอและถามถึงข้อมูลเกี่ยวกับการควบคุมตัว เจ้าพนักงานไม่มีสิทธิให้ข้อมูลเกี่ยวกับการควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยที่เจ้าตัวมิได้อนุญาต

5.6 ผู้ถูกควบคุมตัวมีสิทธิติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยการเขียนจดหมายหรือการโทรศัพท์ถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งในเวลาที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานมีสิทธิไม่อนุญาตก็ได้ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำดังกล่าวอาจเป็นอันตรายต่อการกระทำความผิดอาญาได้อีก

5.7 ก่อนที่จะมีการส่งจดหมาย หรือมีการโทรศัพท์ บุคคลที่ถูกควบคุมตัวจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบว่าจะมีข้อความอะไรบ้าง เจ้าพนักงานมีสิทธิที่จะอ่านจดหมาย หรือฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ได้ และอาจตัดสายโทรศัพท์ได้เมื่อเห็นว่าเป็นการใช้โดยไม่สมควร ยกเว้นการปรึกษานายความ

6. สิทธิในการได้รับการปรึกษาด้านกฎหมาย¹⁵

6.1 บุคคลผู้ถูกควบคุมมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งว่าพวกเขามีสิทธิได้รับการปรึกษาด้านกฎหมายเป็นการส่วนตัว ไม่ว่าจะด้วยวิธีตัวต่อตัว หรือด้วยจดหมาย หรือทางโทรศัพท์ และสิทธิที่จะได้รับการปรึกษากฎหมายโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

6.2 จะต้องมีการติดโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวไว้ ณ สถานที่ตำรวจบริเวณที่มีการควบคุมตัวด้วย

6.3 เจ้าพนักงานห้ามพูด หรือการกระทำการใดๆที่เป็นการห้ามมิให้ผู้ถูกควบคุมตัวใช้สิทธิในการได้รับการปรึกษาด้านกฎหมาย

6.4 เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมตัวใช้สิทธิโดยไม่ชักช้า หากผู้ถูกควบคุมตัวปฏิเสธที่จะใช้สิทธิในการปรึกษาด้านกฎหมาย เจ้าพนักงานจะต้องถามถึงสาเหตุที่ผู้ถูกควบคุมตัวปฏิเสธไม่ใช้สิทธิดังกล่าว และต้องบันทึกไว้เป็นพยานหลักฐาน แต่หากผู้ควบคุมตัวไม่ให้เหตุผลเจ้าพนักงานก็ไม่มีสิทธิคาดคั้นผู้นั้น

¹⁵ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 5

6.5 หากผู้ถูกควบคุมตัวที่มีประสงค์จะได้รับการค้ำประกันด้านกฎหมายเจ้าพนักงานจะต้องทำการสอบปากคำผู้ถูกควบคุมตัวไว้จนกว่าบุคคลนั้นจะได้รับการค้ำประกันด้านกฎหมายแล้ว อย่างไรก็ตามหากเจ้าพนักงานที่มีตำแหน่งสูงพิจารณาแล้วเห็นควรให้สอบปากคำผู้ยื่นข้อไปก็ได้ หากเห็นว่าทำการสอบปากคำจะทำให้เป็นอันตรายต่อพยานหลักฐาน เป็นอันตรายต่อร่างกายของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะนำไปสู่ความสูญเสียต่อทรัพย์สิน หรืออาจทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องที่ยังไม่ถูกควบคุมตัวไหวตัวทัน หรือรอทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายจะทำให้เกิดความล่าช้าโดยใช่เหตุ

7. เงื่อนไขในการควบคุมตัว¹⁶

7.1 เท่าที่ปฏิบัติได้ ผู้ถูกควบคุมตัวทุกคนจะต้องควบคุมแยกคนละห้องขัง

7.2 ห้องขังที่ใช้ควบคุมตัวจะต้องมีอุณหภูมิพอเหมาะ สะอาด และอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างพอเหมาะ ห้ามมิให้มีการใช้เครื่องมือในการควบคุมตัวอื่นใดอีกในระหว่างที่ควบคุมตัวบุคคลไว้ในห้องขัง เว้นแต่กรณีจำเป็นเท่านั้นซึ่งจะต้องได้รับการอนุญาตให้ใช้ได้

7.3 จะต้องมีการจัดให้มีผ้าห่ม เสื้อ หมอน และอุปกรณ์เครื่องนอนอื่นที่ได้มาตรฐานพอควร และจะต้องสะอาดและอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้

7.4 จะต้องจัดให้มีห้องสุขาและอ่างล้างมือและล้างหน้า

7.5 อย่างน้อยต้องจัดให้มีอาหารสองมื้อ และภายใน 24 ชั่วโมงที่มีการควบคุมตัวจะต้องจัดให้มีอาหารมื้อหลักหนึ่งมื้อ ต้องจัดให้มีน้ำรับประทานระหว่างมื้ออาหารหรือในเวลาอื่นตามสมควร หากจำเป็นต้องปรึกษาแพทย์สำหรับผู้ถูกควบคุมตัวที่ป่วยหรือไม่สบาย หรือจำเป็นต้องควบคุมอาหาร ในกรณีนี้เจ้าพนักงานอาจใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับประทานอาหารที่จัดเตรียมมาจากทางครอบครัว หรือเพื่อนของเขา

7.6 ต้องจัดให้มีการออกกำลังกายทุกวันตามสมควร¹⁷

3.1.1.2 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาชญากรรม

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่คดีอาชญากรรม (Detention in Case of Drug) แนวคิดที่ว่าหากตัดวงจรการเสพยาเสพติดลงได้ก็จะสามารถลดการกระทำความผิดทางอาญาลงได้เช่นกัน มาตราในประเทศอังกฤษเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่ตรวจพบสารเสพติดในร่างกาย

¹⁶ Police and criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code c, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, clause 8

¹⁷ รายงานการวิจัยอำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.103-106), โดย คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

นั้นเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนักคือประมาณปี ค.ศ. 2003 แต่หลังจากมีการนำมาตรกรณีนี้นี้มาใช้พบว่าตัวเลขของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง

อังกฤษมีโครงการเรียกว่า Drug Interventions Programme (DIP) ซึ่งเป็นกระบวนการในการตรวจสอบการใช้อำนาจหรือดุลพินิจในการควบคุมตัวผู้ติดสารเสพติด และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ทุกหน่วยงานต้องช่วยกันในการบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดออกจากอาการเสพยา หน่วยงานนี้อาจรวมถึง หน่วยงานตำรวจ กรมคุมประพฤติ ราชทัณฑ์ ศาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นๆด้วย เช่น National Treatment Agency และ Department of Health (หน่วยงานสาธารณสุข)

ดังนั้นในเรื่องการใช้อำนาจหรือดุลพินิจในการควบคุมตัวนั้นจะการทำงานร่วมกันระหว่างหลายๆหน่วยงานและจะมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนตามแผนงานซึ่งถือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของแต่ละหน่วยงานไปในตัว

เงื่อนไขในการควบคุมตัวผู้ตรวจพบสารเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดนั้นให้อำนาจในการทดสอบสารเสพติดทันทีที่ผู้กระทำความผิดถูกจับ ซึ่งไม่จำเป็นต้องรอไปตรวจสอบสารเสพติดเมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหา และหากมีการตรวจพบสารเสพติดแล้วบุคคลผู้นั้นจะต้องมารายงานตัวเพื่อเข้ารับการประเมินต่อพนักงานด้านยาเสพติด

ในกรณีมีการตรวจพบยานหลักฐานจากผู้ที่ถูกควบคุมตัวแล้วตรวจพบสารเสพติด พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้อำนาจศาลออกคำสั่งควบคุมตัวบุคคลที่กลืนห่อยาเสพติดเข้าไปในท้อง โดยให้ควบคุมไว้ในห้องขังได้สูงสุดถึง 192 ชั่วโมง หรือเป็นระยะเวลา 8 วันด้วยกัน เพื่อให้สามารถตรวจเจอยานหลักฐานได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังอนุญาตให้ศาลหรือคณะลูกขุนออกคำสั่งให้มีการบังคับในกรณีบุคคลที่ถูกควบคุมตัวปฏิเสธไม่ให้มีการตรวจค้นในกรณีพิเศษ โดยอาจมีคำสั่งให้ทำการเอ็กซ์เรย์ หรือ อัลตราซาวด์

ระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยที่ตรวจพบยาเสพติด ตามอำนาจในมาตรา 152 ของพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 1988 (The Criminal Justice Act 1988 (c. 33)) เรื่องการออกคำสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสารเสพติด ให้อำนาจศาลมาจิสเตรทในการออกคำสั่งให้ควบคุมตัวบุคคลไว้นาน 192 ชั่วโมง

3.1.2 สหรัฐอเมริกา

3.1.2.1 อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา

ในสหรัฐอเมริกามีระบบการดำเนินคดีอาญาแบบต่อสู้ (Adversarial Criminal Justice System) ซึ่งรัฐส่วนใหญ่จะนำประมวลกฎหมายแบบคณะลูกขุนที่ประกาศใช้โดยสถาบันกฎหมายอเมริกันในปี 1992 มาปรับใช้ทั้งหมดหรือบางส่วน แต่กฎหมายในแต่ละรัฐจะมีกฎหมายอาญาเป็น

ของตัวเอง¹⁸ และใช้คำเรียก “ผู้ต้องขัง” ว่า “Inmate” ซึ่งหมายรวมถึงผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณา และผู้ถูกคุมขังที่ถูกตัดสินลงโทษไปแล้ว¹⁹ และใช้คำเรียกการนำตัวผู้ต้องขังไปอยู่ในสถานที่กักขัง หรือเรือนจำว่า “Incarceration” คำว่า Incarceration นี้ จะไม่ปรากฏในกฎหมายประเทศอื่นนอกจาก สหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้ในการศึกษากฎหมายแห่งกฎหมายว่าด้วยสิทธิผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกา จะต้องแยกแยะว่าเป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาที่เรียกว่า Pre-Trial Inmates หรือเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการพิพากษาลงโทษแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังที่ถูกคุมประพฤติ (Probation or Detention Inmates) หรือผู้ต้องขังที่กำลังจะพ้นโทษ (Half Way House Inmates)²⁰

ในสหรัฐอเมริกา อัยการมีอำนาจรับแจ้งความได้เองเช่นเดียวกับตำรวจ แต่เมื่อเกิดเหตุขึ้นโดยส่วนใหญ่ตำรวจเริ่มคดีเพราะไปถึงที่เกิดเหตุก่อน และจะใช้ประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝน ตัดสินใจว่าจะจับกุมหรือดำเนินคดีหรือไม่ แต่อัยการสามารถปฏิเสธที่จะอนุญาตในการออกหมายจับได้ รวมทั้งปฏิเสธการร้องขอให้มีการดำเนินคดีจากตำรวจได้²¹

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น แม้ว่าโดยปกติแล้วการสอบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตัวผู้กระทำผิดเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น อัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประสานงานและป้องกันอาชญากรรมหน่วยอื่นๆด้วย เช่น สำนักงานอัยการ County of New York ในนครนิวยอร์ก มีหน่วยฆาตกรรม (Homicide Bureau) ซึ่งมีอัยการผู้ช่วยประจำอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดมีการฆาตกรรมขึ้น อัยการผู้ช่วยจากหน่วยนี้ต้องไปทำการสอบสวนร่วมกับตำรวจในที่เกิดเหตุ ใ้สวนปากคำพยานควบคุมการสอบสวนและดำเนินคดีจนถึงขั้นพิจารณา

นอกจากจะมีอำนาจควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการยังอาจเริ่มดำเนินการสอบสวนเสียเองได้โดยไม่ต้องรับแจ้งจากตำรวจก็ได้²² และเพื่อการนี้สำนักงานอัยการบางแห่งก็ขอแบ่งกำลังตำรวจประเภทนักสืบ (Detective) จากองค์กรตำรวจมาประจำและขึ้นตรงกับสำนักงานอัยการเลย สำนักงานอัยการบางแห่งก็จัดตั้งกองนักสืบดังกล่าว หรือได้รับแจ้งจากเอกชนก็ตาม แม้ตำรวจจะยังไม่มีการดำเนินการหรือแจ้งให้อัยการทราบ เมื่ออัยการได้สืบสวนและ

¹⁸ Pre-Trial Detention Custody Time Limits, P. 12

¹⁹ Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE), Code C, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, Clause 8

²⁰ Allen, Simonsen and Latessa. (2004) Correction of America : An Introduction., P. 135

²¹ The American System of Criminal Justice (p.228), George F. Cole, Christopher E. Smith, (USA: Thomson Learning, 2001)

²² การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา (น.8),วารสารนิติศาสตร์ 9, โดย เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2521.

ทราบเรื่องเองแล้วก็จะอาจแจ้งให้ตำรวจดำเนินการสอบสวนในเรื่องนั้นได้หรืออัยการดำเนินการสอบสวนต่อไปด้วยตนเองก็ได้ เพราะมีทั้งเครื่องมือและอำนาจพร้อมอยู่แล้ว²³

ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้นี้ใช้คำเรียกว่า “ผู้ต้องขัง” ว่า “Inmate” ซึ่งหมายความรวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา และผู้ถูกคุมขังที่ถูกตัดสินโทษไปแล้ว²⁴ และใช้คำเรียกการนำผู้ต้องขังไปอยู่ในสถานที่กักขังหรือเรือนจำว่า “Incarceration” คำว่า “Incarceration” นี้ จะไม่มีปรากฏในกฎหมายประเทศอื่นนอกจากสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้กฎหมายว่าด้วยสิทธิผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกาจะต้องแยกแยะว่าเป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างพิจารณาที่เรียกว่า Pre-Trial Inmates หรือเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการพิพากษาลงโทษแล้ว (Half Way House Inmatees)²⁵

1. หลักประกันเกี่ยวกับการจับและคุมขังบุคคล

การที่จะนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เริ่มจากการแจ้งความร้องทุกข์ และการจะดำเนินการจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างพิจารณาคดีได้นั้น จะต้องอาศัยหลักความเหมาะสม (Probable Cause) โดยดูจากบทบัญญัติที่ให้ไว้ในรัฐธรรมนูญสหรัฐในส่วนของ Fourth Amendment ว่าการจะใช้มาตรการบังคับเอาตัวบุคคลหรือกระทบเสรีภาพของบุคคลทั้งการค้น การยึด และการจับ จะต้องมีความเหมาะสม หรือเหตุที่เหมาะสมที่จะออกหมาย และใช้มาตรการกับตัวบุคคลได้นั้น ศาล จะเป็นผู้พิจารณาตามเหตุอันสมควร

นอกจากนี้ยังมี Fourth Amendment ได้กำหนดสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการปกป้องจากการใช้กระบวนการ Stop and Frisk หรือการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ชั่วคราวโดยการใช้อยู่พิณิจ (Reasonable Suspicion) ซึ่งกระทำโดย เจ้าหน้าที่ตำรวจ กระบวนการเหล่านี้ได้แก่ การเรียกตรวจอาวุธ การตรวจสิ่งผิดกฎหมาย หรือที่เรียกว่า Frisk ซึ่งการใช้กำลังเข้าจับกุมในกรณีนี้ ตำรวจได้ใช้หลักสันนิษฐานว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) จะประสบการค้น การสังเกตอาชญากรของตำรวจ เมื่อตำรวจได้ใช้หลักการเช่นว่านั้นแล้ว ถือว่าการจับแบบ Stop and Frisk นั้นถือว่าการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

2. หลักประกันในเรื่องการแจ้งสิทธิผู้ต้องหา

ตามหลัก Miranda Rule หรือตามคำพิพากษาศาลสหรัฐในคดี Miranda v. Arizona 384 U.S. 436 (1966) ได้วางแนวบรรทัดฐานในเรื่องการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐอัน

²³ การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ (น.40-41), โดย งามอาจ มีคุณสมบัติ, 2549, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปรินซิพอลฉบับพิมพ์ คณะนิติศาสตร์.

²⁴ Black's Law Dictionary.8th Edition.,P. 803

²⁵ Correction of America : An Introduction(p.135), Allen, simonsen and Latessa,

ได้แก่ ตำรวจ จะต้องแจ้งสิทธิของผู้ต้องหา ในการที่จะได้รับบริการความยุติธรรมจากรัฐ สิทธิที่ว่านี้ได้แก่ สิทธิที่จะไม่พูด สิทธิที่จะมีทนายต่อคู่คดี และคำพ้องของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนสามารถใช้เป็นพยานผูกมัดตนในชั้นศาล และถ้าเมื่อมีการจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ที่คุมขังโดยไม่มีกรแจ้งสิทธิของผู้ต้องหา ก็จะถือว่ากระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนนั้นมิชอบ

โดย Miranda Rule ถือเป็นการขยายความรัฐธรรมนูญสหรัฐ ส่วน Fourth Amendment ที่ว่าด้วยหลักประกันเรื่องการคุ้มครองมิให้มีการใช้มาตรการใดๆ ที่เป็นการบังคับหรือฝืนใจให้ผู้ต้องหารับสารภาพ และยังมียึดถือหลักนี้เป็นแบบอย่างหลักประกันสิทธิผู้ต้องหาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งจนถึงปัจจุบัน

3. สิทธิที่ผู้ต้องขังจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย

บทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังอีกประการหนึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสหรัฐ ในส่วนของ First Amendment ได้แก่ การกำหนดในเรื่อง Right to give legal assistance to other inmates หรือสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายกรณีที่เป็นผู้ต้องหาสังเกตได้จากการวิเคราะห์ของ Turner ในคดี Shaw et.al. vs. Murphy, April 18, 2001²⁶ ดังนั้นคำพิพากษาของศาลในเรื่องนี้เป็นการคำนึงถึงสิทธิที่ผู้ต้องขังย่อมสามารถจะได้รับความปรึกษาทางกฎหมายจากบุคคลใดก็ได้ เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในการแสดงความคิดเห็นตาม First Amendment แต่สิทธิเช่นว่านั้นย่อมมีขอบเขต เพราะการใช้สิทธิของผู้ต้องหาเช่นนี้จะกระทบต่อการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้

4. สิทธิของผู้ต้องหาในการมีทนาย

เนื่องจากกระบวนการดำเนินคดีของสหรัฐอเมริกาทั้งทางอาญาและทางแพ่ง ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งมีหลักว่าทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน โดยศาลจะนั่งเป็นกรรมการกลางโดยไม่ร่วมค้นหา

²⁶ Shaw v Murphy. United States supreme Court. April 18, 2001.

“The Court concluded that extra protection for legal speech would undermine prison officials' ability to control prison administration. It surveyed a number of cases in which legal correspondence had been misused. It also rejected the contention that such a ruling impinges upon an inmate's right to receive legal advice. There is no "free standing" right-of-access to legal advice; it is narrowly drawn to include situations when it is a necessary means to ensure is a “reasonably adequate opportunity” to present Constitutional claims to a court.

Finally, the Court indicated that Murphy had the heavy burden of overcoming a presumption that the prison officials acted within their “broad discretion” It did not make a ruling with respect to whether or not the prison rules invoked here bore a relationship to the penological”

ความจริงร่วมกับทั้งสองฝ่ายในคดีอาญา ความสำคัญของหลักการนี้ก็คือ “ความเท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่ายในการดำเนินคดีอาญา” อัยการเป็นทนายของรัฐแก้ต่างคดีให้โจทก์ ถ้าผู้ต้องหาที่อาจพัฒนาไปเป็นผู้ต้องขังและจำเลยไม่มีทนายเพื่อแก้ต่างคดีให้ ถือว่าเป็นสภาพที่ไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญสหรัฐในส่วน Sixth Amendment จึงกำหนดให้การฟ้องคดีอาญาทุกคดีผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการช่วยเหลือจากทนายความในการต่อสู้คดี²⁷ และขั้นตอนของการดำเนินคดีที่ได้รับสิทธิในการที่ผู้ต้องหาจะมีทนาย ได้แก่²⁸

4.1 ขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหา (Custodial Interrogation)

4.2 ขั้นตอนการสอบสวนหลังจากคำสั่งให้ฟ้องโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury's Post-Indictment Interrogation)

4.3 ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing)

4.4 ในชั้นปรากฏตัวต่อศาล (Arraignment)

4.5 ในการชี้ตัว (Line-Up) หลังจากได้ปรากฏต่อศาลครั้งแรกแล้ว

4.6 ในชั้นรับสารภาพ (Guilty Plea)

4.7 ในชั้นพิพากษาลงโทษ

4.8 ขั้นตอนใดที่มีมาตรการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย

5. สิทธิที่ผู้ต้องขังจะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว

ในรัฐธรรมนูญสหรัฐ ส่วนของ Sixth Amendment ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีไว้ว่าจำเลยจะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็วและเปิดเผย²⁹ และถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ใน Fourty Amendment เนื่องจากปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐประการหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ ความล่าช้าในการดำเนินคดี ยิ่งการดำเนินคดียาวนานเพียงใด ผู้กระทำความผิดก็จะยิ่งถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพมากเท่านั้น อย่างเช่นการไม่นำตัวผู้ต้องหามายังศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือการที่ศาลดำเนินคดีหรือนัดวันสืบพยานอย่างล่าช้า อาจทำให้ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาที่ยาวนานเกินความจำเป็น ทำให้ผู้ต้องขังถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพโดยไม่สมควร เพราะอย่างไรก็ตามจำเลยยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ トラบาใดที่ยังไม่มีการพิพากษาว่าเขามีความผิด การใช้มาตรการควบคุมตัวบุคคลไว้ในที่คุมขังในขณะที่ขั้นตอน

²⁷ Ibid. "In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right... to have the assistance of counsel for his defense"

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid. "In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to speedy trial..."

การดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐล่าช้า ย่อมไม่เป็นธรรมต่อบุคคลนั้นเป็นอย่างยิ่ง การพิจารณาว่าผู้ต้องหาได้รับความรวดเร็วในการพิจารณาคดีหรือไม่นั้น ศาลสูงสหรัฐใช้หลักในการพิจารณาดังต่อไปนี้³⁰

- 5.1 ระยะเวลาของความล่าช้า
- 5.2 เหตุของการล่าช้า
- 5.3 จำเลยได้กล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวเมื่อใด
- 5.4 ผลเสียหายที่เกิดขึ้น เกิดจากความล่าช้าเช่นว่านั้นหรือไม่

6. การพิจารณาให้ใช้อำนาจบังคับกับผู้ต้องหาระหว่างพิจารณา

กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายที่ใช้คุ้มครองผู้ต้องหา ให้ถือว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดเวลาจนกว่าจะได้มีการประกาศความผิด Sixth Amendment และ Bill of Rights ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐได้วางหลักให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในแต่ละระดับไว้แตกต่างกัน ซึ่งระดับการกระทำความผิดส่งผลต่อการปล่อยชั่วคราว การวางประกัน การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ และการเปลี่ยนแปลงวิธีการบังคับโทษตามสมควร ระดับของการกระทำความผิดในสหรัฐแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ดังต่อไปนี้

- 6.1 Misdemeanor
- 6.2 Felony
- 6.3 Treason

ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ชั้นพนักงานตำรวจ อัยการ จนถึงศาล จะใช้มาตรการบังคับต่อผู้ต้องหาที่กระทำความผิดทั้งสามระดับแตกต่างกันออกไป เนื่องด้วยการใช้มาตรการทั้งหลายอยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐสามารถใช้อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาต่างๆ เช่น ออกหมายจับกุมและควบคุมตัวไว้ก่อนพิจารณาได้ ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถตั้งข้อหาให้กับผู้ต้องหา หรืออาจเรียกว่าจากการสอบสวนมีมูลว่ากระทำความผิดจริง (The Suspect is Present) ด้วยเหตุนี้รัฐไม่สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในสถานที่กักขังของรัฐได้เนื่องจากเขายังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตาม Sixth Amendment เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) หรือบุคคลนั้นถ้าไม่ได้รับการควบคุมตัวไว้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจเป็นอันตรายต่อสังคม จึงควรจะควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ได้³¹ แต่เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์แล้ว ถ้ารัฐเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยของผู้ต้องหา ก็ไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการในการบังคับเพื่อสูญเสียสิทธิและเสรีภาพในชีวิต

³⁰ Ibid.

³¹ Crime and Justice in America 2004 (p.314), Territo, Hsldted and Bromley

และร่างกาย เช่น การจำคุก หรือกักขัง แต่ใช้เพียงโทษปรับ (Days Fine) ก็เพียงพอ และปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันที³²

เมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง ตามหลักเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) การจับกุมและการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นตำรวจและอัยการก็อาจเกิดขึ้นได้ (The suspected may be booked) แต่ในระหว่างที่ทำการพิจารณา ผู้ต้องหาที่อาจถูกปล่อยตัวชั่วคราว (The suspected may be released) เมื่อพบว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการจับกุม

7. สิทธิที่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยประกัน³³

ภายใต้รัฐธรรมนูญสหรัฐ ในส่วนของ Sixth Amendment ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องของปล่อยชั่วคราวและการเรียกประกัน (Bailment) สำหรับการปล่อยตัวชั่วคราวก่อนการพิจารณา (Pretrial Release) และการปล่อยชั่วคราวขณะพิจารณาหรือพักการลงโทษ (Parole Release) โดย Sixth Amendment โดยมีหลักการการปล่อยตัวผู้ต้องหาก่อนการพิจารณาได้โดยรูปแบบดังต่อไปนี้

7.1 การปล่อยตัวผู้ต้องหาในชั้นตำรวจในที่เกิดเหตุ ตำรวจสามารถปล่อยตัวผู้ต้องหาได้ในกรณีที่เป็นความผิดเล็กน้อย (Misdemeanor) อย่างเช่น การออกไปส่งในคดีจราจร โดยต้องให้ผู้ต้องหาลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรและสัญญาว่าจะมาศาลในวันนัดพิจารณาคดี

7.2 การปล่อยตัวผู้ต้องหาในชั้นสถานีตำรวจ เมื่อเห็นสมควร หลังจากที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวจากที่เกิดเหตุมาควบคุมตัวในสถานีตำรวจ สามารถปล่อยตัวผู้ต้องหาได้หลังทำบันทึกประวัติและสอบปากคำเรียบร้อยแล้ว

7.3 การปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนการพิจารณาโดยศาล เมื่อเห็นสมควร ศาลอาจสั่งปล่อยตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้ในระหว่างที่ยังมิได้ถึงวันนัดพิจารณา หรือรอวันนัดพิจารณาในคราวต่อไป ทั้งนี้จะใช้ในการดำเนินคดีอาญาที่เป็นความผิด Felony กับ Misdemeanor เท่านั้น

7.4 การปล่อยผู้ต้องขังกรณีที่เป็นการประกันตัว (Bail) สามารถทำได้ทั้งในชั้นพนักงานตำรวจ และศาล เมื่อผู้ต้องหาวางหลักทรัพย์ตามที่กฎหมายกำหนดจนเป็นที่พอใจแก่เจ้าหน้าที่แล้ว

7.5 การสั่งปล่อยตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาโดยศาล กรณีที่ผู้ต้องขังไม่มีการวางหลักทรัพย์ประกันตัวและถูกควบคุมในห้องขัง (Jail) เมื่อศาลพิจารณาจากความเห็นของคณะลูกขุน

³² Ibid, (p.314).

³³ Ibid, (p.317).

คณะกรรมการประกันตัว จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง เมื่อมีเหตุอันสมควร ศาลอาจสั่งปล่อยผู้ต้องขังดังกล่าวก็ได้

8. สิทธิได้รับการปล่อยตัวในทันทีเมื่อกระบวนการควบคุมตัวมิชอบ

เมื่อพบว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ศาลของสหรัฐอเมริกา ได้วางหลักว่า เมื่อพบว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้ ถือว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาให้ชอบด้วยกฎหมาย ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที³⁴

8.1 กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยไม่มีหมาย

8.2 เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อรอพิจารณาคดีที่ศาลเป็นเวลา

2 วัน

8.3 ความผิดที่กระทำเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยในชั้น Misdemeanor

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน การที่เจ้าพนักงานตำรวจจะเข้าควบคุมตัวผู้ต้องหาจะต้องมีเหตุอันสมควรอย่างยิ่ง และตำรวจจะต้องแจ้งสิทธิต่างๆ ให้ผู้ต้องหาทราบ ได้แก่การแจ้งเหตุของการเข้าจับกุม สิทธิที่จะไม่ให้การสิทธิในการมีทนาย สิทธิในการประกันตัว ฯลฯ เป็นไปตามหลักการ Miranda Rule เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องเคารพสิทธิของผู้ต้องหาอย่างเคร่งครัด ถ้ามีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือคุมขังโดยมิได้แจ้งสิทธิดังกล่าวให้แก่ผู้ต้องหาทราบ จะถือว่าเป็นกระบวนการควบคุมตัวที่มิชอบด้วยกฎหมาย³⁵ โดยหลักการดำเนินคดีในขั้นตอนของการสอบสวนนั้น จะดำเนินคดีโดยยึดถือกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ ตามหลักที่เรียกว่า The Rule of Law กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาจึงเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่แยกหน้าที่สอบสวนออกจากหน้าที่ฟ้องร้องของพนักงานอัยการ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดี³⁶

ดังนั้น การค้นหรือการจับไม่ว่าจะกระทำลงโดยมีหมายหรือไม่หากกระทำโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งกรณีใดถือว่ามีเหตุอันควรสงสัยหรือไม่

³⁴ Ibid, (p.315).

³⁵ รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.106-115), โดย คณะนิติศาสตร์ ปริติ พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

³⁶ “การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล” (น. 33), โดย เอกกรินทร์ หนูนกัถิ, 2543, วิทยานพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ยอมยืนอยู่บนพื้นฐานของเหตุอันควรเชื่อได้ เนื่องจากถ้อยคำในรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้ระบุเงื่อนไขการจับ การค้นทั้งโดยมีหมาย และไม่มีหมายไว้ชัดเจนว่ากระทำมิได้

เว้นแต่มี “เหตุอันควรเชื่อได้” ซึ่งถ้อยคำดังกล่าวรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 มิได้ให้ความหมายไว้ เพียงแต่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้เคยวางหลักไว้ในคดี *Carroll v. United States*, 267 U.S. 132 (1925)³⁷ โดยมีแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานไว้ว่ากรณีที่จะถือว่ามี “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้นมีความหมายมากกว่าเพียงแต่มีความสงสัยและสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกรณีที่มีข้อเท็จจริง และสภาพแวดล้อมพร้อมด้วยข้อมูลที่นำเชื่อถือในการจับบุคคลหนึ่ง ซึ่งตนมีเหตุอันควรเชื่อโดยชอบด้วยเหตุผลว่าเขาได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งหรือกำลังกระทำความผิดอยู่ ซึ่งศาลฎีกามักจะตีความไปในแนวทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล³⁸ ด้วยเหตุนี้หมายค้นหรือหมายจับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการค้นหรือการยึด โดยอำนาจในการขอหมายค้นหรือจับเป็นอำนาจของ “ศาล” จะพิจารณาถึงเหตุอันควรเชื่อในการตรวจสอบถึง วัตถุประสงค์และพิจารณาปัจจัยรวมถึงระดับของการบุกรุกโดยการค้นหาหรือการจับกุมและลักษณะที่การค้นหาหรือการจับกุมจะดำเนินการอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งความสามารถในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด จะถูกจำกัดโดยทั่วไปตามกฎเกณฑ์ภายใต้หลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกระบวนการของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมโดยไม่มีหมายค้นมีสิทธิที่จะแจ้งให้มั่งมั่นตุลาการปกติภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ตัวผู้กระทำความผิด³⁹

3.1.2.2 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาในคดียาเสพติด

ในสหรัฐอเมริกายังมีศาลยาเสพติด ซึ่งเป็นศาลสำหรับบำบัดผู้ติดยาเสพติด เนื่องจากเดิมสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาคดีฉ้อโกงและคนล้นคุก เพราะมีการจับกุมและดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองไมอามีซึ่งเป็นผู้ริเริ่มนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่โครงการบำบัดยาเสพติด เพื่อเป็นทางเลือกที่จะไม่นำผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเข้าสู่เรือนจำ จึงมีการก่อตั้ง “ศาลยาเสพติด” ขึ้น⁴⁰

³⁷ <http://supreme.justia.com/us/267/132/case.html> (12 September 2008)

³⁸ การประชุมนิติศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 “การสืบสวนสอบสวนก่อนการจับกุม” คณะทำงานกลุ่มกฎหมายการสืบสวนสอบสวนก่อนจับกุม, คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ, (น. 203).

³⁹ https://www.law.cornell.edu/wex/fourth_amendment

⁴⁰ “การแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติด โดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต) (น. 53), โดย มยุรา วิมลโลทการ, 2553, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการศาลยาเสพติดจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของจำเลย และจำเลยต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ เช่น ผู้มีถิ่นที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยาเสพติด หากจำเลยสมัครใจและมีคุณสมบัติตามที่กำหนดแล้ว จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และระเบียบโดยต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาล และหากได้รับการบำบัดแล้ว จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างน้อย 1 ปี เมื่อได้บำบัดแล้วจำเลยจะได้รับการพิจารณาลดโทษ ยกเว้นโทษ หรือปล่อยตัว หรือลดระยะเวลาในการคุมประพฤติ อย่างไรก็ดี ศาลยาเสพติดของสหรัฐอเมริกาในแต่ละมลรัฐอาจมีมาตรฐานในการดำเนินงานที่ต่างกัน เนื่องจากกฎหมายของแต่ละมลรัฐมีความแตกต่างกัน กระทรวงยุติธรรมและสมาคมผู้ชำนาญการด้านศาลยาเสพติดแห่งชาติ (The National Association of Drug Court Professional) ได้ กำหนดมาตรฐานสำหรับศาลยาเสพติด โดยทำเป็นคู่มือศาลยาเสพติด (Defining Drug Court : The Key Components)

โดยศาลยาเสพติดของแต่ละมลรัฐจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด เพื่อปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาลจะบอกฝ่ายนิติบัญญัติของพวกเขาที่สนามยาเสพติดที่มีการปฏิรูปนโยบายยาเสพติดจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกคน จึงมีความจำเป็นที่ผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติดโดยตรง

ในปี ค.ศ. 1969 มีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ Bureau of Narcotics and Dangerous Drugs เพื่อทำหน้าที่เฉพาะในการปราบปรามยาเสพติด และต่อมาได้มีการปรับปรุงหน่วยงานและจัดตั้งขึ้น ในชื่อใหม่ คือ Drug Enforcement Administration หรือ DEA ในปี ค.ศ. 1973 เพื่อให้มีอำนาจในการปราบปรามยาเสพติดอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีลักษณะดังนี้

1. เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา และเป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง
2. มีการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ (Region) เพื่อให้สอดคล้องกับเส้นทางเข้าออกและบริเวณที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งมีผู้อำนวยการ (Director) เป็นผู้รับผิดชอบ
3. หากเป็นพื้นที่รับผิดชอบที่กว้างขวางอาจจะแบ่งเป็นพื้นที่ย่อย (Sub-Region) เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเพียงพอต่อความต้องการ และมีหัวหน้าเขตพื้นที่ย่อย (Special Agent-in-Charge) เป็นผู้รับผิดชอบ
4. อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ รวมทั้งงบประมาณต่างๆ จะต้องเสนอต่อกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้พิจารณา

5. กรณีที่มีการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อผู้นำทางการเมือง นักการเมือง ข้าราชการต่างประเทศ จะต้องเสนอความเห็นไปยังกระทรวงการต่างประเทศ ผ่านเอกอัครราชทูตประจำกระทรวงฝ่ายกิจการยาเสพติด เพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการทางการทูตต่อไป

แนวทางการปราบปรามยาเสพติดของ DEA⁴¹

1. เมื่อมีการจับกุมเกี่ยวกับคดียาเสพติดไม่ว่าหน่วยงานใด จะต้องแจ้งต่อ DEA เพื่อทราบโดยเร็ว โดยหน่วยงานที่จับกุมจะดำเนินการต่อไป หรือให้ DEA ที่ตั้งขึ้นในเขตพื้นที่ที่มีการจับกุมดำเนินการต่อไปก็ได้ หากมีการดำเนินการต่อโดย DEA จะมีอัยการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด ทำหน้าที่ว่าความคดียาเสพติดโดยเฉพาะ

2. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอาจจัดตั้งหน่วยการข่าวผสม (United Intelligence Command) ทำการรวบรวมข่าวสารการเคลื่อนไหวของผู้ค้ายาเสพติดในพื้นที่แต่ละแห่งที่มักดำเนินการในรูปของกระบวนการ โดยจะประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของ DEA

ในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำมลรัฐ เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำเขต เจ้าหน้าที่กรมสรรพากร เจ้าหน้าที่กรมการบินพลเรือน และอาจรวมถึงเจ้าหน้าที่สรรพสามิต เจ้าหน้าที่ปราบปรามการลักลอบค้าอาวุธและเจ้าหน้าที่ทหาร

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยปราบปรามผสม (Task Force) ซึ่งแบ่งกำลังออกเป็นชุดปราบปรามรายย่อย แบ่งเขตความรับผิดชอบ โดยมีความมุ่งหมายที่จะระดมกำลังเครื่องมือเครื่องใช้และขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยมาปฏิบัติงานร่วมกันเป็นการลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน โดยประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำมลรัฐ เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำเขต และเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดประจำพื้นที่

3. มีการพัฒนาศักยภาพขององค์กรในด้านต่างๆ โดยมีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของสำนักงานและตัวบุคคลอย่างเข้มงวด มีการปรับปรุงขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ การปรับปรุงอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยและใช้การได้ เช่น การสร้างห้องทดลองเพื่อตรวจยาเสพติดไว้ในทุกสำนักงาน และรัฐธรรมนูญในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังมีบทบัญญัติในเรื่องการทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐและมุ่งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังต่อไปนี้

⁴¹ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานศูนย์ปราบปรามยาเสพติดให้โทษ, “เอกสารราชการเรื่อง การปราบปรามยาเสพติดในสหรัฐอเมริกา” (น.16-19), อังในมยุรา วิมลโลกการ, อังแล้วเชิงอรธที่10, (น.55-56).

1. บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการค้น และการจับ⁴² บุคคลมีสิทธิที่จะอยู่ในเคหสถานอย่างสงบโดยปราศจากการค้น หรือการจับกุมด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่จะมีหมาย หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิด และในการค้นและจับนั้น จะต้องมีการระบุสถานที่ที่จะค้น ชื่อบุคคลที่ต้องการค้น หรือทรัพย์สินที่ต้องการค้น ไว้ด้วย

โดยรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาข้อที่ 4 มีจุดมุ่งหมายที่จะปกป้องสิทธิของประชาชนที่จะต้องไม่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในการค้นหรือการจับกุมด้วยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยที่อำนาจในการจับหรือการค้นเป็นของ Chief Justice Marshall และกำหนดว่าการค้นและการจับที่ชอบจะต้องกระทำในที่เปิดเผยหรือที่สาธารณะ (Public Place) และต้องมีเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) และเมื่อเป็นการค้นและจับในที่รโหฐาน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีหมายทุกครั้ง และกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ (Seizures) การควบคุมนั้นจะต้องมีความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยและการควบคุมในเวลาอันสั้นหรือเท่าที่จำเป็นต่อการสอบสวนเท่านั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถใช้อำนาจนำตัวผู้กระทำไปศาลเฉพาะทางเพื่อเปรียบเทียบได้ทันที

2. สิทธิของประชาชน⁴³ บุคคลจะต้องไม่ถูกเรียกไปเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับคดีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ จนกว่าจะได้มีหมายเรียกจาก Grand Jury เว้นแต่ในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะสงครามหรือภาวะที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคง บุคคลจะต้องไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำในการกระทำความผิดครั้งเดียวกัน บุคคลจะต้องไม่ถูกบังคับให้กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง ต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สิน โดยปราศจากหลักนิติธรรม ทรัพย์สินของบุคคลจะนำไปเป็นประโยชน์แก่รัฐไม่ได้ เว้นแต่จะมีค่าตอบแทนแก่บุคคลนั้น

3. สิทธิในการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา⁴⁴ ในการดำเนินคดีอาญา บุคคลจะต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและกระทำอย่างเปิดเผย และการกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำผิดภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ชัดเจน และบุคคลนั้นจะต้องได้รับการแจ้งสิทธิในการเป็นผู้ต้องหา สิทธิในการได้รับการช่วยเหลือจากทนาย และสิ่งที่บุคคลให้การสามารถนำไปเป็นพยานผูกพันตนในชั้นศาล

4. หลักประกันเพิ่มเติมในการดำเนินคดีอาญา⁴⁵ การเรียกประกัน หรือค่าปรับ เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และการลงโทษด้วยวิธีการทารุณ โหดร้าย เป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้

⁴² US Constitution 4th Amendment : SEARCH AND SEIZURE

⁴³ US Constitution 5th Amendment : RIGHTS OF PERSONS

⁴⁴ US Constitution 6th Amendment : RIGHTS OF ACCUSED IN CRIMINAL PROSECUTIONS

⁴⁵ Constitution 8th Amendment : FURTHER GUARANTEES IN CRIMINAL CASES

โดยที่มาตรการทางกฎหมายพิเศษของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวบุคคลในคดียาเสพติด สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน ซึ่งได้แก่

1. มาตรการในการควบคุมตัวเพื่อการบำบัดรักษา⁴⁶

บทบัญญัติแห่งกฎหมายพิเศษที่บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมตัวบุคคลในคดียาเสพติด เฉพาะในส่วนที่เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ต้องได้รับการบำบัด ได้รับการกำหนดไว้ใน Model Drug Offender Accountability and Treatment Act ที่เป็นกำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างศาลยาเสพติดทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้องค์กรกลางที่ชื่อว่า สมาคมเชี่ยวชาญศาลยาเสพติดแห่งชาติ (National Association of Drug Court Professionals (NADCP)) โดยการประสานงานร่วมกับสถาบันศาลยาเสพติดแห่งชาติ (National Drug Court Institute (NDCI)) เพื่อเป็นแนวทางให้กับสถานิติบัญญัติแต่ละมลรัฐนำไปใช้ และแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการที่ศาลและนักกฎหมายจะนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

โดยสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติระยะเวลาการควบคุมตัว⁴⁷ ของผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดอยู่ใน Section 5 ของ Model Drug Offender Accountability and Treatment Act ดังต่อไปนี้

ภายใต้ Section 5 (a) ได้กำหนดให้ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเพื่อการตรวจสอบสารเสพติดภายในระยะเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง และผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะขอประกันตัวและได้รับการปล่อยตัวระหว่างสอบสวนได้ ซึ่งระยะเวลาการควบคุมตัวสามารถกระทำได้อีกเมื่อพบเหตุตาม Section 5 (b) ดังต่อไปนี้

ก. ตรวจพบสารเสพติดในร่างกาย

ข. เมื่อผู้ต้องหาต้องการให้ตรวจสารเสพติดในร่างกาย

ค. เมื่อผู้ต้องหาสารภาพว่าเสพสารเสพติดและเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับจากการกระทำความผิดอย่างเดียวกันในคราวก่อน

ง. เมื่อกระทำความผิดปัจจุบันเป็นไปตามฐานความผิดใน Controlled Substance Act และกฎหมายอย่างอื่นภายใต้ความรับผิดชอบของ Drug Enforcement Administration (DEA)

จ. เมื่อผู้นั้นได้กระทำความผิดอย่างเดียวกันภายในเวลา 5 ปี นับแต่วันได้รับการคุมประพฤติจากการกระทำความผิดคราวก่อน

Section 5 (e) กำหนดว่ากรณีที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาตรวจสารเสพติดและต้องรอผลจากการตรวจสารเสพติด กำหนดให้มาตรการดังกล่าวต้องกระทำเสร็จภายใน 14 วัน นับแต่วันที่

⁴⁶ Model State Drug Court Legislation committee. Model State Drug Court Legislation : Model Drug offender Accountability and Treatment Act. online document. USA : National Drug Court Institute 2004

⁴⁷ Model state Drug Court Legislation Committee. Ibid.

ผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งหลังจากนั้นจะส่งตัวให้กับศาลยาเสพติดคณะกรรมการคุมประพฤติ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อคุมขังผู้ต้องหาเพื่อการบำบัดต่อไป

Section 5 (f) กำหนดให้ศาลใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาคดียาเสพติดนั้นจะต้องพบว่ามิเหตุอันสมควรดังต่อไปนี้

ก. เห็นว่าผู้ต้องหาไม่อาจการป่วนสมควรได้รับการบำบัด และ

ข. เห็นว่าจำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมตัวและใช้มาตรการเท่าที่จำเป็นเพื่อการบำบัด

Section 5 (h) (2) กำหนดให้ศาลสามารถมีคำสั่งกับผู้ต้องหาคดียาเสพติดให้ความร่วมมือในทันทีเมื่อศาลมีดุลพินิจว่า การใช้มาตรการควบคุมใดๆจะเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหาเอง

2. มาตรการควบคุมตัวเพื่อการอย่างอื่น⁴⁸

มาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่ไม่เกี่ยวกับการต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างอื่น ได้แก่ การผลิตจำหน่ายยาเสพติด ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แก่ The Controlled of Substances Act (US Code Paragraph 801-904) Subchapter I : Control and Enforcement เป็นมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เกี่ยวกับการผลิต จำหน่าย ประเภทของสารเสพติดที่ครอบครองและมีความผิด และการค้าหรือเคลื่อนย้ายสารเสพติดระหว่างประเทศ และกำหนดมาตรการในการควบคุมการเคลื่อนไหวของยาเสพติด และการบังคับเอาภัยทรัพย์สินในการกระทำความผิด แต่ไม่ปรากฏว่ามีมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะและแตกต่างไปจากหลักการรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาใน Fifth Amendment เช่นเดียวกับที่กำหนดในมาตรการตามกฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อตรวจสารเสพติดและเพื่อบำบัดรักษา ตาม Model Drug Offender Accountability and Treatment Act ดังนั้นมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดฐานผลิต จำหน่าย หรือเคลื่อนย้ายยาเสพติด จึงต้องไปใช้หลักการควบคุมตัวตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาระดับสหรัฐ หรือ Federal Rule of Criminal Procedure of 2009

เงื่อนไขในการควบคุมตัว Rule 5 Initial Appearance หรือกฎข้อที่ 5 ว่าด้วยการปรากฏของตัวผู้กระทำความผิดได้กำหนดหลักการทั่วไปในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดใน Rule 5 (a) (1) (A) ไว้ว่า เมื่อมีการจับกุมตัวบุคคลผู้กระทำความผิดได้ ให้นำตัวผู้กระทำความผิดไปศาลจิสเตรทโดยไม่ชักช้า (Without Delay) ถ้านำตัวผู้กระทำความผิดมาศาลล่าช้าถือว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ และเป็นการฝ่าฝืน 18 USA Paragraph 1073 โดยในระหว่างการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดนั้น กำหนดให้บุคคลมีสิทธิดังต่อไปนี้เช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดฐานอื่นๆ

⁴⁸ Model State Drug Court Legislation Committee. Ibid.

- ก. ได้รับคำแนะนำทางกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี (Advice)
- ข. ศาลต้องอนุญาตให้บุคคลนั้นรับคำปรึกษากับทนายได้ (Counsel)
- ค. ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการควบคุมตัวด้วยเหตุผลอันสมควร (Release or Detention)

ง. ได้สิทธิในการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea)

โดยภายใต้กฎข้อที่ 5.1 (c) กำหนดให้ศาลมาจิสเตรตต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีเบื้องต้น (Preliminary Hearing) สามารถสั่งให้ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดปรากฏตัวครั้งแรกในที่คุมขัง (Custody) ได้ไม่เกิน 10 วัน และกรณีที่ไม่ได้ควบคุมไว้ในที่คุมขัง สามารถใช้มาตรการอื่นเพื่อควบคุมตัวได้ไม่เกิน 20 วัน

โดยการตรวจสอบการใช้อำนาจในการควบคุมตัวนั้น ภายใต้ Model State Drug Offender Accountability and Treatment Act มิได้มีการกำหนดมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ หรือเพื่อใช้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ได้กำหนดมาตรการในการควบคุมตัวในทางปฏิบัติทั่วไปของเจ้าพนักงานของรัฐ ใน Section 8 ว่าในแต่ละมลรัฐจะต้องมีการกำหนดคณะกรรมการที่ปรึกษาศาลยาเสพติดประจำมลรัฐ (The State Drug Court Advisory Commission) หรือเรียกว่า Local Advisory Committee เพื่อมีหน้าที่ในการวางแผนงานการบังคับใช้กฎหมาย การพัฒนาการทำงานของศาลยาเสพติด และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายการบังคับใช้กฎหมาย หรือกระบวนการพิจารณาอีกด้วย⁴⁹ โดยคณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เป็นประธานคณะกรรมการ ผู้พิพากษาประจำศาล ผู้แทนจากสำนักงานอัยการ ผู้แทนจากสำนักงานคดีมหานชน ผู้ประสานงานคดีมหานชน ผู้ประสานงานคดียาเสพติด ผู้แทนสำนักงานยาเสพติด ผู้แทนฝ่ายตุลาการ ผู้แทนจากสำนักงานราชทัณฑ์ ผู้แทนจากหน่วยงานควบคุมตัวก่อนการพิจารณา ผู้แทนจากสำนักงานคุมประพฤติ และผู้แทนจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่นๆที่อาจเกี่ยวข้อง⁵⁰

⁴⁹ Section 8 Governance.

(a) The State Drug Court Advisory Commission (the commission) shall be established to implement, and develop statewide drug court(s) It shall make recommendations concerning the legal, policy, and procedural issues confronting the state's drug court(s)

⁵⁰ Section 2 Definitions

(i) "Local advisory committee" may consist of the following members or their designees:

(1) chief judge, who shall serve as chair; (2) drug court judge; (3) public defender; (5) drug court coordinator; (6) criminal defense bar; (7) clerk; (8) corrections; (9) pretrial services; (10) probation and/or

โดยบทบัญญัติได้มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ ว่าต้องคำนึงถึงหลัก 10 ประการ (Ten Key Components) ที่กำหนดโดยกระทรวงการยุติธรรม ได้แก่

1. ศาลยาเสพติดจะต้องมีบทบาทในการประสานให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับความคิดยาเสพติดให้ทำงานประสานกัน

2. มาตรการเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัยในสังคมและต้องให้ความสำคัญแก่ผู้กระทำความผิดตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

3. ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทุกคน จะได้รับการบริการจากโครงการต่างๆ ที่กำหนดโดยยาเสพติด

4. ศาลยาเสพติดจะต้องจัด โครงการสำหรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ต้อง บำบัด

5. ศาลยาเสพติดมีบทบาทในการควบคุมการใช้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจสอบ สารเสพติดในร่างกาย

6. ศาลยาเสพติดมีบทบาทในการกำหนดแนวนโยบายในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง

7. ศาลยาเสพติดมีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย และมาตรการต่างๆแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

8. ศาลยาเสพติดมีอำนาจตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

9. ศาลยาเสพติดมีบทบาทในเรื่องการให้การศึกษาอบรม เพื่อให้ต่างฝ่ายเข้าใจถึง เป้าหมายของการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และ

10. ศาลต้องสนับสนุนให้มีกระบวนการยุติธรรมชุมชน และให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ดังนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่มีกฎหมายที่บทบัญญัติการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยกำหนดไว้ว่า การค้นและการจับที่ชอบจะต้องกระทำในที่เปิดเผยหรือที่สาธารณะ (Public Place) และต้องมีเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันสมควรที่จะทำให้เชื่อว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) และเมื่อเป็นการค้นและจับ

ในทึร์ โหลาน เจ้าหน้าที่จะต้องมีหมายทุกครั้ง และกรณีที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ (Seizures) เจ้าหน้าที่สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เป็นระยะเวลา 2 วัน หรือ 48 ชั่วโมง เท่ากับว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมเป็นการเฉพาะ หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่กำหนดมาตรฐานที่เป็นภาพรวมในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยทั่วไปของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม

ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่าการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในคดีอาชญากรรมนั้น มีการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติการตามมาตรการที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม และชัดเจน เนื่องด้วยมีการประสานงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพกฎหมายอื่น อย่างเช่น สภานายกความสหรัฐ (American Bar Association) โดยการให้การทำงานของระหว่างศาล อัยการ ทนายความ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเคารพในจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การใช้มาตรการใดๆตามกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมเป็นไปตามหลักนิติธรรม และสามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานในประเทศที่ใช้ระบบไต่สวน

ในประวัติศาสตร์ของระบบไต่สวนมีความเป็นมาแต่ดั้งเดิม โดยมีรากฐานมาจากการที่บาทหลวงในศาสนาคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยหน้าที่เป็นทั้งผู้พิพากษา และทำการสืบสวน ไต่สวน ค้นหาคำความจริง รวมทั้งกล่าวโทษและตัดสินคดีด้วยตนเอง ซึ่งในระยะเวลาต่อมาเกิดปัญหาจากการที่ผู้พิพากษานี้ มีอำนาจมากเกินไปและไต่สวนคดีอย่างมีอคติและมีการตั้งข้อสันนิษฐานตั้งแต่ต้นว่าผู้ต้องสงสัยนั้นได้กระทำความผิด อันทำให้มีปัญหาเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยเหมือนกระทำต่อวัตถุมากกว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์ การค้นหาคำความจริงในอดีตจึงเน้นไปที่การพยายามให้ผู้ต้องสงสัยนั้นรับสารภาพ ดังนั้นหากผู้ต้องหาไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ก็จะถูกกระทำทรมาน อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการปฏิบัติต่อมนุษย์ เมื่อเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมเช่นนี้มากขึ้น จึงมีการปรับปรุงระบบไต่สวนใหม่โดยแบ่งแยกอำนาจเดิมของศาลที่มีอยู่อย่างเบ็ดเสร็จนั้นออกเป็นอำนาจสอบสวนฟ้องร้องอย่างหนึ่งกับอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอีกอย่างหนึ่ง โดยให้ศาลทำหน้าที่เฉพาะในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหลัก ส่วนการสอบสวนฟ้องร้องไปอยู่ที่ความรับผิดชอบขององค์กรใหม่อีกองค์กรหนึ่งซึ่งภายหลังพัฒนาไปเป็นระบบอัยการ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวกำหนดให้ขั้นตอนในชั้นสอบสวนและฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่สืบสวนและสอบสวน แต่ที่อยู่ภายใต้การตรวจสอบและดูแลของอัยการและต้องร่วมมือกับอัยการ

โดยใกล้ชิด โดยที่ศาลก็ยังคงมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจของตำรวจ โดยถือว่าเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย นั้นอีกทางหนึ่งด้วย โดยทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการในระบบนี้มีหน้าที่จะต้องค้นหาให้ได้ความจริงทั้งส่วนที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ต้องหา และมีใช้คู่ต่อสู้ของผู้ต้องหาหรือฝ่ายใด แม้ว่าเมื่ออัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลแล้วก็เป็นเพียงโจทก์ตามพิริการหรือรูปแบบเท่านั้น ไม่ถือว่าเป็นคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามกับจำเลยที่จะต้องเป็นคู่ต่อสู้แข่งขันเพื่อเอาชนะคดี หากแต่มีหน้าที่ร่วมมือกันกับศาลในการค้นหาให้ได้ความจริง โดยถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีใจเป็นกลางและวางตัวเป็นกลาง แต่ต้องมีความกระตือรือร้นแสวงหาความจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทำให้ในระบบชีวิตลอร์ดนั้นมีวิวัฒนาการที่ค่อนข้างจะชัดเจนของระบบคอมมอนลอว์

3.2.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบไต่สวน ที่มีระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่าความผิดต่างๆ ที่กระทำลงนั้นก่อความเสียหายต่อรัฐเป็นส่วนรวม และถือว่าความจริงทั้งหลายเกี่ยวข้องกับความผิดการไต่สวนจึงหมายถึงการสอบสวนอย่างเข้มข้นในชั้นก่อนการพิจารณารวมทั้งการค้นหาความจริงต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อให้เชื่อมั่นว่าไม่มีผู้บริสุทธิ์คนใดจะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล และในเรื่องสิทธิของคู่ความนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิบางประการเช่นสิทธิในการเผชิญหน้ากัน สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ และเมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่าการไต่สวนสิ้นสุดลงแล้วผู้พิพากษาไต่สวนอาจวินิจฉัยว่า คดีไม่มีมูลพอฟ้องร้องถ้าพยานหลักฐานที่รวบรวมมาได้ไม่สามารถทำให้เขามั่นใจได้ว่าผู้กล่าวหาได้กระทำความผิด⁵¹ การไต่สวนนั้นได้ยอมให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงหรือสิ่งอื่นใดที่อาจนำมาพิสูจน์ความเท็จจริงของคดีได้อย่างกว้างขวาง อันทำให้การดำเนินคดีตลอดทั้งกระบวนการยุติธรรมต่อบุคคลทุกฝ่าย โดยมีการสร้างความเชื่อมั่นว่าข้อเท็จจริงที่เป็นคุณเป็นโทษต่อตัวของผู้ต้องหาจะเป็นที่รับรู้และยังมีการคุ้มครองสิทธิโดยมีองค์กรหลายฝ่ายมาร่วมรับผิดชอบอันเป็นกลไกของการตรวจสอบและคานอำนาจระหว่างกัน กระบวนการก่อนพิจารณาที่ใช้ในประเทศฝรั่งเศสนั้น โดยทั่วไปในคดีอาญาเริ่มต้นโดยพนักงานอัยการโดยถือว่าพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้แทนของสังคม และก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีถือได้ว่าเป็นทางหนึ่งในการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริสุทธิ์โดยมีการออกกฎหมายบังคับให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน คดีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำผิด คดีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำผิด คดีที่ผู้ต้องหาถูกฟ้องให้กักกัน ผู้พิพากษาไต่สวนมีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความ

⁵¹ “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส” (น.6), โดย อุทัย อาทิวา, 2550,

จริงและวินิจฉัยข้อเท็จจริง สามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปตามหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา ศาลจึงเป็นองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทอย่างมากในการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงโดยตลอด และมีอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงได้ทุกวิถีทาง⁵²

3.2.1.1 อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา

เนื่องด้วยในประเทศฝรั่งเศสนั้น ยึดถือหลักการประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่ว่า “คนทุกคนมีเสรีภาพที่จะไม่ถูกคุมขังตามอำเภอใจ” (Freedom from Arbitration Detention) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพในร่างกาย การเคลื่อนไหวกของใครสักคน จะสามารถกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุมีผลหรือมีกฎหมายอนุญาตให้ทำได้ หากมีข้อสงสัยว่า การควบคุมหรือการขังนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ได้มีกฎหมายรับรองหรือทำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมหรือการขังได้

พร้อมทั้งกระบวนการพิจารณาคดีต้องดำเนินกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ถือได้ว่าเป็นการดำเนินคดีโดยอำนาจรัฐ (Public puissance)

นอกจากนั้นแล้วยังมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส อีกทั้งมีการวางหลักในเรื่องการจับกุม หรือการใช้กำลังในการควบคุมตัว ซึ่งมีทำนองเดียวกันกับหลักตามกฎหมายคอมมอนลอว์ อย่างเช่นสหรัฐอเมริกา บุคคลต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการประกาศความผิดและจะใช้กำลังจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยที่เขายังไม่มีความผิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อผู้เป็น “ผู้ต้องหา” ยังไม่ได้รับการประกาศความผิด โดยทั่วไปแล้วไม่สามารถจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ ต้องปล่อยตัวไป

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศสนั้น จะมีระดับการคุ้มครองที่แตกต่างกันไป กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้อัยการและตำรวจเป็นพนักงานมีอำนาจการสอบสวนคดีอาญาร่วมกัน และให้อำนาจสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้พนักงานอัยการจึงถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน⁵³ เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ

⁵² ความเป็นธรรมชาติของการดำเนินคดีชั้นพนักงาน (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) (น. 84-85), โดย กัทรพร สุคนชวิช, 2551, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

⁵³ รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.88), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

อาญาของฝรั่งเศสมีองค์กรที่เกี่ยวข้องถึง 3 องค์กร⁵⁴ คือ ตำรวจสอบสวน (Police Judiciaire) พนักงานอัยการ (Ministere Public) และผู้พิพากษาสอบสวน (Juge D’instruction) ทั้งนี้เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาในฝรั่งเศสนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. การสอบสวนเบื้องต้น (Enquete Preliminaire)
2. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (Enquete de flagrant delit)
3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (Instruction)⁵⁵

1. การสอบสวนเบื้องต้น (Enquete Preliminaire)

ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้นนี้ ได้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) พนักงานอัยการ และอธิบดีกรมอัยการ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลเหนืออัยการและตำรวจ ตามมาตรา 38 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส⁵⁶ มีอำนาจดังต่อไปนี้

- 1.1 บันทึกปากคำและสอบถามบุคคลที่สงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด

1.2 ถ้าจำเป็นต้องตรวจค้น ทำการตรวจค้นสถานที่ ภายในเวลาที่กำหนดคือเวลา 6.00–21.00 ตามที่กำหนดในกฎหมายเท่านั้น

- 1.3 ทำการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย (La Garde á vue l’avant-Jugement)⁵⁷

หากมีความจำเป็นตำรวจสอบสวนมีสิทธิควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยมีเหตุผลอันควร หากเห็นว่าการควบคุมไว้จะมีประโยชน์ในการถามคำให้การเพิ่มเติม หรือว่าปล่อยตัวไปจะทำให้การสอบสวนของตำรวจเสียหาย

อย่างไรก็ตามตำรวจสอบสวนจะควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง⁵⁸ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 63 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ณ สถานที่ตำรวจหรือสถานที่

⁵⁴ โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล

⁵⁵ “สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา” (น. 60), โดย ณรงค์ ใจหาญ และคณะ

⁵⁶ Article 38 Les officiers et agents de police judiciaire sont places sous la surveillance du procureur general. Ll peut les charger de recueillir tour renseignements qu’il estime utiles á une bonne administration de la justice.

⁵⁷ รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.88-89), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

⁵⁸ Art 77 La code de procedure penal “L’officier de police judiciaire peut, pour los necessities de l’enquete, garder á sa disposition toute personne à l’encontre de laquelle il existe une ou plusieurs raisons plausibles de soupconner qu’elle a commis ou tenté de commettre une infraction. Ll en informe dès le début de la garde à vue le procureur de la République. La personne gardée à vue ne peut être retenue plus de vingt-quatre heures.”

ควบคุมของ Gendameries แต่ถ้าหากมีความจำเป็นอาจขยายเวลาการควบคุมตัวไว้ได้อีกไม่เกิน 24 ชั่วโมง โดยต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการเป็นลายลักษณ์อักษร⁵⁹ พนักงานอัยการจะสั่งขยายได้ต่อเมื่อได้สอบถามผู้ถูกควบคุมตัวก่อนแล้วเท่านั้นเว้นแต่มีเหตุจำเป็นพิเศษที่ไม่อาจจะกระทำ
ได้⁶⁰

ถ้าหากมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการต้องการขยายเวลาเกินกว่า 48 ชั่วโมงนั้น สามารถทำได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 706-88 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะขยายเวลาออกไปได้อีกครั้งละ 24 ชั่วโมง ขยายได้ไม่เกิน 2 ครั้ง รวม 48 ชั่วโมง ดังนั้นผู้ต้องสงสัยจะถูกควบคุมตัวได้สูงสุดถึง 4 วันเท่านั้น ซึ่งมีเงื่อนไขคือเป็นข้อยกเว้นที่มีความรุนแรงที่กำหนดตามมาตรา 706-73⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น เช่น

1. โทษจำคุกตลอดชีวิตตามมาตรา 221-4 ประมวลกฎหมายอาญา⁶² คือคดีฆาตกรรมที่ต้องรับโทษหนักขึ้นเพราะผู้ตายอาจเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี หรือฆาตกรหรือฆ่าผู้พิการเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ขณะปฏิบัติหน้าที่เป็นต้น

2. โทษจำคุก 30 ปีตามมาตรา 222-4 ประมวลกฎหมายอาญา⁶³ คือ คดีทรมาณหรือกระทำการอย่างโหดร้ายทารุณ ต่อบุคคลที่อ่อนแอกว่า เช่น เด็ก คนพิการ หญิงมีครรภ์ เป็นต้น

3. คดีค้า จำหน่าย นำเข้า ให้ความช่วยเหลือ ปกปิด โยกย้าย ซ่อนเร้น ยาเสพติด หรือสิ่งที่ทำให้มีเมล็ดลักษณะคล้ายยาเสพติด (Le trafic de drogue) ตามมาตรา 222-34-222-40 ตามประมวลกฎหมายอาญา⁶⁴

4. คดีล่วงละเมิดทางเพศ ช่มชู้ กระทำชำเรา เป็นต้น

2. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (Enquete de flagrant delit)

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส มาตรา 73 บัญญัติให้ราชผู้มามีอำนาจจับตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวส่งพนักงาน

⁵⁹ “สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา” (น.62), โดย ณรงค์ ใจหาญ และคณะ

⁶⁰ แหล่งเดิม. (น.67).

⁶¹ Article 706-73 Code de procedure penale, Titre XXV : De la procedure applicable à la criminalité et à délinquance organisées.

⁶² Article 706-731. Crime de meurtre commis en bande organisée prévu par le 8 de l’article 221-4 du code penal ;

⁶³ Article 706-73 2 Crime de tortures et d’actes de barbarie commis en bande organisée prévu par l’article 222-4 du code penal ;

⁶⁴ Article 706-73 3 Crimes et délits de trafic de stupéfiants prévus par les articles 222-34 à 222-40 du code penal;

ตำรวจได้และหากตำรวจสอบสวนพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าด้วยตัวเอง ก็มีหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดด้วย

ความผิดซึ่งหน้า (En cas d' Inflagrant delit)⁶⁵ หมายถึง ความผิดที่มีลักษณะตาม มาตรา 53 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีลักษณะดังนี้

1. กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น
2. เพิ่งกระทำสดๆ
3. ในระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับการกระทำ หรือผู้ต้องสงสัยถูกไล่จับและกล่าวหาด้วย

เสียงร้อง

4. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิด พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือพินัยกรรมซึ่ง สันนิษฐานว่าอาจได้กระทำความผิด

อำนาจของตำรวจสอบสวนในการจับกุมบุคคลนี้ หากเป็นการสอบสวนเบื้องต้นแล้ว ตำรวจสอบสวนมีสิทธิควบคุมตัวบุคคลที่จะทำการสอบปากคำไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นแล้ว ตำรวจสอบสวนอาจขออนุญาตจากพนักงานอัยการขอขยายระยะเวลาควบคุมตัว ออกไปอีก 24 ชั่วโมง โดยพนักงานอัยการต้องอนุญาตเป็นลายลักษณ์ ซึ่งการจับกุมผู้กระทำความผิด ซึ่งหน้านั้น บุคคลทุกคนไม่เฉพาะแต่เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถจับกุมผู้ทำความผิดได้ ตามมาตรา 73 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา⁶⁶ และนำไปมอบตัวให้แก่พนักงานตำรวจ กรณีนี้เหมือนของ

⁶⁵ มาตรา 53 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส “Est qualifié crime ou délit flagrant [*définition*], le crime ou le délit qui se commet actuellement, ou qui vient de se commettre. Il y a aussi crime ou délit flagrant lorsqu'il est constaté en possession d'objets, ou présente des traces ou indices, laissant penser qu'elle a participé au crime ou au délit.

A la suite de la constatation d'un délit flagrant, l'enquête menée sous le contrôle du procureur de la République dans les conditions prévues par le present chapitre peut se poursuivre sans discontinuer pendant une durée de huit jours.

Lorsque des investigations nécessaires à la manifestation de la vérité pour un crime ou délit puni d'une peine supérieure ou égale à cinq ans d'emprisonnement ne peuvent être différées, le la République peut décider la prolongation, dans les memes conditions, de l'enquête pour une durée maximale de huit jours.

⁶⁶ มาตรา 73 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส Dans les cas de crime flagrant ou de délit flagrant puni d'une peine d'emprisonnement, toute personne a qualité pour en apprehender l'auteur et le conduire devant l'officier de police judiciaire le plus proche.

ประเทศไทย ส่วนการสอบสวนต้องดำเนินคดีนั้น พนักงานตำรวจต้องรีบดำเนินการสอบสวนตามที่กำหนดตามกฎหมาย⁶⁷

การควบคุมตัวบุคคลในความผิดเกี่ยวกับการค้าและเสพสิ่งเสพติดหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ก็สามารถขยายเวลาออกไปได้อีก 48 ชั่วโมง และอีก 24 ชั่วโมงสำหรับความผิดเกี่ยวกับการค้าและเสพยาเสพติด⁶⁸ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบเป็นหนังสือระบุเหตุผลของการขยายการควบคุมจากพนักงานอัยการ ถ้าอัยการเห็นสมควรให้อัยการเขตขอหมายศาลเป็นผู้ออกหมายให้นำผู้ต้องหาไปฝากขังในเรือนจำต่อไป เงื่อนไขในการขยายระยะเวลาในการควบคุมจะเหมือนการควบคุมในชั้นสอบสวนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

หลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องกำหนดระยะเวลาควบคุมตัวบุคคล แต่มีข้อยกเว้นของหลักเกณฑ์ทั่วไปอยู่หลายประการอันเนื่องมาจากความร้ายแรงของความผิด ซึ่งมีระยะเวลาการควบคุมตัวอาจขยายไปถึง 96 ชั่วโมง สำหรับความผิดอาญาบางประเภทที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 706-73 ดังต่อไปนี้⁶⁹

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานฆ่าผู้อื่นซึ่งกระทำโดยองค์กรอาชญากรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 221-4 อนุมาตรา 8

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานทรนและการกระทำที่ป่าเถื่อนซึ่งกระทำโดยองค์กรอาชญากรรม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 222-4

ความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษฐานค้ายาเสพติดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-34 ถึง 222-40

ความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษฐานลักพาตัวและฐานกักขังซึ่งกระทำโดยองค์กรอาชญากรรม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 224-5-2

ความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษฐานค้ำมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-4-2 ถึง 225-4-7

ความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษฐานแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของผู้อื่นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 225-7 ถึง 225-12

⁶⁷ มาตรา 53 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส วรรค 2 A la suite de la constatation d'un crime ou d'un délit flagrant, l'enquête menée sous le contrôle du procureur de la République dans les conditions prévues par le present chapitre peut se poursuivre sans discontinuer pendant une durée de huit jours.

⁶⁸ “สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา” (น. 64), โดย ณรงค์ ใจหาญ และคณะ

⁶⁹ รวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (พิมพ์ครั้งที่ 1) (น.109-110),

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานลักทรัพย์ซึ่งกระทำโดยองค์การอาชญากรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311-9

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานกรรโชกทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 312-6 และ 312-7

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานทำลาย ทำให้เสื่อมค่า และทำให้เสียหายซึ่งทรัพย์สินกระทำ โดยองค์การอาชญากรรม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322-8

ความผิดอุกฤษฏ์โทษฐานปลอมเงินตราตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 442-1 และ 442-2

ความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษฐานกระทำการก่อการร้ายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 421-1 ถึง 421-6

ความผิดมัจฉิมโทษเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด ซึ่งกระทำโดยองค์การอาชญากรรม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายป้องกันประเทศมาตรา L. 2339-2, L.2339-8, L.2339-10, L.2341-4, L. 2353-4 และ L. 2353-5⁷⁰

ความผิดมัจฉิมโทษฐานช่วยเหลือคนต่างด้าวให้เข้าเมือง เคลื่อนย้าย และพำนักอาศัย อยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกระทำโดยองค์การอาชญากรรมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐกฤษฎีกา ฉบับที่ 45-2658 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 มาตรา 21 วรรคสี่ของ I ว่าด้วยข้อกำหนดการเข้าเมือง และการพำนักอาศัยของคนต่างด้าวในประเทศฝรั่งเศส

ความผิดมัจฉิมโทษฐานฟอกเงิน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 324-1 และมาตรา 324-2 หรือรับของโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 321-1 และ 321-2, ผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่ได้อาจจากการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในอนุมาตรา 1 ถึง 13;

ความผิดมัจฉิมโทษฐานช่องโจรตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 450-1 เมื่อบุคคลเหล่านี้มีเจตนาเตรียมการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา 1 บ ถึง 14 บ

ความผิดมัจฉิมโทษฐานมีพฤติกรรมร้ายพิศปกติ ไม่สามารถให้เหตุผลที่มาของ รายได้เมื่อเปรียบเทียบกับวิถีการดำเนินชีวิตตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 321-6-1 เมื่อปรากฏว่ามีความเกี่ยวข้องกับความผิดฐานหนึ่งฐานใดตามที่ระบุไว้ในอนุมาตรา 1 ถึง 15⁷¹

⁷⁰ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (พิมพ์ครั้งที่ 1) (น.110-111), โดย อุทัย อาทิวะ, 2554

⁷¹ แหล่งเดิม. (น. 111).

ซึ่งมีกรณีขเว้นการควบคุมตัวอาจได้รับการขยายเวลาออกไปถึง 6 วัน ถ้าเป็นกรณีเพื่อความจำเป็นในการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เมื่อปรากฏว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดการก่อการร้าย⁷²

การนับระยะเวลาควบคุมตัวของพนักงานตำรวจนั้นเริ่มนับตั้งแต่⁷³

1. ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมตัวยังพนักงานตำรวจ ให้นับตั้งแต่ถูกจับกระทำความผิดซึ่งหน้า
2. ถ้าเป็นกรณีถูกสอบปากคำอาจเริ่มนับตั้งแต่เริ่มการถูกสอบปากคำได้
3. ถ้าเป็นผู้ที่พนักงานตำรวจมีคำสั่งห้ามออกจากสถานที่ เริ่มนับตั้งแต่ที่ได้รับคำสั่ง
4. ถ้าเคยถูกควบคุมแล้วได้รับการปล่อย ถ้ามีการควบคุมใหม่ให้นับรวมกับระยะเวลา

เดิมที่เคยถูกควบคุม ซึ่งต้องไม่เกินตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

ในกระบวนการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้ กฎหมายให้อำนาจอัยการออกไปที่เกิดเหตุได้ หรืออาจขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนก่อนฟ้องได้ ถ้าเป็นคดีความผิดซึ่งหน้าซึ่งอัยการได้ทำการสอบสวนเบื้องต้นมาแล้ว⁷⁴

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศส มีพนักงานตำรวจ อัยการ และศาล ในการทำงานร่วมกันในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา โดยพนักงานตำรวจจะมีหน้าที่ในการออกตรวจท้องที่และหากพบคดีที่มีความผิดเล็กน้อย ก็อาจจะทำการสอบสวนไปด้วยตนเอง แต่ทั้งอัยการและผู้พิพากษาสอบสวนก็มีอำนาจหน้าที่ร่วมในชั้นนี้ด้วย นอกจากนี้ในชั้นพนักงานตำรวจก็มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดได้ 24 ชั่วโมง หากต้องการต่อระยะเวลาที่อาจขยายเวลาได้ โดยจะขยายเวลาโดยพลการไม่ได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานตำรวจในการขยายเวลาการควบคุมตัว ซึ่งจะต้องทำการชี้แจงไปยังอัยการ และพนักงานอัยการจะระบุมูลเหตุของการขยายเวลาได้ แต่อย่างไรก็ไม่เกิน 48 ชั่วโมง แต่ทั้งนี้หากอัยการต้องการขยายเวลาเพิ่มก็ให้ทำหนังสือไปยังศาลเพื่อออกหมายขังได้ตามที่ศาลเห็นสมควรต่อไป

⁷² แหล่งเดิม. (น. 112).

⁷³ บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา (น.220-221), โดย เมธา วาดีเจริญ, ประกอบกับมาตรา 64 ป.วิอาญาฝรั่งเศส Article 64 Tout officier de police judiciaire doit mentionner [*obligation*] sur le procès-verbal d'audition de toute personne gardée à vue la durée des interrogatoires auxquels elle a été soumise et des repos qui ont séparé ces interrogatoires, les heures auxquelles elle a pu s'alimenter, le jour et l'heure à partir desquels elle a été gardée à vue, ainsi que le jour et l'heure partir desquels elle a été soit libérée, soit amenée devant le magistrat compétent. Il mentionne également au proces-verbal les demandes faites en application des articles 63-2, 63-3 et 63-4 et la suite qui leur a été donnée.

⁷⁴ รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.91-92), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

3.2.1.2 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาในคดียาเสพติด

มาตรการในการควบคุมตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของฝรั่งเศส ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. 1970 (La loi de la Drogue 31 Decembre 1970) ในประเทศฝรั่งเศส ประสบปัญหาเกี่ยวกับจำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้เสพยาเสพติด มีรายงานจากกระทรวงยุติธรรมว่ามีจำนวนบุคคลที่เสพยาเสพติดที่ไม่เป็นผู้ติดยาเสพติดถึง 4 ล้านคน แต่บุคคลที่ติดยาเสพติดมีจำนวนประมาณ 1 ล้าน 2 แสนคนในปี 2007 ที่ผ่านมามีอำนาจและกระบวนการตรวจสอบในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดถูกกำหนดโดย กฎหมายที่ชื่อว่า L'arrêté du 22 Février 1990 ว่ามี 4 กลุ่ม (Laliste Des Substances Classées Comme Stupéfiants) ดังต่อไปนี้⁷⁵

1. กลุ่มจำพวก Narcotique เช่น เฮโรอีน โคเคน กัญชา มอร์ฟิน ฯลฯ
2. กลุ่มจำพวก Codéine
3. กลุ่มจำพวก เอ็มเฟตามีน
4. กลุ่มจำพวกสังเคราะห์เช่น ยา Ketamine Nabilone หรือเห็ดธรรมชาติ ที่เรียกว่า Champignon Hallucinogène ที่ก่อให้เกิดการมีเมาได้

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้แบ่งแยกประเภทความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยความผิดฐานค้ายาเสพติดบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 222-34 ถึง 222-40 ถือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาได้ส่วนลักษณะการใช้อำนาจในการสอบสวนของอัยการ นอกจากอำนาจในด้านอำนาจทั่วไปแล้วนั้น ออกคำสั่งแก่พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการมีอำนาจในการค้น หรือยึดยาเสพติดที่พบได้ หรืออาจค้นหลักจากที่ได้รับแจ้งจากพนักงานตำรวจว่าอาจมีบุคคลครอบครองยาเสพติดในที่พักของบุคคลนั้นๆ ได้ รวมไปถึงอำนาจในการขยายเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ ซึ่งอำนาจในการจับและควบคุมผู้ต้องหาเป็นอำนาจของพนักงานตำรวจตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ ส่วนอำนาจในการขยายเวลาการควบคุมตัวไว้เพื่อประโยชน์แห่งคดีแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจขยายเวลาได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่ไม่จำกัดอำนาจของทนายความของผู้ต้องสงสัยที่จะให้สิทธิคัดค้านการขยายระยะเวลาการควบคุมตัวของผู้ต้องสงสัย

การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในบางกรณีอาจจะเป็นการก้าวล่วงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากเกินไปนั้น ผู้ถูกควบคุมตัวต้องมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นการควบคุม ถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าให้นับระยะเวลาเริ่มต้นนับตั้งแต่ถูกจับ ส่วนบุคคลที่ถูกคุมหรือห้ามมิให้ออกจากสถานที่ให้เริ่มนับเวลาตั้งแต่บุคคลนั้น ได้รับคำสั่งจากพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการ

⁷⁵ แหล่งเดิม. (น.150).

หากมีการปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยไปแล้ว หากมีความจำเป็นที่ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมอีกครั้งเพื่อประโยชน์แห่งคดี ให้รวมระยะเวลาในการถูกควบคุมตัวครั้งแรกด้วย เพราะประเทศฝรั่งเศสให้การคุ้มครองกับประชาชนในเรื่องสิทธิของการถูกควบคุมตัวหรือคุมขังเป็นอย่างยิ่ง⁷⁶

เงื่อนไขในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมคดีนั้นเป็นไปตามกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในคดีอาชญากรรมคดีที่เป็นคดีที่มีโทษปานกลางจนถึงโทษร้ายแรงตามที่กำหนด โดยหลักแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยได้มากกว่าความผิดในลักษณะอื่นๆ ซึ่งถ้าเป็นความผิดฐานอื่นๆที่ไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถควบคุมตัวได้เพียง 24 ชั่วโมง และขอขยายเวลาออกได้อีก 24 ชั่วโมงถ้าจำเป็นต่อการสอบสวน โดยต้องมีการระบุเหตุผลอย่างชัดเจนของอัยการ แต่ถ้าหากต้องการขยายระยะเวลาควบคุมตัวอีก 24 ชั่วโมงพนักงานตำรวจต้องนำผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ ซึ่งจะขยายเพิ่มได้อีก 24 ชั่วโมงเท่านั้น

ถ้าหากมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการต้องการขยายเวลาเกินกว่า 48 ชั่วโมงนั้น สามารถทำได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 706-88 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งขอขยายเวลาได้ออกไปอีกครั้ง 24 ชั่วโมง ขยายได้ไม่เกิน 2 ครั้ง รวม 48 ชั่วโมง ซึ่งคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นคดีที่มีความรุนแรงที่กำหนดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 706-73 คือคดีค้า จำหน่าย นำเข้า ให้ความช่วยเหลือ ปกปิด โยกย้าย ซ่อนเร้น ยาเสพติด หรือสิ่งที่ทำให้มีนิเมทัลักษณะคล้ายยาเสพติด (Le trafic de drogue) ตามมาตรา 222-34-222-40 ประมวลกฎหมายอาญาที่สามารถขอขยายเวลาได้ ดังนั้นผู้ต้องสงสัยจะถูกควบคุมได้สูงสุด 4 วัน⁷⁷

จะเห็นได้ว่าระบบการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสตำรวจที่ทำหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีถือว่าเป็นหัวใจของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า และการสอบสวนเบื้องต้นซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน ถ้าปรากฏว่าต่อมาสำนวนการสอบสวนเบื้องต้นได้ถูกส่งให้ผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินคดี แต่ลักษณะสำคัญของการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีและเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี คือ คุลยสัมพันธ์ในการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี โดยพนักงานอัยการและศาล ได้ตรวจสอบและกำกับดูแลทำให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนคดีอาญา จึงทำให้เกิดความผิดพลาดน้อย

⁷⁶ รายงานการวิจัย อำนจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.151-152), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

⁷⁷ แหล่งเดิม. (น.152).

3.2.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐได้สวนความจริง (Inquisitoral System) เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส ในอดีตที่ผ่านมามีประเทศเยอรมนีให้ศาลได้สวนแต่ผู้เดียวเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนฟ้องร้องและชี้ขาดลงโทษผู้ต้องหา โดยการพิจารณาพิพากษาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสอบสวนที่ศาลได้กระทำการสอบสวนด้วยตนเอง จึงทำให้ศาลอาจเกิดอคติต่อผู้ต้องหาได้⁷⁸ ต่อมากลางศตวรรษที่ 19 เยอรมนีได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินคดีอาญา เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจของศาลกับอัยการ จึงมีแบ่งอำนาจของศาลในส่วนของ การสอบสวนฟ้องร้อง โดยให้การดำเนินขั้นสอบสวนฟ้องร้องทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการฝ่ายเดียว โดยยึดถือหลักว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการที่แบ่งแยกกันไม่ได้⁷⁹ ดังนั้นตำรวจและอัยการประเทศเยอรมนีจึงมีหน้าที่ร่วมมือกันค้นหาความจริงเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น

3.2.2.1 อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการแยกการดำเนินคดีออกเป็นขั้นตอนสำคัญๆ เพื่อเป็นการแยกหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง ออกจากหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาหลังขั้นตอนการฟ้อง โดยให้มีองค์กรทำหน้าที่ทั้งสองส่วนนี้แยกต่างหากจากกัน ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO/Strafprozessordnung/Code of Criminal Procedure) จึงได้แยกขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่

1. การดำเนินคดีอาญาในขั้นต้น (Vorverfahren) เป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เป็นขั้นตอนการดำเนินคดีก่อนการฟ้องซึ่งกระทำโดยองค์กรอัยการ ข้อเท็จจริงในคดีที่แสวงหาในขั้นนี้จะนำไปใช้ยืนยันข้อกล่าวหาและชี้ขาดข้อกล่าวหาก่อนพิจารณาคดี หากข้อมูลพอฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง ก็จะดำเนินการฟ้องศาลเพื่อชี้ขาดคดีในชั้นพิจารณาคดีต่อไป

2. การดำเนินคดีอาญาในขั้นกลาง (Zwischenverfahren) เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จแล้วสั่งให้มีการดำเนินคดีก่อนที่จะถึงขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา จะต้องมีการดำเนินการขั้นกลางเพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ ได้แก่ การได้สวนมูลฟ้องของศาล

3. การดำเนินคดีอาญาในขั้นหลัก (Hauptverfahren) กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง ในแต่ละขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันได้กำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน

⁷⁸ Comparative Criminal Procedure : Germany (p.90), John H. Langbein, 1997

⁷⁹ “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้องในอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา” (น.76), รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ, โดย คณิต ฃ นคร, 2533

โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลายก็คือการช่วยกันค้นหาความจริง เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่ถูกกล่าวหาการที่จะพิจารณาพิพากษาคดีว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นหลัก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะพิจารณาคดีโดยศาลว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และควรที่จะต้องรับโทษเท่าใด

อย่างไรก็ตามในกรณีที่ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีใดขึ้นเอง ตำรวจต้องรายงานสิ่งที่ได้กระทำไปให้อัยการทราบในโอกาสแรกที่จะกระทำได้⁸⁰ อัยการประเทศเยอรมันเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 152 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้ากฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีกับการกระทำอันเป็นความผิดอาญาที่สามารถดำเนินการได้ทุกเรื่อง เมื่อปรากฏว่าในกรณีนั้นมีสิ่งที่น่าสนใจให้เชื่อได้ในทางข้อเท็จจริงที่เพียงพอ”

ดังนั้นอัยการจึงมีอำนาจในการเริ่มคดีเองหรือให้ตำรวจดำเนินการให้ ตำรวจจึงมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือของอัยการเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติอัยการมิได้ทำการสอบสวนคดีอาญาทุกเรื่องบ่อยครั้งที่ตำรวจจะดำเนินการสอบสวนคดีโดยลำพัง โดยฝ่าฝืนความมุ่งหมายของกฎหมายโดยไม่ได้รายงานสิ่งที่ได้ทำไปให้อัยการทราบในโอกาสแรกเลย จะส่งผลการสอบสวนมาให้อัยการเมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวนแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันได้ โดยอัยการจะเข้าดำเนินการสอบสวนคดีต่อเมื่อคดีที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญหรือยุ่งยากซับซ้อน หรือการสอบสวนของตำรวจที่อาจมีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาครอบงำ ดังนั้นหากอัยการเห็นว่าตำรวจจะละทิ้งคดีหรือไม่ดำเนินคดีด้วยเหตุผลทางการเมือง อัยการจะเป็นผู้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสอบสวนคดีเสียเอง เนื่องจากอัยการมีความเป็นกลางและมีอิสระมากกว่าตำรวจ⁸¹

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอัยการกับตำรวจในประเทศเยอรมันมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติ (Leitsätze) ไว้อย่างชัดเจนดังนี้คือ

1. พนักงานอัยการและพนักงานตำรวจ ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจที่อิสระในการจัดองค์การเพื่อประโยชน์แห่งการต่อสู้อาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมมือกันทำงานอย่างใกล้ชิดและเชื่อถือไว้วางใจกันอย่างเต็มที่ ในการนี้ให้มีการบอกกล่าวให้ทราบกันและกันด้วย การ

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163.

⁸¹ “ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน” (น.48-49), โดย คณิต ฅ นคร, 2523, *วารสารอัยการ* (ฉบับเดือนธันวาคม)

บอกกล่าวให้ทราบยอมได้รับการประกันโดยการมีส่วนร่วมในระบบข่าวสารและการคมนาคมของพนักงานตำรวจและของฝ่ายยุติธรรมด้วย

2. พนักงานอัยการรับผิดชอบในการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องทั้งหมด โดยไม่บอกตัดความรับผิดชอบของพนักงานตำรวจ ในกรณีที่พนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการได้โดยลำพังด้วยตนเอง

3. พนักงานตำรวจมีหน้าที่และสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ที่จะคลี่คลายคดี เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีอาญา โดยลำพังตามหลักเกณฑ์ของแนวปฏิบัติงานนี้ หน้าที่และสิทธิดังกล่าวนี้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะที่เกี่ยวกับมาตรการที่ต้องการกระทำโดยเร่งด่วน พนักงานตำรวจเป็นผู้กำหนดวิธีการและขอบเขตของการดำเนินการทราบเท่าที่พนักงานอัยการมิได้ออกคำสั่งใดๆเกี่ยวกับเรื่องนั้นไว้

4. พนักงานตำรวจต้องบอกกล่าวให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว เกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาที่ตนได้รับทราบและเกี่ยวกับมาตรการที่ตนได้ตัดสินใจดำเนินการไปแล้ว เช่น

4.1 ในคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเป็นปัญหายุ่งยากหรือในคดีที่สำคัญอื่นๆ

4.2 เมื่อพนักงานอัยการขอให้บอกกล่าวให้ทราบเฉพาะคดีใดคดีหนึ่ง หรือเมื่อพนักงานอัยการขอให้กล่าวให้ทราบเนื่องจากเหตุผลที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา หรือเกี่ยวกับนโยบายทางอาญาในคดีความผิดประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ

5. ให้พนักงานอัยการแจ้งให้ตำรวจทราบถึงการเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีใดคดีหนึ่งที่พนักงานตำรวจ จะไม่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการสอบสวนคดีนั้น

6. หลังจากเสร็จสิ้นการสอบสวน ให้พนักงานตำรวจจัดส่งสิ่งที่ได้จากการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการโดยพลัน ความดังกล่าวนี้นี้ให้ใช้บังคับพนักงานตำรวจด้วยเนื่องจากเหตุผลทางข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเห็นว่าตนไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการให้รวดเร็วต่อไปได้อีก

7. ก่อนเสร็จสิ้นการสอบสวนให้พนักงานตำรวจจัดส่งสิ่งที่ได้รับจากการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เช่น

7.1 เมื่อพนักงานอัยการขอให้จัดส่ง

7.2 การดำเนินการสอบสวนโดยศาล หรือโดยพนักงานอัยการที่จำเป็นต้องกระทำ เว้นแต่พนักงานอัยการได้สละคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งการขอให้จัดส่งสิ่งที่ได้จากการสอบสวน

7.3 การสอบสวนเรื่องที่กล่าวหาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื่องจากจำนวนฐานความผิดหรือจำนวนผู้ต้องสงสัยมีขอบข่ายกว้างเป็นพิเศษ หรือมีข้อกฎหมายที่ยุ่งยาก เว้นแต่พนักงานอัยการได้สละในคดีใดคดีหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งการขอให้จัดส่งสิ่งที่ได้จากการสอบสวน

7.4 นับแต่เวลาที่ได้มีการร้องทุกข์ต่อตำรวจหรือเวลาที่พนักงานตำรวจทราบ โดยมีเหตุอันควรว่าจะได้มีการสอบสวนการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้น เวลาได้ล่วงเลยไปแล้ว 10 สัปดาห์ โดยไม่มีการเสนอสิ่งที่ได้รับจากการสอบสวนให้พนักงานอัยการทราบ⁸² สำหรับความผิดประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ พนักงานอัยการอาจกำหนดเวลาสำหรับการส่งซึ่งสิ่งที่ได้จากการสอบสวนให้นานกว่านั้นก็ได้⁸³

8. พนักงานอัยการอาจดำเนินการสอบสวนคดีใดทั้งหมด หรือบางส่วนเองเมื่อใดได้ทุกครั้ง หรืออาจกำหนดโดยคำสั่งเป็นการทั่วไป หรือเป็นการเจาะจงว่าวิธีการและขอบเขตของการสอบสวนใดให้พนักงานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ พนักงานอัยการอาจออกคำสั่งเฉพาะกรณีเกี่ยวกับชนิดและวิธีของการดำเนินการสอบสวนอย่างใดๆได้ ในการออกคำสั่งให้พนักงานอัยการคำนึงถึงความรู้ความสามารถในวิทยาการตำรวจของพนักงานตำรวจด้วย พนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามคำสั่งของพนักงานอัยการ

9. พนักงานอัยการเป็นผู้วินิจฉัยเกี่ยวกับการอนุญาต ให้ตรวจดูสิ่งที่ได้จากการสอบสวนทราบใดที่พนักงานตำรวจยังมีได้ส่งสิ่งที่ได้จากการสอบสวนให้พนักงานอัยการ โดยปกติพนักงานตำรวจอาจให้ข่าวที่เป็นข้อเท็จจริงแก่ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย อันเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาแก่บริษัทประกันภัย ตลอดจนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ยกเว้นข่าวของผู้ต้องหา (ทนาย) กรณีอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วพนักงานอัยการเป็นผู้วินิจฉัยเกี่ยวกับการให้ข่าว ความข้อนี้ไม่กระทบกระเทือนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข่าวแก่สำนักพิมพ์ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่ในการรายงานคดี

10. โดยปกติให้พนักงานอัยการแจ้งคำสั่งของตนในรูปแบบของคำขอ แต่เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจอาจทำข้อเสนอแนะว่าควรมอบหมายให้เจ้าพนักงานคนใดโดยเฉพาะ เนื่องจากกรณีนั้นจะเป็นประโยชน์มากเป็นพิเศษ พนักงานอัยการอาจสั่งการโดยตรงไปยังเจ้าพนักงานผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจดำเนินคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะได้ ในกรณีเร่งด่วนคำสั่งของพนักงานอัยการ อาจกระทำในรูปแบบหนังสือมอบหมายให้ดำเนินการไปยังพนักงานตำรวจผู้ใดผู้หนึ่งที่สังกัดพนักงานเจ้าที่ผู้มีอำนาจแห่งท้องถิ่น

11. คำขอของพนักงานอัยการให้กระทำต่อพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจแห่งท้องถิ่น โดยกฎหมายมลรัฐเงื่อนไขต่างๆ เพื่อการนี้อาจถูกกำหนดลงไว้ได้ว่าเนื่องจากเหตุผลที่มีน้ำหนัก

⁸² ความเป็นธรรมชาติของการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน (วิทยานิพนธ์หม่อมราชวงศ์) (น. 84-89), โดย กัทรพล สุคนธวิษ, 2551, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

⁸³ แหล่งเดิม.

เป็นพิเศษ พนักงานตำรวจผู้มีอำนาจอื่นๆที่มีใช้ พนักงานตำรวจผู้มีอำนาจแห่งท้องที่อาจถูกขอให้ดำเนินการสอบสวนคดีได้

12. พนักงานตำรวจในความหมายอย่างแคบไม่รวมถึงสถาบันของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการ อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบังคับใช้อยู่ที่ว่าในกรณีฉุกเฉินให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานตำรวจที่มีฐานะเป็นพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการนั้น ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานตำรวจตามกฎหมายผู้มีคุณสมบัติขั้นต่ำครบถ้วนตามที่กำหนดไว้

13. เกี่ยวกับคำร้องเรียนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ โดยปกติตำรวจเป็นผู้วินิจฉัย ในกรณีที่คำร้องเรียนมีการกล่าวหาว่าบุคคลใด ได้รับความเสียหายเกี่ยวกับสิทธิของเขาโดยมาตรการในวิธีพิจารณาความอาญาหรือโดยการปฏิเสธหรือละเว้นสิทธิของเขา ให้อัยการเป็นผู้วินิจฉัย สิทธิของตำรวจที่จะขจัดปิดเป่าข้อที่ร้องเรียนเสียนั้นย่อมไม่ถูกระทบกระเทือน ในกรณีที่เป็นการร้องเรียน เกี่ยวกับมาตรการที่เกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานอัยการให้อัยการเป็นผู้วินิจฉัย

14. การให้ความเห็นชอบในการให้ถ้อยคำสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีอำนาจเป็นผู้สั่งการ ในกรณีที่เรื่องที่จะให้ถ้อยคำเป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งของพนักงานอัยการ การวินิจฉัยสั่งการเกี่ยวกับการให้ความเห็นชอบในการให้ถ้อยคำให้กระทำโดยความเห็นชอบของอัยการ การวินิจฉัยสั่งการ โดยความเห็นชอบดังกล่าวต้องกระทำด้วยในกรณีที่การให้ถ้อยคำอาจเป็นอันตรายต่อความมุ่งหมายของการสอบสวน

15. ในการปฏิบัติหน้าที่พนักงานอัยการ ต้องกระทำในขอบเขตของการดำเนินคดีอาญาที่มีใช้การสอบสวนดำเนินคดี และที่เป็นหน้าที่ของอัยการในเรื่องอื่นๆ ที่กฎหมายระบุว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ ให้ตำรวจให้ความร่วมมือแก่อัยการด้วย ตำรวจต้องดำเนินการตามคำขอของพนักงานอัยการจะขอความร่วมมือต่อตำรวจ ก็ต่อเมื่อการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ของตนดำเนินการหรือโดยการขอให้พนักงานอัยการอื่นช่วยดำเนินการให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความจำเป็นในการใช้มาตรการบังคับโดยตรง จะไม่บรรลุผลสมความมุ่งหมาย หรือจะไม่บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมสมความมุ่งหมาย⁸⁴

ดังนั้นซึ่งสำหรับประเทศเยอรมันแล้ว จะมีขั้นตอนการเตรียมการพิจารณาคดีด้วย จะใช้พิจารณาคดีความผิดอัตราโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ได้แก่ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาในชั้นกลาง ซึ่งต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ แม้ว่าพนักงานอัยการจะเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาเอง โดยศาลมีหน้าที่ควบคุมดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดี โดยพิจารณาจากกฎหมายและความจำเป็นของสังคมว่าควรมีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่ โดยศาลอาจสั่งหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเหนือจากคำฟ้อง หรือสำนวนการสอบสวนของ

⁸⁴ แหล่งเดิม.

พนักงานอัยการได้ เมื่อศาลเห็นว่าผู้ต้องหาที่ถูกฟ้องนั้นมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดก็จะสั่งว่าคดีมีมูลและรับฟ้องไว้เพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป การแจ้งให้จำเลยทราบวันเวลาในการพิจารณาคดี การแจ้งคำฟ้องรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆรวมทั้งองค์คณะของผู้จะทำการพิจารณาคดีด้วย รวมไปถึงสิทธิที่จะไม่ให้การตลอดระยะเวลาที่ถูกควบคุม สิทธิที่จะปรึกษาทนายด้วยเหตุนี้การสอบสวนของพนักงานตำรวจจะไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้และต้องหยุดชะงักลงหากผู้ต้องสงสัยร้องขอปรึกษาทนาย (ในกรณีที่ทนายของผู้ต้องสงสัยไม่ได้อยู่ในการสอบสวนขณะนั้น)

ตามมาตรา 104 ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่ให้เจ้าพนักงานตำรวจควบคุมตัวบุคคลไว้พ้นไปจากวันถัดไปนับจากวันที่มีการจับกุมดังกล่าว

ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยไม่ชักช้าผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวจะถูกตรวจสอบโดยผู้พิพากษาว่าในวัดถัดไปจากวันที่ถูกจับกุม ดังนั้นไม่ว่าในกรณีใดๆระยะเวลาในการควบคุมตัวจึงไม่เกิน 48 ชั่วโมง และหากไม่มีการปล่อยตัวก็จะต้องฝากขังภายในอำนาจศาลต่อไป

โดยตามกฎหมายของมลรัฐ (Länder) ที่เกี่ยวกับตำรวจ กำหนดให้การตรวจสอบเพื่อระบุตัวบุคคล จะต้องดำเนินการเกินกว่า 12 ชั่วโมง ไม่ได้

อย่างไรก็ดีนอกเหนือไปจากเหตุควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญารฐานใดฐานหนึ่งมา ภายใต้กฎหมายของมลรัฐ (Länder) ที่เกี่ยวกับตำรวจยังเปิดช่องให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวบุคคลได้ภายใต้คำสั่งรัฐ

ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ ให้นำตัวบุคคลซึ่งผู้ควบคุมตัวมาแสดงต่อศาลในวันถัดจากวันที่มีการจับกุม ตามกฎหมายของมลรัฐ (Länder) ผู้พิพากษามีอำนาจในการพิจารณาขยายระยะเวลามาตรการควบคุมตัวบุคคลถึง 2 สัปดาห์ ดังเช่นในBaden-Württemberg, Bayern หรือ Saxe⁸⁵

จึงกล่าวได้ว่าการได้สวนมูลฟ้องในการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นการเตรียมการพิจารณาคดีอาญาในชั้นหลัก เนื่องจากในชั้นได้สวนมูลฟ้องศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการทั้งในและนอกจากคำฟ้อง หรือสำนวนการสอบสวนก็ได้จนกว่าจะพอฟังได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้ต้องหาทราบถึงพยานหลักฐานของโจทก์ก่อนพิจารณาคดี ทำให้จำเลยได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคำฟ้องรายชื่อพยานและองค์คณะผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาสามารถเตรียมตัวต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเมื่อถึงวันพิจารณาคดี

⁸⁵ การควบคุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย) (น.19), โดย ธนันท์รัฐ ธนกิจนิรันดร์, 2555, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พยานหลักฐานของฝ่ายที่จะนำสืบจะพร้อมสืบ เพราะมีการเตรียมพร้อมก่อนวันนัดแล้ว ทำให้สามารถพิจารณาคดีได้อย่างรวดเร็วต่อเนื่องยิ่งขึ้น⁸⁶

จะเห็นได้ว่าในประเทศเยอรมันนั้น ระบบดำเนินคดีอาญานั้นให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง โดยหลักของความยุติธรรมในเนื้อหา (Material Justice) เหมือนอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศส ซึ่งพนักงานอัยการและตำรวจเป็นองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดี⁸⁷ ศาลเป็นผู้ไต่สวนพยาน โดยอัยการและตำรวจช่วยในการสืบสวนสอบสวน คู่ความทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือศาลในลักษณะการกระตุ้นการดำเนินคดี พยานหลักฐานที่นำมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยจะถูกนำมาแสดงโดยศาล ผลของการสอบสวนถูกบันทึกไว้ในแฟ้มสำนวนคดี และอนุญาตให้จำเลยมีสิทธิขออุทธรณ์การสอบสวนได้ ในการสอบสวนและสั่งฟ้องคดีอาญาในเยอรมัน สะท้อนให้เห็นได้ว่าการจัดสรรได้รับสิทธิที่กฎหมายรับรองเท่าเทียมกัน ไม่ว่าสิทธิการนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ การได้รับบริการทางการแพทย์ หรือสิทธิในการได้รับคำแนะนำและการช่วยเหลือทางกฎหมาย ถือเป็นจุดเด่นที่กระบวนการสอบสวนและพิจารณาคดีที่เป็นการกลั่นกรองนำผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการคุมขังอย่างรอบคอบ โดยการเน้นที่อำนาจในการสอบสวนของอัยการและของศาลเป็นหลัก ซึ่งในการสอบสวนคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจะต้องเป็นไปด้วยความถูกต้อง และรอบคอบอย่างยิ่ง เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและเป็นการยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ต้องหาในการกระทำความผิด⁸⁸

3.2.1.2 การควบคุมตัวบุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาในคดียาเสพติด

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือประเทศเยอรมันถือได้ว่าเป็นประเทศที่อันดับต้นๆของโลกที่ประสบปัญหายาเสพติด โดยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นทั้งแหล่งผลิตสารเคมีที่ใช้ในการผลิตโคเคนในอเมริกาใต้ และเนื่องจากความเหมาะสมทางที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเป็นจุดขนถ่ายลำเลียงยาเสพติดจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ละตินอเมริกาใต้ และยุโรป ทำให้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบาทบัญญัติกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดคือ “กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด” (Betäubungsmittelgesetz) ซึ่งบัญญัติจำแนกลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด และบัญญัติโทษที่บังคับใช้ในแต่ละฐานความผิดเมื่อ

⁸⁶ ปัญหาการพิจารณาพิพากษาคดีโดยองค์กรเดียวกันจนเสร็จในคดีอาญา (น.32-34), โดย จักรา ปิติฤกษ์, 2545

⁸⁷ Deutscher und Us-Strafprozess. (February, 1999). “Criminal Procedure in Germany.” Lecture held in Vilnius, Lithuania. <http://www.joachimski.de/StPO/Rechtsvergleich/rechtsvergleich.htm>.

⁸⁸ รายงานการวิจัย อำนจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.82-83), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มีการฝ่าฝืนกฎหมาย นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดได้จำแนกประเภทยาเสพติดไว้ 3 กลุ่ม ดังนี้⁸⁹

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดที่ไม่ออกพาณิชย์ เช่น กัญชา หรือเฮโรอีน

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดที่ทางพาณิชย์มีขีปนาวุธรักษาโรค เช่น ทีเฮซซี

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดที่ทางพาณิชย์และจัดเป็นตำรับยารักษาโรค เช่น แอมเฟตามีน โคเคอีน เมทาโดน มอร์ฟิน และฝิ่น

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในอำนาจรัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มี 2 ส่วน ได้แก่ รับบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด (BtMG) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO)

กฎหมายยาเสพติด ได้บัญญัติไว้เฉพาะในส่วนที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและโทษเท่านั้น ส่วนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับในเรื่อง “การควบคุมตัวบุคคล” ไว้ภายใต้อำนาจรัฐของประเทศเยอรมันนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung, StPO)

มาตรา 29a (1) BtMG วางหลักว่า ผู้ใดมีอายุกว่า 21 ปีให้วัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดแก่ผู้อื่นซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีให้วัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดแก่ผู้อื่นที่มีอายุ 21 ปีไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือบุคคลดังกล่าวผลิต ให้หรือครอบครองวัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดจำนวนไม่น้อยโดยปราศจากเหตุผลที่จะอนุญาตให้มีได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

หากความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่น้อยกว่ากฎหมายกำหนดไว้ศาลลงโทษจำคุกตั้งแต่ 3 เดือนถึง 5 ปี

มาตรา 30a (1) BtMG⁹⁰ วางหลักว่า ผู้ใดกระทำการซึ่งเป็นการค้าขาย ผลิต จำหน่าย แจกจ่าย ให้ รวมถึงการเคลื่อนย้ายขนส่งยาเสพติดหรือด้วยวิธีหนึ่งวิธีใด ตามมาตรา 29 ในรูปแบบที่มีผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นกลุ่มหรือ

⁸⁹ ยาเสพติดประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันยาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

⁹⁰ § 30a Straftaten

(1) Mit Freiheitsstrafe nicht unter fünf Jahren wird bestraft, wer Betäubungsmittel in nicht geringer Menge unerlaubt anbaut, herstellt, mit ihnen Handel treibt, sie ein- oder ausführt (§ 29 Abs. 1 Satz 1 Nr. 1) und dabei als Mitglied einer Bande handelt, die sich zur fortgesetzten Begehung solcher Taten verbunden hat.

(2) Ebenso wird bestraft, wer

1. als Person über 21 Jahre eine Person unter 12 Jahren bestimmt, mit Betäubungsmitteln unerlaubt Handel zu treiben, sie, ohne Handel zu treiben, einzuführen, zu veräußern, abzugeben oder sonst in den Verkehr zu bringen oder eine dieser Handlungen zu fördern, oder

1. ผู้ใดมีอายุกว่า 21 ปี แจกจ่ายโดยผิดกฎหมายวัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดหรือกระทำการด้วยวิธีอื่นอันใดมีลักษณะเป็นการดำเนินการแจกจ่าย แก่ผู้อื่นที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีหรือผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีให้วัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดแก่ผู้อื่นที่มีอายุกว่า 21 ปี

2. ใช้วัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดในการแจกจ่ายโดยผิดกฎหมาย วัตถุซึ่งเป็นยาเสพติดหรือกระทำการด้วยวิธีอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการดำเนินการแจกจ่ายเพื่อประทุษร้ายผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 5 ปี

(2) หากความผิดดังกล่าว เป็นความผิดที่น้อยกว่ากฎหมายกำหนดไว้ศาลอาจลงโทษจำคุก ตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 25 ปี

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในอำนาจตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 112a ได้กล่าวคือกรณีต้องควบคุมเพราะเกรงว่าผู้นั้นจะหลบหนีหรือไปกระทำความผิดทำนองเดียวกันอีก หรือไปทำอันตรายแก่พยานหลักฐานสามารถควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในที่คุมขังได้อย่างต่ำ 1 ปี

มาตรา 30b BtMG⁹¹ วางหลักว่า ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 129⁹² ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (StGB) ให้บังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญากลุ่มคนที่มี วัตถุประสงค์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 6 ประมวลกฎหมายอาญา แม้การกระทำความผิดจะมีได้เกิดขึ้นในสหพันธ์รัฐ

หากพิจารณาความเชื่อมโยงของกฎหมายภายใต้ระบบกฎหมายประเทศเยอรมันในเรื่อง “การควบคุมตัว” นั้นสามารถจำแนกประเด็นความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ประการแรก ภายใต้มาตรา 140 ตามรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมัน (Grundgesetz) วางหลักไว้ว่า “ทุกการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่มีค่าสิ่งสากล จะต้องได้รับการพิจารณาตัดสินทางกฎหมายในทันที ภายใต้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถควบคุมตัวเกินกว่าวันที่ถัดไปจากวันที่ทำการจับกุมได้” กล่าวคือ ระยะเวลารวมของการควบคุมตัวจะต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง โดยไม่สามารถขยายระยะเวลาการควบคุมตัวโดยเจ้าพนักงานตำรวจได้

2. mit Betäubungsmitteln in nicht geringer Menge unerlaubt Handel triebt oder sie, ohne Handel zu treiben, einführt, ausführt, oder sich verschafft und dabei eine Schußwaffe oder sonstige Gegenstände mit sich führt, die ihrer Art nach zur Verletzung von Personen geeignet und bestimmt sind.

3. In minder schweren Fällen ist die Strafe Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren.

⁹¹ § 30b Straftaten

⁹² §129 des Strafgesetzbuches gilt auch dann, Vereinigung, deren Zwecke oder deren Tätigkeit auf den unbefugten Vertrieb von Betäubungsmitteln im Sinne des § 6 Nr. 5 des Strafgesetzbuches gerichtet sind, nicht oder nicht nur im Inland besteht.

ประการที่สอง หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ “การควบคุมตัว” ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมัน (StPO)

ประการสุดท้าย กฎหมายระดับมลรัฐ (Landär) เกี่ยวกับตำรวจจะรับเอาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมตัวข้างต้น และการกำหนดในรายละเอียดเพื่อบังคับใช้ในแต่ละมลรัฐ⁹³

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว ไม่ปรากฏมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุมตัวไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นมาตรการในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานก็ได้แก่มาตรการภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ (Grundgesetz) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) กล่าวคือ การกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวบุคคลต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้นและต้องพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยสากล การตรวจสอบการใช้อำนาจควบคุมเป็นไปตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO)

⁹³ การควบคุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย) (น.66-67), โดย ธนันท์รัฐ ธนกิจนรินทร์, 2555, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรการควบคุมตัวผู้กระทำ ความผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวนในคดีอาชญากรรมในต่างประเทศ

เนื่องจากการศึกษามาตรการควบคุมตัวผู้กระทำผิดในชั้นก่อนพนักงานสอบสวนตามกฎหมายอาชญากรรม สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามลำดับ โดยแต่ละประเทศมีมาตรการและแนวทางที่จะควบคุมตัวผู้กระทำผิดในคดีอาชญากรรมที่แตกต่างกันออกไป โดยการนำมาตรการและแนวทางที่ใช้อยู่ในกฎหมายต่างประเทศนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากลและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยการนำกฎหมายต่างประเทศที่มีมาตรการและแนวทางที่ทำให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถควบคุมดูแล ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน โดยมีการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (ป.ป.ส.) ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยมีการกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจ และสามารถให้หน่วยงานอื่นเข้ามาตรวจสอบการดำเนินการในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายนอกโดยศาล เพื่อให้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

โดยจะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยนั้น โดยการเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนก่อนฟ้อง (Pre-trial Stage) กล่าวคือ จะเป็นกระบวนการก่อนที่คดีจะถูกนำมาเสนอต่อศาล อันได้แก่กระบวนการพิจารณาในชั้นตำรวจและพนักงานอัยการ จากนั้นก็เข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณาของศาล (Trial Stage) ซึ่งขั้นตอนนี้จะเริ่มตั้งแต่คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล จวบจนการพิพากษาคดี กฎหมายได้ให้อำนาจหน่วยงานต่างๆ ของรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และแก้ไขปรับปรุงให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนประกอบไปด้วยมาตรการและการดำเนินการต่างๆ ที่มีผลเป็นการถ่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ไม่มากก็น้อย จึงจำเป็นต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้นเพื่อจุดประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

แต่ในความเป็นจริงแล้ว การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพียงวิธีการร่างกฎหมายให้อำนาจ และจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มิอาจบรรลุวัตถุประสงค์ของการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นจะต้องมีกลไกหรือมาตรการที่ควบคุมการใช้ อำนาจหน้าที่ให้อยู่ในกรอบอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นจึงควรกำหนดมาตรการ วิธีการหรือหลักเกณฑ์ต่างๆที่จะทำให้การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการ ดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) นำไปสู่การตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ (Accountability) ประกอบกับการกำหนดมาตรการหรือกลไกต่างๆ ในการ ตรวจสอบถ่วงดุลโดยให้มีหน่วยงานอื่นเข้ามาตรวจสอบกระบวนการดำเนินคดีในการควบคุมตัว ผู้ต้องหาในคดีอาชญากรรม เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กร ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า พนักงาน พร้อมทั้งมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล เพื่อให้เป็นไปตาม มาตรฐานสากล¹

4.1 หลักการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

การใช้อำนาจขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในทางปฏิบัติได้รับ ผลกระทบในเชิงลบ เนื่องด้วยการดำเนินคดีมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในกรณีที่มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้จะต้องอาศัยหมายจับที่ออกโดยศาล ซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่ ทำหน้าที่ถ่วงดุลการกระทำของรัฐที่ใช้อำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นการประกันถึงสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลตามหลักการแบ่งแยกอำนาจของรัฐ หรือที่เรียกว่า Checks and Balances โดยเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายให้ได้รับการคุ้มครองดูแลปฏิบัติที่เหมาะสม จะปฏิบัติต่อ บุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ไม่ให้ถูกก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และใน ขณะเดียวกันกฎหมายต้องมีหลักเกณฑ์ และวิธีการค้นหาความจริง เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมา ลงโทษ โดยการให้อำนาจหน้าที่ของบุคคลและองค์กรเพื่อดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา ซึ่งต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่าง “หลักการควบคุมอาชญากรรม” (Crime Control) กับ “หลักกระบวนการนิติธรรม” (The Rule of Law) ดังนั้นวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพื่อต้องการ ค้นหาความจริง พิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และในขณะเดียวกันก็ต้อง คำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลควบคู่กันไปด้วย ทำให้การใช้อำนาจหน้าที่

¹ การตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนากุล, 2551, บทบัญญัติ, 64 (3-4) กันยายน-ธันวาคม, น.13-14.

และดุลพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะการค้นหาความจริงในคดีอาชญากรรม มีความจำเป็นต้องกำหนดบทบาทให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้อำนาจหน้าที่ในการจับกุม ค้น หรือการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมเป็นการเฉพาะโดยแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการจับกุมและการค้นถือเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้อำนาจหน้าที่และดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นสิ่งสำคัญ และอาจส่งผลไปถึงกระบวนการดำเนินคดีในขั้นต่อไป

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีหลักการพื้นฐาน คือ “หลักนิติธรรม (The Rule of law)” ซึ่งกฎหมายมีแนวทางการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจับ² กล่าวคือ การจับโดยหลักต้องมีหมายเสมอ การจับโดยไม่มีหมายจะต้องถือเป็นกรณีฉุกเฉิน หรือกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนเท่านั้น และผู้ออกหมายจะต้องเป็นคนละองค์กรกับผู้ที่มีหน้าที่ในการจับเพื่อจะได้มีการถ่วงดุลอย่างรอบคอบจากองค์กรภายนอกก่อนที่จะมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การควบคุมตัวผู้ถูกจับควรมีการถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอกโดยเร็วที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการจับโดยไม่มีหมาย การควบคุมตัวผู้ถูกจับกุมจะกระทำได้เท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานเท่านั้นและมีการถ่วงดุลโดยทันทีจากองค์กรภายนอกที่เป็นกลาง ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ คือ ศาล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละขั้นตอนไม่ควรแยกออกกันโดยเด็ดขาด จะต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของแต่ละองค์กรอย่างใกล้ชิด (Check and Balance) ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับโดยศาลเป็นผู้ออก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบ

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32.

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือมีหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

โดยทางปฏิบัติเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การรวบรวมพยานหลักฐานไม่ใช่เรื่องง่าย แม้ว่าจะเป็นเพียงพยานหลักฐานเบื้องต้น คดีบางเรื่องหาพยานหลักฐานยากมาก ซึ่งกว่าจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อขอหมายจับได้ ผู้กระทำความผิดก็อาจจะหลบหนีไปไกลกว่าจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิจารณาคดีได้ ดังนั้นรัฐธรรมนูญออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และในขณะเดียวกันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงวิธีการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยศาลเป็นผู้ตรวจสอบ การออกหมายจับเพื่อให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม โปร่งใส โดยเจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกันและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยไม่กระทบกระเทือนต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาที่มีได้กระทำความผิด และจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในหน่วยงานของรัฐ

ในแง่ของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น เป็นไปตามที่ปัญญาสาทลหรืออนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติรับรอง และประเทศไทยร่วมเป็นภาคีด้วย ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่ได้รับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันศาลทำหน้าที่ออกหมายจับทำให้เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นไปอย่างแท้จริง อันเนื่องจากศาลนั้นเป็นองค์กรอิสระ แต่อย่างไรก็ตามผลที่ให้ศาลเป็นผู้ออกหมาย ก็ส่งผลทางอ้อมแก่ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ ทำให้เจ้าหน้าที่พยายามเน้นหนักไปที่การสืบสวนข้อเท็จจริงให้ได้ความแน่ชัด รวบรวมพยานหลักฐานส่วนใหญ่ไว้เสียก่อน เพราะมิฉะนั้นศาลจะพิจารณาไม่เห็นถึงเหตุอันควรสงสัย และไม่อนุญาตหรือออกหมายจับให้ทำการจับกุมแต่ครั้งเป็นไปด้วยความแน่นอน รัดกุม ไม่ใช่การจับแบบคลุมเครือ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การเน้นหนัก การสืบสวน สอบสวน มีความเท่าทันกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เห็นได้ว่าศาลเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการที่ต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้องค์กรแต่ละองค์กรดำเนินการที่มีความสัมพันธ์กัน และเป็นไปอย่างใกล้ชิด เกิดความต่อเนื่องในกระบวนการอย่างเป็นธรรม มิใช่แต่ละองค์กรแยกกันทำหน้าที่ต่างฝ่ายต่างมุ่งที่จะกระทำตามหน้าที่ของตนเองเท่านั้น แล้วจบสิ้นเป็นขั้นๆ ให้องค์กรอื่นรับภาระหน้าที่ต่อ ซึ่งทำให้เกิดผลที่ว่า เมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินคดีที่ไม่ดี การดำเนินการในขั้นต่อไป ก็ย่อมอาจทำให้เกิดความผิดพลาด และความไม่โปร่งใส ไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญาได้³

³ การออกหมายจับในคดีอาญา, 2551, บทบัญญัติ, 64 (1-2), มีนาคม-มิถุนายน

การใช้อำนาจรัฐในการควบคุมตัวตามกระบวนการดำเนินคดีตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เหตุจับโดยหลักต้องมีหมายเสมอ การจับโดยไม่มีหมายที่ถือเป็นกรณียกเว้น และเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ที่อาจจะกระทำความผิดโดยตรง ในกรณีที่เจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัย พร้อมทั้งหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นจะได้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งในการสอบสวนมีความจำเป็นที่ต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้อีกเมื่อมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงเท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาที่ดี และการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่ดี จะต้องพิจารณาด้วยเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนี เหตุอันควรสงสัยว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น ในกรณีนี้ยังมีเพียงความสงสัยในข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น ถือได้ว่าบุคคลนั้นยังหาเป็นผู้กระทำความผิดไม่ ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 227 วรรคสอง ได้ให้หลักสันนิษฐานไว้ว่า “บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ หรือที่เรียกกันว่า “ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยในคดี” (In dubio pro reo)⁴ แสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

แต่สำหรับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของไทยนั้น มีกฎหมายหลายฉบับที่ใช้บังคับอยู่และมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 กำหนดวิธีการเฉพาะสำหรับการพิจารณาคดียาเสพติดและอนุโลมนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ประกอบกัน ทำให้สภาพบังคับใช้กฎหมายเพื่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และลงโทษผู้กระทำความผิดยังคงมีปัญหาเนื่องจากกระบวนการวิธีพิจารณาคดียาเสพติดบางครั้งจำเป็นต้องมีวิธีการพิจารณาคดีเฉพาะ ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่ใช้กับการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการวิธีพิจารณาคดียาเสพติดน่าจะมีลักษณะเป็นกฎหมายฉบับเดียว เนื่องด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เป็นผลไปในแนวทางเดียวกัน

เนื่องจากการกระทำความผิด และผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีลักษณะพิเศษซับซ้อน แตกต่างไปจากคดีความผิดอาญาประเภทอื่นๆ ดังนั้นการที่จะดำเนินการปราบปรามและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจึงจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อให้เข้าถึงผู้กระทำความผิด และผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง รวมทั้งสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วและกระชับภายใต้หลักกฎหมายและอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสม กฎหมายที่มีบทบัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น เพื่อเป็นการรับรองการปฏิบัติหน้าที่ในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในคดียาเสพติด

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในอำนาจรัฐนั้น กล่าวได้ว่าเป็นมาตรการที่ควบคุมตัวบุคคลตั้งแต่ในขั้นสืบสวน สอบสวน จับกุม และควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ก่อนพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวในชั้นพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวในระหว่างคดี (Diversion)⁵ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา เพราะการสืบสวนมีผลโดยตรงต่อตัวผู้กระทำความผิด อันเนื่องมาจากคดียาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐเท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อป้องกันการหลบหนี เพื่อป้องกันการไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเพื่อป้องกันการก่ออันตรายประการอื่น จึงเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่ควรมีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะโดยไม่ขัดต่อหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นการสำคัญ เนื่องการจับกุม การค้น การควบคุมตัว มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ทำให้มีการกำหนดให้ศาลได้เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้การตรวจสอบอำนาจของเจ้าพนักงานว่าได้กระทำไปตามกฎหมายหรือไม่ ทำให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างเคร่งครัด และรัดกุม ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบขั้นตอนถึงรายละเอียดข้อเท็จจริงในการดำเนินงาน ศาลในสหรัฐอเมริกาให้การคุ้มครองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

ในประเทศฝรั่งเศส มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเช่นกัน ดำรงถือเป็นหัวใจของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า และการสอบสวนเบื้องต้นซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการไต่สวนของผู้พิพากษา โดยลักษณะการทำงานของเจ้าพนักงานมีความสัมพันธ์ในการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี โดยพนักงานอัยการและศาล โดยมีองค์กรหลายฝ่ายมาร่วมรับผิดชอบอันเป็นกลไกของการตรวจสอบและคานอำนาจของเจ้าพนักงาน

และในประเทศเยอรมนี ได้มีการกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างเคร่งครัดพอสมควร โดยกฎหมายได้สร้างระบบกลั่นกรองบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเคร่งครัด

⁵ รายงานการวิจัย อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายลักษณะพิเศษ (น.45), โดย คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์, 2552, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ดังนั้นทำให้เห็นได้กฎหมายต่างประเทศ รวมไปถึงกฎหมายไทยมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐต้องกระทำได้ที่เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน สอบสวนและพิจารณาข้อเท็จจริงในมูลคดี พร้อมทั้งยังมีหลักปฎิญาสากลในเรื่องการจับกุมตัวผู้ต้องหา กล่าวไว้ว่า บุคคลจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการประกาศความผิด จะใช้กำลังในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลโดยที่ศาลยังไม่ตัดสินให้มีความผิดมิได้ แต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เองโดยไม่มีหมายจับ หรือที่เรียกกันว่า “การจับตัวไว้ชั่วคราว” โดยที่ศาลมิได้มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานขาดการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายนอก (Accountability) นั่นก็คือ ศาล เพื่อพิจารณาถึงเหตุจำเป็น ในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือเหตุอันก่อภัยอันตรายประการอื่นๆ พร้อมทั้งเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยการว่ากำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานอย่างเป็นทางการ

4.2 หลักการใช้ดุลพินิจในการจับ การค้น การควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

การให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการสืบสวน สอบสวน จับกุม และควบคุมตัวผู้ต้องหา ตามมาตรการต่างๆกับบุคคลใดได้นั้น ต้องเป็นมาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนเท่านั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ก็ไม่อาจกระทำการใดๆได้ทั้งสิ้น กล่าวคือ

1. เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจดำเนินการตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้
2. การดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ต้องดำเนินการภายในขอบเขตของกฎหมาย
3. การดำเนินการต่อตัวผู้ต้องหาต้องมุ่งคุ้มครองหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

และการกระทำการไปโดยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายไว้ เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอาจมีความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น คือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมให้ปลอดภัยจากยาเสพติดนั้น เนื่องจากคดียาเสพติดเป็นคดีที่มีความร้ายแรงต่อความมั่นคงของชาติ การดำเนินการตามมาตรการต่างๆมิให้ก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือในปัจจุบัน

ถือตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) โดยสามารถใช้อำนาจดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า

1. บุคคลนั้นกระทำความผิดหรือ
2. พยายามกระทำความผิดหรือ
3. เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

เมื่อกฎหมายให้อำนาจแล้วสิ่งที่ต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานที่สำคัญคือ กรอบขอบเขตการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มิใช่ว่ากฎหมายให้อำนาจในการใช้ การตีความ และการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยมีเงื่อนไขการใช้อำนาจต่างๆ ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. หลักเหตุอันควร
2. หลักการใช้ดุลพินิจ
3. หลักความยินยอม

1. หลักเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่มีมูลเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้ต้องสงสัยใดกระทำความหรือละเว้นกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอาญา หรือมีสิ่งของที่ครอบครองไว้เป็นไว้เป็นความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือที่ใช้ในการกระทำความผิดชุกซ่อนอยู่⁶

โดยเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องราวไป โดยใช้เหตุผลเช่นเดียวกับวิญญูชนทั่วไป ซึ่งข้อเท็จจริงที่ได้มายังไม่ปรากฏความจริงอย่างชัดเจนอันนำไปสู่พยานหลักฐานในการสืบสวนสอบสวนต่อไป หลักเหตุอันควรสงสัยนั้นเป็นหลักที่สำคัญที่ใช้ตรวจสอบในทางปฏิบัติว่าเจ้าพนักงานของรัฐได้ดำเนินการนั้นๆ ไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นไปตามรูปแบบของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) โดยที่เจ้าพนักงานของรัฐสามารถปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างละเอียดรอบคอบ เพราะเนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดกรอบหรือนิยามความหมายไว้ แต่ในขณะเดียวกันเหตุอันความสงสัยนี้ก็เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการปฏิบัติงานต่างๆ ของเจ้าพนักงานของรัฐด้วย

⁶ Bryan A Gamer, Black's Law Dictionary, 8th ed. (us A Thomson, 1999), p.1239.

"Probable Cause 1 criminal Law. A reasonable ground to suspect that a person has committed or is committing a crime or that a place contains specific items connected with a crime. Under the Fourth Amendment. Probable cause-which amounts to more than a bare suspicion but less than evidence that would justify a conviction-must be shown before an arrest warrant or search warrant may be issued.

โดยดูจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานตามมาตรา 33 ดังนั้นการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในการสืบสวนหาข้อเท็จจริง ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เช่น การจับ การคุมขังบุคคล เป็นต้น การคุ้มครองสิทธิตามมาตรา 32 นี้มีความสอดคล้องกับปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 ข้อ 5 อาจกล่าวได้ว่าบุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้ และบุคคลใดจะถูกจับ กักขังโดยพลการมิได้ อาจกล่าวได้ว่าการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานจะเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อปรากฏเหตุอันควรสงสัย ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. เจ้าพนักงานต้องทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ทำให้เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน และเชื่อว่าบุคคลนั้นมีทรัพย์สินในการครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด การที่เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตเป็นความหมายในทางวิสัย (Subjective) ที่เจ้าพนักงานเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะมีทรัพย์สินสิ่งของนั้นอยู่

2. ต้องปรากฏข้อเท็จจริงที่วิญญูชนทั่วไปพอจะมองเห็นในความเป็นไปได้ที่จะพบทรัพย์สินสิ่งของนั้น จากการแสวงหาหลักฐานของเจ้าพนักงาน อันมีลักษณะเป็นภาวะวิสัย (Objective)

ดังนั้นเมื่อพิจารณา “เหตุอันควรสงสัย” ต้องแสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญทั้งสองประการตามที่กล่าวมาทั้งอัตวิสัยและภาวะวิสัย แสดงให้ปรากฏถึงความเชื่อของเจ้าพนักงานและบุคคลทั่วไปว่าเห็นเป็นเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานว่าผู้นั้นมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดโดยเจ้าพนักงานต้องเชื่อโดยสุจริตทั่วไป โดยการพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นมูลที่จะนำมาสนับสนุน “เหตุอันควรสงสัย” จะต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือและน้ำหนักของพยานหลักฐานที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 4 มิได้จำกัดความของคำว่า “เหตุอันควรสงสัย” เพียงแต่ปรากฏในแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานว่า “ข้อเท็จจริงและรายละเอียดแวดล้อมที่เจ้าพนักงานทราบซึ่งได้มาจากข้อมูลที่มีเหตุผลเชื่อถือได้ ในระดับวิญญูชนเชื่อว่าการดำเนินการของเจ้าพนักงานนั้น อยู่ในสถานการณ์ที่ความผิดได้กระทำลงหรืออยู่ระหว่างกระทำการ โดยผู้ต้องสงสัยได้กระทำ หรือกำลังกระทำความผิดนั้นอยู่ ตลอดทั้งทรัพย์สิน

ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น อาจถูกค้นพบได้จากสถานที่หรือตัวบุคคลที่ต้องสงสัย⁷ ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการวินิจฉัยคดีกรณีเกิดความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานได้

ในประเทศไทย ไม่ปรากฏกฎหมายที่ให้คำจำกัดความไว้โดยตรงเช่นกัน แต่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 เกี่ยวกับการค้นในที่สาธารณะ กล่าวได้ว่า

มาตรา 93 บัญญัติไว้ว่า ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของการครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่บทบัญญัติให้ใช้หลักเหตุอันควรสงสัยไว้หลายมาตรา ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 14 พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 มาตรา 49 ตามลำดับว่า

มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะใดๆ ในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทียาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

(2) ค้นเคหสถาน สถานที่ หรือบุคคลใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึดหรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับมา เนื่องจากการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(3) จับกุมบุคคลใดที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

⁷ Carroll v., (United States, 1925), PP.132,162

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา

การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (1) ให้เจ้าพนักงานผู้สืบปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุอันควรสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถาน หรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานผู้สืบส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก เจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป หรือข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหารตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับกองร้อยหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

ในการปฏิบัติกรตามมาตรานี้ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ให้เลขาธิการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรา 14 เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี โดยให้รายงานข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรค ปริมาณการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน โดยละเอียด เพื่อให้คณะรัฐมนตรีเสนอรายงานดังกล่าวพร้อมข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา⁸

มาตรา 49 ในการปฏิบัติหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ผลิต สถานที่ขาย สถานที่นำเข้า หรือสถานที่เก็บ ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ ในระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจสอบให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจนำวัตถุออกฤทธิ์ในปริมาณพอสมควร ไปเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบหรือในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อาจยึดหรืออายัดวัตถุออกฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนภาชนะหรือหีบห่อบรรจุวัตถุออกฤทธิ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี

⁸ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2545 มาตรา 14.

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งให้ผู้รับอนุญาตและบรรดาผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การขาย การนำเข้าหรือการเก็บ ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในสถานที่ผลิต สถานที่ขาย สถานที่นำเข้า หรือสถานที่เก็บ อำนวยความสะดวกตามสมควร

ดังที่กล่าวมานี้เจ้าพนักงานตามกฎหมายจะดำเนินการ โดยไม่มีเหตุอันควรสงสัยไม่ได้ เพราะประชาชนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหลักที่ต้องนำมาพิจารณาว่าเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติตามไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แม้ว่าการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานจะกระทำไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่การปฏิบัติงานต้องปรากฏชัดเจนว่าเหตุอันควรสงสัยที่เข้าไปดำเนินการนั้นกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ ซึ่งอาจขัดแย้งรัฐธรรมนูญ ตามบทบัญญัติที่ว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

2. หลักการใช้ดุลพินิจ กล่าวคือ การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ในการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดตามกฎหมาย เป็นการดำเนินการที่สำคัญ เนื่องจากมีการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ดังนั้นดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่จึงมีผลที่อาจจะกระทบต่อประชาชนผู้ที่ถูกดำเนินคดีนั้นได้⁹ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานจึงต้องเข้าไปเพื่อความจำเป็นในการค้นหาความจริง และแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเท่านั้น

คำว่า “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานของรัฐ คือ การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตามกฎหมายบัญญัติ เพื่อให้เจ้าพนักงานได้มีทางเลือกในการตัดสินใจกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเพื่อปรับใช้กับกฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริง โดยการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเป็นไปอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงใดๆ มีความเป็นกลาง โปร่งใส เป็นธรรม และมีเหตุผลในการใช้อำนาจดุลพินิจที่เหมาะสมตรวจสอบได้¹⁰ โดยมีเป้าหมายเพื่อจะบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญอยู่ และกฎหมายให้ความไว้วางใจในการตัดสินใจกระทำการหรือไม่กระทำการนั้นๆ เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานที่เท่าเทียมกันในสังคม

ดังนั้นการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานนั้น ถือเป็นการเริ่มต้นของการดำเนินคดีตามกฎหมาย เป็นสาระสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยใช้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาปรับใช้ให้สัมพันธ์กับบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งมาตรการต่างๆที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและ

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 26.

¹⁰ Introduction to Law Enforcement (p.245), William G. Doerner, (1991)

¹¹ webhost.cpd.go.th/rayong/download/2558/ประชาสัมพันธ์/การใช้ดุลพินิจ.pdf, (น.5).

ปราบปรามและแก้ไขยาเสพติดมีกฎหมายออกมาบังคับใช้เป็นจำนวนมาก และมีความรับผิดชอบในหน้าที่กว้างขวางในมาตรการต่างๆที่กฎหมายกำหนด เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของประชาชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ซึ่งแต่ละสถานการณ์มีความแตกต่างกันไป ถือเป็นสิ่งที่เจ้าพนักงานต้องใช้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาปรับใช้ให้สัมพันธ์กับบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งมาตรการต่างๆในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีกฎหมายออกมาบังคับใช้เป็นจำนวนมาก ย่อมทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องใช้วิจารณญาณอย่างมาก เพื่อตัดสินใจดำเนินการต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น

3. หลักความยินยอม คือ ต้องยินยอมด้วยความสมัครใจ เกิดขึ้นด้วยความบริสุทธิ์ใจ เต็มใจ ปราศจากการหลอกลวง ช่มชู้ สำคัญผิด ผู้ที่ยินยอมต้องมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาสาระสำคัญในสิ่งที่ตนได้ให้ความยินยอมและทราบว่าตนจะได้รับผลอย่างไรอันเนื่องมาจากความยินยอมนั้น ความยินยอมในที่นี้ถือเป็นการสละคุณธรรมทางกฎหมายซึ่งเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์หรือเป็นสิ่งที่เป็คุณค่าและนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมได้อย่างปกติสุข¹²

อย่างไรก็ตามวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในการหาพยานหลักฐานตามกฎหมายยาเสพติดนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นขั้นตอนอย่างแน่นอน เพียงแต่ได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในการสืบสวน สอบสวน หาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเอาไว้เท่านั้น กรณีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในคดียาเสพติด พยานหลักฐานสำคัญที่จะพิสูจน์การกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นตัวยาเสพติด ทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์การกระทำที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ผู้กระทำผิดจะทำลายหรือโยกย้าย ซุกซ่อน หรือทำให้เปลี่ยนไปจาสภาพเดิม เพื่อปกปิดการกระทำความผิด ซึ่งในกรณีดังกล่าวจะต้องมีกฎหมายบัญญัติรองรับวิธีการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการตรวจค้น จับกุม รวมไปถึงวิธีสืบสวนขยายผลในการจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ¹³ โดยกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ต้องมีองค์องค์กรที่ไม่ใช่สังกัดเดียวกับหน่วยงานที่ทำการสืบสวนสอบสวนโดยตรง องค์กรที่สามารถตรวจสอบได้และถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐได้ คือ ศาล เพื่อให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไปในตัวด้วย

¹² กฎหมายอาญาทั่วไป (น. 94), โดย คณิต ฅ นคร, กรุงเทพฯ : วิทยุชน

¹³ “การบังคับใช้กฎหมายในคดียาเสพติด : ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข” (น.47-48),

อย่างไรก็ตามวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ควรมีมาตรการในเรื่องการจับ การค้น และการควบคุมตัวในการสืบสวนหาพยานหลักฐาน กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นขั้นตอนอย่างแน่นอน เพียงแต่ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการหา ข้อเท็จจริงเท่านั้น กรณีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ได้มีกฎหมายให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่¹⁴ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 วางหลักไว้ว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้” ไว้เท่านั้น ซึ่งดุลพินิจในการเริ่มทำการสืบสวนหรือใช้มาตรการต่างๆของเจ้าพนักงานย่อมกระทำ ได้เท่าที่จำเป็น กฎหมายกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ที่เจ้าพนักงานของรัฐกำหนดไว้แต่ในทางปฏิบัติ แต่มิได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์หรือมาตรการในการปฏิบัติหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐาน ในการสืบสวน ตรวจค้น จับกุม และระยะเวลาในการควบคุมตัว ซึ่งอาจก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลได้

4.3 หลักการให้อำนาจในการดำเนินการของเจ้าพนักงานตามกฎหมายในคดียาเสพติด

เนื่องด้วยวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในการสืบสวนหาพยานหลักฐานตาม กฎหมายยาเสพติด หรือเจ้าพนักงานตำรวจในการสืบสวนทั่วไปนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็น ขั้นตอนอย่างแน่นอน เพียงแต่ได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจสืบสวนข้อเท็จจริง เอาไว้เท่านั้น ซึ่งเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้รับอำนาจในการดำเนินการเป็นไป ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 5¹⁵ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธี

¹⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 5 วางหลักไว้ว่า “เจ้าพนักงานตามกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา”

¹⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 5 วางหลักไว้ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ข้อความ จะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“พนักงานอัยการ” หมายความว่า อัยการตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย กฎหมายว่า ด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

“ความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความคิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พิจารณาความอาญา มาตรา 17¹⁶ กรณีดังกล่าวนี้เป็นการใช้ดุลพินิจในการเริ่มทำการสืบสวนสอบสวน หรือใช้มาตรการต่างๆของเจ้าพนักงานตามกฎหมายยาเสพติด ซึ่งในขณะที่เดียวกันต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและตามความจำเป็น โดยที่การสืบสวนเป็นวิธีการเฉพาะ ซึ่งเน้นหนักไปทางด้านวิธีการปฏิบัติมากกว่ากฎหมาย¹⁷ กฎหมายเพียงแต่กำหนดอำนาจหน้าที่ในการหาข้อเท็จจริง แต่หาได้กำหนดกฎเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมไม่

โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 14 วางหลักไว้ว่าเพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา

“ศาลอุทธรณ์” หมายความว่า ศาลอุทธรณ์ซึ่งมิใช่ศาลอุทธรณ์ภาค

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 วางหลักไว้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการ สืบสวนคดีอาญาได้

¹⁷ “สิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาในระหว่างสืบสวนและสอบสวน” (น.41), โดย สุณีษ์ มัลลิกะมาลย์, 2519, นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (1) ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้น เป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุอันควรสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถาน หรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก เจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป หรือข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหารตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับกองร้อยหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

ในการปฏิบัติกรตามมาตรานี้ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ให้เลขาธิการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรา 14 เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี โดยให้รายงานข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรค ปริมาณการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จของการปฏิบัติงานโดยละเอียด เพื่อให้คณะรัฐมนตรีเสนอรายงานดังกล่าวพร้อมข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา¹⁸

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามมาตรา 14 ให้ถือว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าว หรือก่อนนั้น ตามที่จะเห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ โดยมีให้ถือว่า การควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁸ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 14.

4.3.1 อำนาจค้นเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อการตรวจค้น (มาตรา 14 (1))

เนื่องจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มิได้มีการกำหนดขอบเขตในการค้นไว้ จึงจำเป็นต้องอาศัยอำนาจตามหลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92¹⁹ หรือตามมาตรา 93²⁰ ที่กำหนดไว้เท่านั้น ถือได้ว่าเป็นการค้นโดยมีหมายและการค้นโดยไม่มีหมายแล้ว จะเห็นได้ว่าการค้นของเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจนั้น หมายควรรวมถึงเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ต้องมีคำสั่งของศาลหรือหมายศาลเสมอ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นดังที่กล่าวมาข้างต้น

ซึ่งปัญหาการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ตามมาตรา 14 (1) เป็นบทบัญญัติพิเศษในการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะการค้นโดยไม่มีหมาย จะต้องมีการพิจารณาของอนุกรรมการที่ปรึกษากฎหมายสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดดังต่อไปนี้

1. การค้นโดยไม่มีหมายเพื่อยึด หรืออายัดยาเสพติด โดยอาศัยเหตุตามกฎหมาย 2 ประการ คือ “เหตุอันควรเชื่อว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ประกอบกับ “มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย” ถือว่าเข้าข้อยกเว้นแล้ว และไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ย่อมมีอำนาจกระทำได้ ซึ่งหากพิจารณาเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเปรียบเทียบกับเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเห็นได้ว่า ในทางกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีน้ำหนักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียอีก

2. สำหรับการค้นโดยไม่มีหมาย โดยการอาศัยเหตุอย่างเดียว คือ “มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มิได้วางมาตรฐานหรือบรรทัดฐานเอาไว้ ดังนั้นเหตุเพียงเท่านี้ก็ย่อมมีอำนาจการค้นเช่นกัน

เนื่องจากในทางปฏิบัติการตรวจค้นของเจ้าพนักงานไม่มีประสิทธิภาพ เพราะการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะกระทำได้ที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะกฎหมายมิได้รับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไว้อย่างชัดเจน แต่การกระทำความคิดเกี่ยวกับยาเสพติดถือว่ามีความจำเป็นต่อสถานการณ์ปัจจุบันอันเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93

เพราะการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันปราบปรามยาเสพติดในการค้นเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้น ถือเป็นบทบัญญัติพิเศษที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป จำเป็นต้องมีกระบวนการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน เพื่อให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันภัยทางสังคมที่เด็ดขาดและยุติธรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 33²¹ หรือที่เรียกว่า หลักนิติธรรม (The Rule of Law) พร้อมทั้งอุดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยให้มีความเป็นมาตรฐานสากล

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จึงควรมีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เนื่องด้วยกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาแยกออกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป เพื่อให้ควบคุมถึงการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยตรง และเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน พร้อมทั้งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล

4.3.2 การค้นบุคคลหรือยานพาหนะใดๆ (มาตรา 14 (2))

การค้นบุคคลหรือยานพาหนะใดๆของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดถือเป็นการค้นโดยไม่มีหมาย ซึ่งกฎหมายให้อำนาจเป็นการเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และยังขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

เนื่องด้วยตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545²¹ ได้มีการบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไว้ จึงเป็นเสมือนข้อยกเว้นของการค้นโดยไม่มีหมาย ซึ่งการค้นตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ มีแต่เพียง “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร... มียาเสพติดซุกซ่อนอยู่...” ย่อมเป็นเพียงการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น หาได้มีขอบเขตหรือข้อกำหนดที่ชัดเจนไม่ ซึ่งถือว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการค้นบุคคลและยานพาหนะนั้น เป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจค้นร่างกายหรือยานพาหนะเป็นการถูกแทรกแซงในความเป็นส่วนตัวโดยตรงตามหลัก

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 33 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ดังนั้นการที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นการเฉพาะ แต่ก็หาได้มีการกำหนดขอบเขตของการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน มีแต่เพียง “เหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่เท่านั้น” การกระทำดังกล่าวนี้อาจถือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้อำนาจดำเนินคดีอาญาแก่ประชาชนและบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้

ดังนั้นอำนาจในการค้น โดยไม่มีหมายศาลนั้น ผู้ที่เข้าค้นได้นั้นต้องมีบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน ซึ่งเลขอาชญากรรมเป็นผู้แต่งตั้งให้ปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ และต้องแสดงบัตรก่อนเขาทำการตรวจค้นด้วย ซึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเป็นธรรมตามพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดังกล่าวจะไม่คุ้มครองไปถึงผู้ไม่มีบัตรเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะในทางกฎหมายของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทำให้ทางปฏิบัติเมื่อเจ้าพนักงานเข้าทำการตรวจค้นไม่สามารถทำการตรวจค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจคุ้มครองผู้ที่ไม่มีบัตรเจ้าพนักงาน จึงทำให้พยานหลักฐานในคดีไม่สามารถทำได้เต็มที่ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก ทำให้การปราบปรามยาเสพติดนั้นเกิดประสิทธิภาพและเกิดผลจริง มิใช่จะมากังวลกับการทำงานว่าขัดกับกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลในการเข้าตรวจค้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ว่าด้วยการค้นหรือการจับ²² จะกระทำในที่เปิดเผยหรือสาธารณะ และต้องมีเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) และเมื่อเป็นการค้นและจับในที่โหลฐานเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีหมายทุกครั้ง และกรณีที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ (Seizures) การควบคุมนั้นจะต้องมีความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยและควบคุมภายในระยะเวลาอันสั้นหรือเท่าที่จำเป็นต่อการสอบสวนเท่านั้น บทบัญญัติดังกล่าวของสหรัฐอเมริกามุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องการให้อำนาจเจ้าพนักงานสอบสวน แต่ยังหาได้มีกฎหมายบัญญัติในการรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติที่รับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไว้ ในเรื่องการค้นโดยมีหมายและการค้นโดยไม่มีหมายได้ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่บัญญัติไว้มากกว่าของประเทศไทยที่มีความเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับคดียาเสพติดโดยตรง ประเทศไทยจึงควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้

²² US Constitution 4th Amendment : SEARCH AND SEIZURE.

เป็นไปในรูปแบบเดียวกันเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากล โดยการเน้นการปราบปรามยาเสพติดเป็นสิ่งสำคัญ พร้อมทั้งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไปโดยปริยาย

ดังนั้นบทบัญญัติในมาตรา 14 แสดงให้เห็นถึงการให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในการปฏิบัติหน้าที่ในการเข้าไปในเคหสถาน ตรวจสอบบุคคล จับกุม ยึดอายัด เสมือนอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากลในการนำตัวผู้ที่อาจจะกระทำความผิดในคดียาเสพติดมาลงโทษ จึงควรมีกฎหมายรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลภายในและภายนอกในเรื่องการค้น โดยการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ พร้อมทั้งความชัดเจนในการดำเนินคดีแก่ตัวผู้ที่อาจจะกระทำความผิดในคดียาเสพติด

4.3.3. การจับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (มาตรา 14 (3))

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ในตามมาตรา 15 ที่ให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 (3) วางหลักไว้เพียงว่า “การจับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” พร้อมทั้งสามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 3 วัน ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมตัวมากกว่าที่พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 87²³ ซึ่งกำหนดอำนาจในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง โดยมีให้นับการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) รวมกับการควบคุมตัวพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเท่ากับว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดียาเสพติดจะต้องถูกควบคุมตัวตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นระยะเวลา 5 วัน ดังนั้นการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้นสามารถกระทำได้หรือไม่ ขัดแย้งต่อหลักนิติธรรมหรือไม่ พร้อมทั้งการควบคุมตัวในชั้นก่อนพนักงานสอบสวน โดยการให้พระราชบัญญัติดังกล่าวสามารถกระทำได้หรือไม่ มาตราการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดียาเสพติดในการบังคับใช้กฎหมายกระทำเกินขอบเขตในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมหรือไม่

เนื่องด้วยอำนาจในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มิได้มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติหลักการจับกุมของเจ้าพนักงานไว้ 2 ประเภท

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

1. การจับโดยมีหมายจับ ซึ่งออกหมายตามเหตุที่บัญญัติไว้ในมาตรา 66
2. การจับโดยไม่มีหมายจับ ซึ่งมีเหตุข้อยกเว้นตามบทบัญญัติไว้ในมาตรา 78

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นว่ามี การตรวจสอบจากองค์กรภายในเรื่องการจับของเจ้าพนักงานนั้น โดยการกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติและการดำเนินของเจ้าพนักงานไว้อย่างรัดกุม เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด

พร้อมทั้งยังมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกในเรื่องการจับของเจ้าพนักงานนั้น โดยองค์กรศาล เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังที่กล่าวมานี้ การจับของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีรูปแบบการดำเนินการกับตัวผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย พร้อมทั้งมีบทบัญญัติของกฎหมายที่มีความชัดเจน มีความโปร่งใส และเป็นธรรมต่อตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาชญากรรม ซึ่งการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จะต้องกระทำการเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พร้อมทั้งสามารถควบคุมตัวผู้ถูกจับโดยพนักงานในระหว่างสืบสวนและสอบสวนได้ โดยทั่วไปแล้วต้องมีเหตุจำเป็นเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในการสอบสวน หรือเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นดังกล่าว จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ไม่ได้ หรือถ้าเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดก็ต้องปล่อยไป หรือนำผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาล²⁴

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3 กำหนดอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อสอบสวนหรือฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้²⁵ โดยเมื่อพนักงานสอบสวนหมดอำนาจในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิด แต่มีเหตุจำเป็นที่จะมีตัวผู้ต้องหาไว้ นั้น จะต้องขออำนาจศาลเพื่อขังผู้ต้องหาต่อไป ดังนั้นการทำงานของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีการตรวจสอบจากองค์กรภายในในเรื่องการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดวิธีปฏิบัติและการควบคุมตัวผู้ต้องหาในกรณีต่างๆของพนักงานสอบสวนไว้โดยละเอียด และยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้า

²⁴ หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6) (น.191), โดย ณรงค์ ใจหาญ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 83

ในท้องถิ่นนั้นหมั่นตรวจตราการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้ได้บังคับบัญชาว่าอย่าใช้อำนาจควบคุมเกินกว่าความจำเป็น พร้อมทั้งมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แต่ในขณะที่เดียวกันการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ยังสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 3 วัน ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมตัวมากกว่าที่กำหนดไว้ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อควบคุมตัวได้แล้วก็ให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปอีก 48 ชั่วโมง โดยมีได้นับการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรวมกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เท่ากับว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดจะถูกควบคุมตัวรวมกันถึง 5 วัน ทำให้เห็นได้ว่ามาตรการการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นเกินกว่าขอบอำนาจในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งในการดำเนินคดีอาญานั้นเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ พร้อมทั้งในคดียาเสพติดเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสามารถดำเนินการได้เองโดยศาลมิได้เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงขาดการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก (Accountability) ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการจับกุมตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้วกฎหมายให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยพลการโดยปราศจากการตรวจสอบ ทำให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจมากเกินไปโดยปราศจากองค์กรหรือบุคคลอื่นๆ คอยเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นระยะเวลา 3 นั้นไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงานและวิธีการสอบสวนจะต่างกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัวซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดง

บัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติดังกล่าวนี้ มาตรา 14 (3) แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นผู้มีอำนาจจับกุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดียาเสพติด พร้อมทั้งสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดได้ ทำให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจมากเกินไป โดยปราศจากองค์กรหรือบุคคลอื่นๆคอยเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ซึ่งในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นระยะเวลา 3 นั้นไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะทำการกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน เช่นเดียวกับการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายในและภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี²⁶ เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นการเฉพาะโดยตรง พร้อมทั้งวิธีดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของไทย อย่างเป็นรูปธรรม และชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดียาเสพติด จึงควรมีบทบัญญัติการดำเนินคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะในการแก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด

²⁶ ราชบัณฑิตยสถาน ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

เป็นการเฉพาะ แยกต่างหากออกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไปมาใช้กับกรณี การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เนื่องจากมีข้อจำกัดที่ทำให้เกิดปัญหาในการนำตัว ผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติของกฎหมายไม่สามารถควบคุมไปถึงพฤติกรรมการ กระทำความผิดในบางลักษณะได้ อย่างไรก็ตามแม้จะมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายเฉพาะ แต่มิได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาคดียาเสพติดที่มีความ สมบูรณ์ทุกขั้นตอนในกฎหมายฉบับเดียวไม่ เพราะยังคงให้มีการอนุโลมนำเอากระบวนการ ดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ร่วมกัน ประกอบกับในช่วงเวลา ของการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มีการระบาดและพฤติกรรมการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในการกระทำความผิด ทำให้การนำ ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นเกิดปัญหาในการกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลใน การบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด

และเพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรอง “บุคคลย่อมมี สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 วรรคสาม²⁷

ในทางปฏิบัติคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้ทำหนังสือ หารือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกาได้รับความเห็นที่ 858/2551 ในประเด็นดังกล่าวเพื่อให้ทราบถึง อำนาจหน้าที่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 กรณีการ ควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14(3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนเป็นเวลาเกิน 3 วันได้หรือไม่ เนื่องจาก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ได้บัญญัติกรณีดังกล่าวไว้ก่อน การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ต่อมาบทบัญญัติมาตรา 87 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ควบคุมผู้ถูกจับได้เพียง 48 ชั่วโมง หากจำเป็นต้องควบคุมต่อไปให้นำตัวไปยังศาลเพื่อพิจารณาสั่งควบคุม จึงเป็นปัญหาในข้อ

²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ ในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การ ลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร ้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่ กฎหมายบัญญัติ ฯลฯ

กฎหมายว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จะดำเนินการอย่างไร สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงขอหารือปัญหาข้อกฎหมาย ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถใช้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับต่อพนักงานสอบสวนได้หรือไม่

2. หากสามารถควบคุมตัวได้ตาม 1. ถือเป็นอำนาจเฉพาะของผู้จับกุมไม่นับรวมอำนาจการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวน ถูกต้องหรือไม่

3. เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มีผลใช้บังคับโดยพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการควบคุมผู้ถูกจับไว้โดยเฉพาะ แต่ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น ผู้จับกุมจะต้องนำตัวผู้ถูกจับส่งพนักงานสอบสวนในทันทีตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ อย่างไร

โดยได้รับความเห็นตามบันทึกคณะกรรมการกฤษฎีกาว่า มีความประสงค์ที่จะทราบหลักการและแนวทางการปฏิบัติในการควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 เป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นกฎหมายใหม่ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการวิธีพิจารณาในคดียาเสพติดไว้โดยเฉพาะและส่งผลกระทบต่อทั้งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 10) จึงเห็นสมควรตอบข้อหารือเพียงสองประเด็น โดยรวมประเด็นที่หนึ่งและประเด็นที่สองเข้าด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เห็นว่าคำว่า “เจ้าพนักงาน” ในมาตรา 3²⁸ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 หมายความว่า ผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามกฎหมายดังกล่าว เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับการแต่งตั้งเป็น เจ้าพนักงาน จึงมีอำนาจตามที่กำหนดไว้

²⁸พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 3 วางหลักไว้ว่า ในพระราชบัญญัตินี้

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กัญชาตามกฎหมายว่าด้วยกัญชา ฟีนตามกฎหมายว่าด้วยฟีน พืชกระท่อมตามกฎหมายว่าด้วยพืชกระท่อม และวัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามที่รัฐมนตรีกำหนดให้เป็นยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยกัญชา กฎหมายว่าด้วยฟีน กฎหมายว่าด้วยพืชกระท่อม และกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ฯลฯ

ในมาตรา 15²⁹ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตามมาตรา 14 (3)³⁰ มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักรและให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกินสามวัน ดังนั้น การควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเจ้าพนักงานย่อมมีระยะเวลาไม่เกินสามวันอันเป็นอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและไม่นับรวมกับอำนาจการควบคุมผู้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวน

ประเด็นที่สอง เห็นว่า แม้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 จะไม่ได้มีการบัญญัติเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ แต่มาตรา 5³¹ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 บัญญัตินิยามคำว่า เจ้าพนักงาน ว่าหมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยที่เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 คือมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน โดยมีให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าว

²⁹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 15.

³⁰ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 14 บัญญัติไว้ว่า เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(3) จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

³¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 5 วางหลักไว้ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“พนักงานอัยการ” หมายความว่า อัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

“ความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความคิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“ศาลอุทธรณ์” หมายความว่า ศาลอุทธรณ์ซึ่งมิใช่ศาลอุทธรณ์ภาค

เป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงมีอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับไว้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วันตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยไม่จำเป็นต้องนำผู้ถูกจับส่งพนักงานสอบสวนในทันทีตามมาตรา 84³² แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³³

จะเห็นได้ว่าการควบคุมตัวระหว่างคดีตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 858/2551 นั้นถือเป็นการที่กฎหมายให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานมากกว่าการวางหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ เมื่อการจับตามมาตรา 14 (3) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 ถือเป็นเหตุจำเป็นที่เข้าข่ายเว้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เนื่องจากมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ดังนั้นการควบคุมตัวตามมาตรา 15 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ก็ถือว่าเป็นเหตุจำเป็นให้เจ้าพนักงานสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดียาเสพติดได้ ซึ่งมีต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการควบคุมตัวตามพฤติการณ์แห่งคดีนั้นๆ

อย่างไรก็ตามเมื่อมีเหตุจำเป็นต้องใช้อำนาจในการควบคุมตัวบุคคลนั้น ซึ่งตามปกติต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะทำการหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปก่ออันตรายประการอื่น อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 32 วรรคสาม ที่บัญญัติไว้ว่า “การจับกุมและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 14 (3) นั้นขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2550 แนวทางการปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ยังไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกที่ชัดเจน

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นเวลาถึง 3 วันนั้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิดเพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจาก

³²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84.

³³ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง อำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 เลขที่ 858/2551

ตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิด ไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะต่างกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้ อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการ แสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการ สอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดย องค์การหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่ จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆขั้นตอน เพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลในการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าพนักงาน

พร้อมทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของพนักงาน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ Drug Enforcement Administration หรือ DEA เพื่อให้อำนาจในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถือเป็น หน่วยงานกลางของรัฐบาลกลาง เทียบเท่าหน่วยตำรวจสอบสวนกลางของสหรัฐอเมริกา หรือ FBI (Federal bureau of investigation) โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ DEA ในการดำเนินคดีความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด โดยเมื่อมีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด จะต้องแจ้งต่อ DEA เพื่อทราบโดยเร็ว โดยหน่วยงานที่จับกุมจะดำเนินการต่อไป หรือให้ DEA ที่ตั้งขึ้นในเขตพื้นที่ ดำเนินการต่อก็ได้ หากมีการดำเนินการต่อโดย DEA จะมีอัยการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติดทำ หน้าที่ว่าความคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ แต่เนื่องจากการดำเนินคดียาเสพติดเป็นคดีที่มีความ ร้ายแรง มีผลต่อความมั่นคงแห่งชาติ ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีการออกกฎหมายรับรองการ ใช้อำนาจหน้าที่ของ DEA ในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เพื่อให้เป็นอิสระในการ ปฏิบัติงาน สามารถเตรียมการสำหรับการดำเนินการสอบสวนและการฟ้องร้องตามกฎหมาย จึงต้อง ใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพสูงมากกว่ามาตรการทางกฎหมายโดยทั่วไป

พร้อมทั้งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเจ้าพนักงาน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยกำหนดไว้ว่า การค้นและการจับที่ชอบจะต้องกระทำในที่ เปิดเผยหรือที่สาธารณะ (Public Place) และต้องมีเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันสมควรที่จะทำให้ เชื่อว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) และเมื่อเป็นการค้นและจับในที่สาธารณะ เจ้าหน้าที่จะต้องมีหมายทุกครั้ง และกรณีที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ (Seizures) เจ้าพนักงาน ตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เป็นระยะเวลา 2 วัน หรือ 48 ชั่วโมง เท่ากับว่าประเทศ

สหรัฐอเมริกาไม่ได้มีมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่กำหนดมาตรฐานที่เป็นภาพรวมในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยทั่วไปของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ใน Section 8 ว่า แต่ละมลรัฐจะต้องมีการกำหนดคณะกรรมการที่ปรึกษาศาลยาเสพติดประจำมลรัฐจะต้องมีการกำหนดคณะกรรมการที่ปรึกษาศาลยาเสพติดประจำมลรัฐ (The State Drug Court Advisory Commission) หรือเรียกว่า Local Advisory Committee เพื่อมีหน้าที่ในการวางแผนงาน การบังคับใช้กฎหมาย และการพัฒนาการทำงานของศาลยาเสพติด และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายการบังคับใช้กฎหมาย หรือกระบวนการพิจารณา³⁴ โดยคณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เป็นประธานคณะกรรมการ ผู้พิพากษาประจำศาล ผู้แทนจากสำนักงานอัยการ ผู้แทนจากสำนักงานคดีมหาชน ผู้ประสานงานคดีมหาชน ผู้ประสานงานคดียาเสพติด ผู้แทนสำนักงานยาเสพติด ผู้แทนฝ่ายตุลาการ ผู้แทนจากสำนักงานราชทัณฑ์ ผู้แทนจากหน่วยงานควบคุมตัวก่อนการพิจารณา ผู้แทนจากสำนักงานคุมประพฤติ และผู้แทนจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่นๆที่อาจเกี่ยวข้อง³⁵

ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่าการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในคดียาเสพติดนั้น มีการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติการตามมาตรการที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน เนื่องด้วยมีการประสานงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพกฎหมายอื่น อย่างเช่น สภานายความสหรัฐ (American Bar Association) โดยการให้การทำงานของระหว่างศาล อัยการ ทนายความ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเคารพในจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การใช้มาตรการใดๆตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปตามหลักนิติธรรม และสามารถป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

³⁴ Section 8 Governance.

(a) The State Drug Court Advisory Commission (the commission) shall be established to implement, and develop statewide drug court(s) It shall make recommendations concerning the legal, policy, and procedural issues confronting the state's drug court(s)

³⁵ Section 2 Definitions

(i) "Local advisory committee" may consist of the following members or their designees:

(1) chief judge, who shall serve as chair; (2) drug court judge; (3) public defender; (5) drug court coordinator; (6) criminal defense bar, (7) clerk; (8) corrections; (9) pretrial services; (10) probation and/or parole; (11) law enforcement; (12) substance abuse treatment providers (s); and (13) such other person (s) as the chair deems appropriate.

โดยประเทศฝรั่งเศส ได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายพิเศษว่าด้วยการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของฝรั่งเศส นั่นคือ บทบัญญัติว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. 1970 (La loi de la Drogue 31 Decembre 1970) ซึ่งกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น กำหนดให้อัยการและตำรวจเป็นพนักงานสอบสวนคดีอาญาร่วมกัน และให้อำนาจในการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้พนักงานอัยการจึงถือเป็นพนักงานสอบสวนด้วย โดยการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดซึ่งหน้านั้น บุคคลทุกคนไม่เฉพาะแต่เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁶ โดยนายตำรวจฝ่ายคดีนั้น มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยที่มีเหตุอันควรเชื่อว่ากระทำความผิดได้ 24 ชั่วโมงและขอขยายระยะเวลาออกได้อีก 24 ชั่วโมง ณ สถานีตำรวจหรือสถานที่ควบคุมตัวของ Gendameries แต่ต้องเป็นเหตุจำเป็นต่อการสอบสวน โดยต้องระบุเหตุผลอย่างชัดเจนกับพนักงานอัยการ เนื่องจากคดียาเสพติดเป็นคดีเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ หากมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยพนักงานอัยการสามารถขอขยายระยะเวลาได้อีก 48 ชั่วโมง ดังนั้นผู้ต้องสงสัยจะถูกควบคุมตัวได้สูงสุดถึง 4 วัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศฝรั่งเศสนั้น ยึดตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยมีระเบียบการการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป

ทำให้ทราบได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้น พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล จะทำงานร่วมกันในทุกๆ ขั้นตอนเพื่อช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยกฎหมายได้มีการกำหนดรูปแบบการดำเนินคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน โดยการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนคดีของตำรวจฝ่ายคดี โดยพนักงานอัยการและศาล ทำให้เกิดความโปร่งใส มีความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสและเป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญ

แต่ประเทศไทยได้มีการบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายเฉพาะในคดียาเสพติด แต่ไม่ได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาคดียาเสพติดที่มีความสมบูรณ์ทุกขั้นตอนในกฎหมายฉบับเดียวไม่ เพราะยังคงให้มีการอนุโลมนำเอากระบวนการพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินคดี ประกอบกับในช่วงเวลาของการบังคับใช้กฎหมายในคดียาเสพติดมีความซับซ้อนมากขึ้น พร้อมทั้งยังขาดการตรวจสอบถ่วงดุลใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและ

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 73 Dans les cas de crime flagrant ou de délit flagrant puni d'une point d'emprisonnement, toute personne a qualité pour en apprehender l'auteur et le conduire devant l'officier de police judiciaire le plus proche.

ปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อรับรองการใช้อำนาจอย่างชัดเจน เนื่องการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาความสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากนัก

โดยการเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา เนื่องด้วยในสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (DEA) เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยมีการกำหนดขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการรับรองการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้อย่างเต็มที่ โดยตลอดระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในตลอดระยะเวลา 3 วันนั้น ถือเป็นข้อเว้นให้สามารถกระทำได้ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่หาได้มีกฎหมายรับรองการใช้อำนาจที่แท้จริง ช้ำยังมีการนำเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม ซึ่งในคดียาเสพติดถือได้ว่ามีความซับซ้อนในการดำเนินคดีเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินคดีจึงต้องมีมาตรการในการแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษต่อไป การที่นำการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้ อาจทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถเข้าถึงตัวผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจไปในทางที่มีขอบด้วยกฎหมาย เราจึงควรกำหนดขอบเขตของกฎหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น ควรบัญญัติขอบเขตการใช้อำนาจลงในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีการกำหนดเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. กรณีจับตามหมายจับ เมื่อพบผู้กระทำความผิดตามหมายจับ พร้อมทั้งแสดงหมายจับและบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน

หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้กระทำความผิดตามหมายจับจะหลบหนี ให้ดำเนินการจับกุมไปก่อน แล้วจึงแสดงหมายจับและบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน

2. กรณีมีการจับกุมโดยไม่มีหมาย ให้แสดงบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทุกครั้งก่อนทำการจับกุม

3. เมื่อทำการจับกุมแล้ว จำเป็นต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ พร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดแห่งการจับกุมตัวทราบโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่มิมีหมายให้แจ้งผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง

4. แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหาถ่าวนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาคดีได้

5. พร้อมทั้งต้องมีบันทึกการจับกุมและให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้ หากผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้หมายเหตุไว้ในบันทึกการจับกุม

6. ทำรายงานตามแบบเลขานุการกำหนด พร้อมสำเนาบันทึกการจับกุม

อีกทั้งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยกำหนดไว้ว่า การค้นและการจับที่ชอบจะต้องกระทำในที่เปิดเผยหรือที่สาธารณะ (Public Place) และต้องมีเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันสมควรที่จะทำให้เชื่อว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิด (Probable Cause) และเมื่อเป็นการค้นและจับในที่รโหฐาน เจ้าหน้าที่จะต้องมีหมายทุกครั้ง และกรณีที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ (Seizures) เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เป็นระยะเวลา 2 วัน หรือ 48 ชั่วโมง เท่ากับว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่กำหนดมาตรฐานที่เป็นภาพรวมในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยทั่วไปของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่าการทำงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในคดียาเสพติดนั้น มีการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติการตามมาตรการที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ และชัดเจน เนื่องด้วยมีการประสานงานร่วมกับองค์กรวิชาชีพกฎหมายอื่น อย่างเช่น สภานายความสหรัฐ (American Bar Association) โดยการให้การทำงานของระหว่างศาล อัยการ ทนายความ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเคารพในจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การใช้มาตรการใดๆตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปตามหลักนิติธรรม และสามารถป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ถือเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ด้วยเหตุนี้เองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจำเป็นต้องมีกรอบและขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจน เพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นทางการเพื่อรับรองการใช้อำนาจอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมมีผลกระทบต่อถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องพยายามรักษาความสมดุล (Checks of Balances) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใดมากนัก พร้อมทั้งส่งเสริมประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดตามแนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นการรับรองการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน จับกุม และควบคุมตัวผู้ต้องหาของเจ้าพนักงานป้องกันและ

ปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น เป็นมาตรการที่ยังขาดการตรวจสอบที่เพียงพอ Accountability และเพื่อให้เกิดสมดุล (Checks and Balances) เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และเพื่อปกป้องเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย อีกทั้งมาตรการดังกล่าวถือเป็นการสร้างความชอบธรรมทางกฎหมายที่เป็นเสรีนิยม มีความโปร่งใส มีการตรวจสอบถ่วงดุล เสริมสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับสังคม ทำให้เราทราบได้ว่าการใช้อำนาจควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยเลขาธิการ ป.ป.ส. และศาลเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยฝ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาคประชาชน และการที่สำนักงาน ป.ป.ส. ตรวจสอบการใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียวโดยปราศจากการตรวจสอบจากฝ่ายอื่น อาจเอื้ออำนวยให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้

ดังนั้นการศึกษาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความเห็นว่าจึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 โดยการนำเอาประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ได้จากผู้กระทำความผิดในการบังคับใช้กฎหมาย และการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีอาญา รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศในคดีอาญา มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานสากล พร้อมทั้งมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้อย่างโปร่งใส และเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of law) พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีให้มีความโปร่งใส (Transparency) และมีการกำหนดกรอบขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งมีความจำเป็นที่ต้องมีตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจโดยฝ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาคประชาชน เพื่อมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบด้วยกฎหมาย เนื่องด้วยในปัจจุบันมีเพียงสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเท่านั้น ที่เป็นผู้ตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจภายในองค์กรแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาในระบบกฎหมายไทยนั้น มีลักษณะเน้นการรักษาความสงบสุขและการควบคุมการก่ออาชญากรรมด้วยกระบวนการปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ (Crime Control) ยิ่งกว่านั้นยังมีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รัฐจึงมุ่งเน้นให้กระบวนการดำเนินคดีเป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ ทำให้กระบวนการดำเนินในขั้นก่อนการพิจารณาคดีนั้น ถือเป็นกระบวนการเริ่มต้นเพื่อค้นหาความจริงและนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ในกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป ซึ่งการเริ่มต้นเมื่อเริ่มกระทำความผิดและเพื่อประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายจึงได้กำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น การค้น การจับ การควบคุมตัวในระหว่างทำการสอบสวน ซึ่งถือว่าการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในเรื่องการควบคุมตัว หรือการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น

ทำให้มีการบัญญัติกฎหมายไว้หลายลักษณะที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุมตัวบุคคลเพื่อสืบสวน สอบสวน เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานที่แท้จริง เนื่องจากเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (ป.ป.ส.) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นเวลาถึง 3 วันนั้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมานร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะทำกันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกัน

และปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรหรือบุคคลอื่นๆ เลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆ ขั้นตอน ก่อนส่งตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวยาวกว่าระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เป็นระยะเวลาเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น และถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเฉพาะ ซึ่งแยกออกจากขั้นตอนกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้เมื่อนับรวมกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลานานถึง 5 วัน ซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเกินขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

ดังนั้นการให้อำนาจดังกล่าวจึงต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมต่อพฤติกรรมแห่งคดี และมีความสมดุลในระหว่างประโยชน์ของรัฐและประโยชน์ของผู้ต้องหา อีกทั้งในกระบวนการสอบสวนนั้นเป็นการดำเนินการเอาผู้ซึ่งเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด และยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามหลักกฎหมายสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อที่ 1

1. บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้หลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

2. บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมิโทษทางอาญาใดๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือเว้นการกระทำการใดๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญาได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

ในที่นี้ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ โดยประเทศสมาชิกต่างมีเจตนารมณ์ที่สำคัญในการมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดสันติภาพในประเทศสมาชิกที่ร่วมองค์การและสังคมระหว่างประเทศ ดังนั้นประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่างๆ ด้านสิทธิมนุษยชนที่มีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี กล่าวคือ เป็นสนธิสัญญาที่มีรัฐมากกว่าสองรัฐขึ้นไปเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญา ซึ่งกระบวนการในการทำสนธิสัญญามีหลายขั้นตอน นับตั้งแต่การเจรจา การให้

ความยินยอมของรัฐเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาโดยการลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติ และบางรัฐอาจตั้งข้อสงวน หรือตีความสนธิสัญญาและเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนในการทำสัญญาครบถ้วนแล้ว ภาคก็มีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่อไป การเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาก่อให้เกิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสนธิสัญญา มิฉะนั้นอาจต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาดังกล่าว พันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้วย

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ด้วยเหตุนี้เองเพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชน ถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ทำให้ดำเนินการต่างๆของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะมาตรการใช้อำนาจในการควบคุมตัวในลักษณะพิเศษ รัฐต้องให้ความสำคัญระมัดระวังและความรู้ความเข้าใจในทางกฎหมายอย่างมาก มิฉะนั้นจะเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และป้องกันมิให้รัฐดำเนินการใดๆเกินสมควรและกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามเงื่อนไข 5 ประการดังนี้

1. ต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย และระบอบบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจ

2. จำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ

3. จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่จำเป็น

4. จะกระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพไม่ได้

5. มีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป

ดังนั้นการควบคุมตัวบุคคลของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นระยะเวลา 3 วันนั้น ไว้ก่อนส่งให้เจ้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นมาตรการที่ก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องสงสัยมากเกินไป ทำให้เมื่อรวบรวมกันแล้วเป็นระยะเวลาจนถึง 5 วัน ซึ่งถือว่าเกินกว่าขอบอำนาจในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นเวลาถึง

3 วันนั้น ไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจเกินความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมาย โดยการทรมาณร่างกายและจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ โดยมีได้มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานหรือความจริงจากตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำความผิด จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยเงื่อนไขอย่างไร ระยะเวลา โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดไปเข้าสถานที่ในการควบคุมตัวของหน่วยงาน และวิธีการสอบสวนจะต่างกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน โดยไม่มีบทบัญญัติรับรองการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เนื่องจากการสอบสวนหาความจริงในระยะเวลา 3 วันนั้น ปราศจากกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจขององค์กรหรือบุคคลอื่นๆเลย ซึ่งตามหลักการแล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลในทุกๆ ขั้นตอน

ดังนั้นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เหตุนี้กระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องมีความโปร่งใส (Transparency) ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการเพราะความโปร่งใสที่ทุกคนสามารถมองเห็น รับรู้รับทราบขั้นตอนในการดำเนินการและเหตุผลย่อมเป็นมาตรการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบที่ดีที่สุด นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีระบบการดำเนินงานที่องค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน (Checks and Balances) โดยไม่มีองค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจผูกขาดที่จะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยไม่ชอบยิ่งไปกว่านั้น การบริหารงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องไม่เป็นระบบปิดที่การดำเนินการต่างๆ ทั้งในแง่ของการทำงาน การโยกย้าย แต่งตั้ง และการให้ความคิดความชอบขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์กรนั้นๆ โดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจ แต่ต้องเป็นระบบเปิดรับการตรวจสอบ (Accountability) จากองค์กรภายนอกและสาธารณชนด้วย ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความอิสระที่ต้องมิให้บุคคลหรือองค์กรใดจากภายนอกเข้าแทรกแซง หรือจากภายในด้วยกันเข้าครอบงำจนเกินสมควร จะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาได้ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้ กระบวนการที่พึงประสงค์จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างคุณภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใสสามารถถูกตรวจสอบได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างมีคุณภาพด้วย

หลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) เป็นผลมาจากความต้องการจำกัดอำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดตามหลักนิติธรรม แต่ในทางปฏิบัติรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีการใช้อำนาจเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่เพื่อป้องกันมิให้รัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจและล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในเรื่องการควบคุมตัวบุคคลก่อนขึ้นเจ้าพนักงานสอบสวนเป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 วันนั้น ผลปรากฏตามบันทึกสำนักงานกฤษฎีกาความเห็นที่ 858/2551 ในประเด็นดังกล่าวเพื่อให้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ตามมาตรา 15 นั้น ประเด็นที่ว่าเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่นั้น เมื่อมีขั้นตอนการควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้แล้ว สามารถกระทำได้ เนื่องจากมีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจไว้ แต่หาได้มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่นใหม่ มีแต่เพื่อการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรภายใน คือ เลขาธิการ ป.ป.ส. และยังขาดการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล ทำให้เกิดช่องว่างในการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ทำให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจในการปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยเหตุนี้เองขั้นตอนในการควบคุมตัวจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลจากหน่วยงานภายนอกยอมทำให้บุคคลที่ถูกควบคุมตัวและประชาชนโดยทั่วไปที่มีความสงสัยในความโปร่งใสถูกต้องของขั้นตอนต่างๆ ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิด ดังนั้นการตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน (Self Assessment) จึงเป็นสิ่งจำเป็น ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุม ควบคุมตัว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งเหตุอันควรสงสัยให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการจับกุม แจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ต้องหา แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับกุมไว้วางใจทราบถึงการจับกุม พร้อมทั้งมีการแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสากลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีให้มีความโปร่งใส (Transparency) และมีการกำหนดกรอบขอบเขตการใช้อำนาจที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ตามมาตรา 15 นี้

แนวทางที่หนึ่ง เพื่อให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีความโปร่งใสและตรวจสอบถ่วงดุลโดยมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกเข้าตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ส่วนนี้ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดระบบเปิดรับการตรวจสอบ (Accountability) จากองค์กรภายนอกและสาธารณชนด้วย ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความอิสระที่ต้องมิให้บุคคลหรือองค์กรใดจากภายนอกเข้าแทรกแซง หรือจากภายในด้วยกันเข้าครอบงำจนเกินสมควร จะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาได้ ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้ กระบวนการที่พึงประสงค์จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างดุลยภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใสสามารถถูกตรวจสอบได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกได้อย่างมีคุณภาพด้วย หรือเกิดหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) เป็นผลมาจากความต้องการจำกัดอำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

1. ควรให้องค์กรอัยการเป็นหน่วยงานตรวจสอบถ่วงดุล โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน จับกุม และควบคุม และต้องให้พนักงานอัยการให้ความเห็นชอบในการเข้าควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐก่อนเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงจะสามารถใช้อำนาจ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 ตามมาตรา 15 ได้ การทำงานของอัยการสูงสุดและเจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติดต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศร่วมกัน และอาจจะจัดให้มีสำนักงานอัยการแผนกยาเสพติดและองค์กรอาชญากรรม มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และแสวงหาช่องทางความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น มีภาระหน้าที่ในการกำกับดูแลการสืบสวนสอบสวนทั้งหมด โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยปราบปรามยาเสพติด ซึ่งประจำสำนักงานอัยการเขตแต่ละจังหวัด

2. ให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรภายนอก นั่นคือ ศาล โดยกำหนดให้การเข้าควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐต้องให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทำคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับให้ก่อนทุกครั้ง และเมื่อมีการควบคุมครบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดต้องมีการขออำนาจศาลในการควบคุมตัวต่อไป แต่ทั้งนี้สามารถกำหนดให้ดำเนินการเป็นการลับเพื่อป้องกันการรั่วไหลของข่าวสารก็ได้ เพื่อให้เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสามารถ

ใช้อำนาจได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อองค์กรอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ถ่วงดุล บทบัญญัติการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในการ บัญญัติให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมลงในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 เป็นบทบัญญัติโดยเฉพาะในคดียาเสพติด มิใช่มีการนำบทบัญญัติในกระบวนการดำเนินคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม เพื่อให้เจ้าพนักงานป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดใช้อำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักกฎหมายให้อำนาจบุคคล ในการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัวผู้ถูกควบคุม หรือคุมขังโดยมิชอบอย่างจริงจัง กล่าวคือ ถ้า บุคคลต้องถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงาน หรือบุคคลธรรมดาที่อยู่ในความหมายของคำว่าควบคุม หรือขังนี้ทั้งสิ้น

แนวทางที่สอง ให้ทำการยกเลิกการใช้อำนาจตามมาตรา 15 พระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเสีย เพราะการควบคุมตัวบุคคลไว้ก่อนส่งให้พนักงานสอบสวน เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน เป็นมาตรการที่ ก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากเกินไป เนื่องจากเมื่อนับระยะเวลารวมกัน ผู้ต้องสงสัยว่า กระทำความผิดในคดียาเสพติด ต้องถูกควบคุมตัวนานเป็นระยะเวลาถึง 5 วัน มาตรการในการ ควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเป็นมาตรการที่ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าการมุ่ง คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทำให้เกิดช่องทางให้เกิดการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิ ชอบ ส่วนที่สำคัญอยู่ที่ลักษณะและวิธีการควบคุม รวมทั้งการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมนั้นเป็นการทำ ตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หรือหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งโดยปกติแล้วสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 48 ชั่วโมง ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น

จากกรณีศึกษาดังกล่าวเห็นด้วยกับแนวทางที่สองมากกว่า เพราะทำให้การดำเนินคดี อาญาของไทยมีขั้นตอนในการดำเนินคดีเป็นระบบเดียวกันทั้งหมด ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาในเรื่องการห้ามมิให้ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์ แห่งคดีและการควบคุมตัวหลักกฎหมายให้เริ่มนับเมื่อผู้กระทำความผิดมาถึงยังที่ทำการของ พนักงานสอบสวนเหมือนคดีอื่นทั่วไป ด้วยเหตุนี้ก็จะทำให้ประชาชนในประเทศได้รับหลักประกัน ตามสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเท่าเทียมกันเหมือนกับ ต่างประเทศ ที่ได้นำเสนอมาในการทำงานของกระบวนการยุติธรรมของเขา หน่วยงานจะต้อง ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พนักงานอัยการ และศาลที่ชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอนซึ่งทำให้มองเห็นว่าเป็นการปฏิบัติ ไปในทิศทางเดียวกันตามมาตรฐานสากล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*.
 เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2521). การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา,
วารสารนิติศาสตร์ 9.
 เกรียง ไกร เจริญธนาวัฒน์. (2539). *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ*.
 ชุนประเสริฐ สุภมาตรา. (2477). *หนังสือว่าด้วยกฎหมายภาคสิทธิ*.
 คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์. (2552). *รายงานการวิจัยอำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคล
 ตามกฎหมายลักษณะพิเศษ*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
 คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือ
 หลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ. (2557),
*หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลัก
 นิติธรรม*.
 คณิต ฅ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ : วิทยุชน
 คณิต ฅ นคร. (2523). “ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน,”
วารสารอัยการ 36 ธันวาคม.
 คณิต ฅ นคร. (2544). *บทบาทของศาลในคดีอาญา, วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*.
 คณิน บุญสุวรรณ. (2547). *คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน*.
 คณิง ภาไชย. (2543). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ :
 โครงการตำราและเอกสารการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ความผิดที่กระทำเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยในชั้น Misdemeanor. สืบค้น จาก
<http://supreme.justia.com/us/267/132/case.html> (12 September 2008).
 จรัญ โฆษณานันท์. (2556). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญากฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม
 (Human Rights without Frontiers: Philosophy Law and Sosial Reality)*,
 กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
 ชาติชาย สุทธิกลม. (2549). *การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาชญากรรม: ปัญหาอุปสรรคและแนว
 ทางแก้ไข*, โดยสำนักงานศาลยุติธรรม.
 ณรงค์ ใจหาญ. (2546). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*, กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
 การออกหมายจับในคดีอาญา. (2551). *บทบัญญัติ 64 (1-2)*, มีนาคม-มิถุนายน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี*.

บุคคลก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา. สืบค้น จาก

<http://www.joachimski.de/StPO/Rechtsvergleich/rechtsvergleich.htm>.

ประธาน วัฒนวานิช. (2520). “ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุม
อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม”, วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 9 (2) (กันยายน-พฤศจิกายน).

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

ประวิทย์ยุทธ ภูแสงศักดิ์กุล. (2552). *การขัดกันของหน้าที่กับกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน*
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พลตำรวจเอก จุติ ธรรมมโนวานิช. (2537). *หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าด้วย การจับและ*
แจ้ง ข้อหา การควบคุมตัว และฝากขัง การค้น และการปล่อยตัวชั่วคราว.

ไพรัช โดสวัสด์. (2547). *การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของปฏิบัติการทางปกครอง*
(สารนิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระราชบัญญัติการสอบสวนพิเศษ พ.ศ. 2547

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเสพติด พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

ภัทรพร สุคนชวิช. (2551). *ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นพนักงาน*

(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

มยุรา วิมลโลหการ. (2553). *การแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติด โดยการใช้เทคนิค*

การสืบสวนสอบสวนพิเศษ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมธา วาดีเจริญ. *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา ประกอบกับมาตรา 64*

ป. วิชาญาฝรั่งเศส Article 64.

มาลี ทองภูสวรรค์. (2524). *การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา*.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา

รวมกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้อง.

(2546). กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ส.

วิชัย ศรีรัตน์. (2548). แนวคิดและพัฒนาการของกฎหมายสิทธิมนุษยชน กฎหมายสิทธิมนุษยชน

(เอกสารประกอบการสอน ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 1-7).

วีระ โลจายะ. (2525). กฎหมายสิทธิมนุษยชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ:

โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ: ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและ

เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม (รายงานการวิจัย).

วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2538). “การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาในประเทศไทย”. วารสารคุณภาพ.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุล

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2548). โครงการวิจัยเรื่องการขัดแย้งระหว่างเขตอำนาจขององค์กร

ตามรัฐธรรมนูญ.

สมคิด เลิศไพฑูรย์ และกล้า สมทวนิช. (2546). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

โดยศาลรัฐธรรมนูญ (รายงานการวิจัย).

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2519). สิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานอัยการสูงสุด. (2479). วารสารอัยการนิเทศ 2.

หยุด แสงอุทัย. (2535). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.

หลักนิติธรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐในการควบคุมตัวบุคคล. สืบค้น จาก

<http://www.law.cmu.ac.th/ris/downloads/knowledge01.pdf>.

องอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาความสัมพันธ์

ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทิศ วีรวัฒน์. (2533). อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.

อุทัย อาทิวะช. (2550). “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” ข่าวนิติบัณฑิตยสภา.

อุทัย อาทิวะช. (2554). รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (ตอนที่ 1)

La garde à vue en droit français.

เอกรินทร์ หนูนุกัคดี. (2543). *การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล*
 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
 อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. (2533). *รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา*
ในนานาประเทศ.

N.Mac Cormick. (1984). "Constitutionalism and Democracy" in R. Bellamy (ed.), *Theories and Concepts of Politics*, Manchester (NY) : Manchester University Press, 1993, p. 125, 128-130. อย่างไรก็ตาม Mac Cormick เห็นว่า นิติรัฐ (Rechtsstaat) ไม่มีความแตกต่างในสาระสำคัญจากนิติธรรม (rule of law) ดู N. MacCormick, *Der Rechtsstaat und die "rule of law"*, *Juristenzeitung*, 39.

ภาษาต่างประเทศ

Allen, simonsen and Latessa.(2004). *Correction of America: An Introduction.*

Article 706-73 1°. Crime de meurtre commis en bande organisée prévu par le 8 de l'article 221-4 du code penal.

Article 706-73 2° Crime de tortures et d'actes de barbarie commis en bande organisée prévu par l'article 222-4 du code penal.

Article 706-73 3° Crimes et délits de trafic de stupéfiants prévus par les articles 222-34 à 222-40 du code penal.

Black's Law Dictionary.8th Edition.

Bryan A. (1999). Garner. Black's Law Dictionary.8th ed. U.S.A.: Thomson.

Carroll v., (United States, 1925).

Constitution 8th Amendment : FURTHER GUARANTEES IN CRIMINAL CASES.

Deutscher und Us-Strafprozess. (February, 1999). "Criminal Procedure in Germany."

Lecture held in Vilnius, Lithuania.

George F. Cole, Christoher E.Smith, *The American System of Crimnal Justice*, (USA.: Thomson Learning, 2001).

John H. (1997). Langbein, *Comparative Criminal Procedure: Germany.*

John N. (1797). Ferdico, *Criminal Procedure for The Law Enforcement Officer.*

Police and Crimnal Evidence Act 1984 (PACE), Code C, Code of Practice for the detention, treatment and questioning of persons by police officers, Clause 8

Pre-Trial Detention Custody Time Limits.

Model State DRUG Court Legislation : Model Drug offender Accountability and Treatment Act

Shaw v Murphy. (2001). United States supreme Court. April 18.

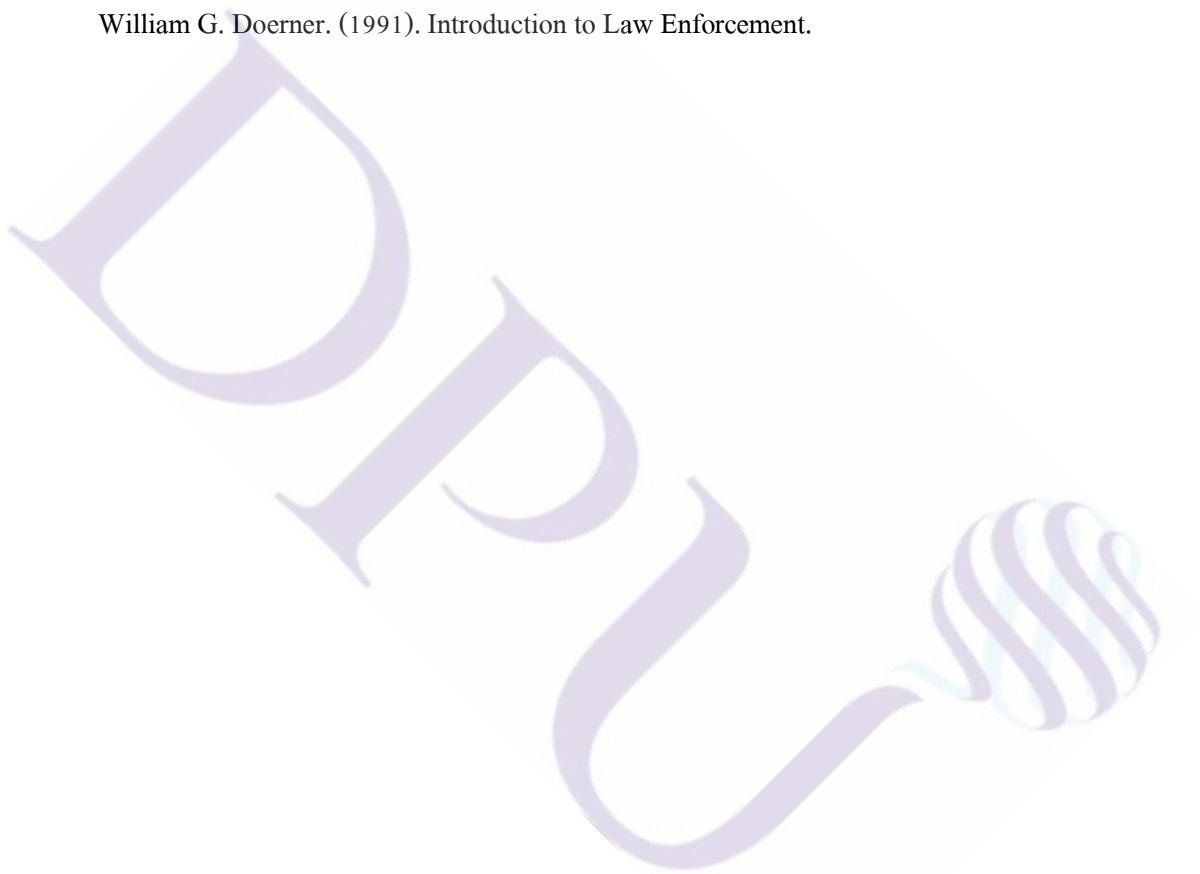
Territo. (2004). Hsldted snd Bromley. Crime and Justice in America.

US Constitution 4th Amendment: SEARCH AND SEIZURE.

US Constitution 5th Amendment: RIGHTS OF PERSONS.

US Constitution 6th Amendment: RIGHTS OF ACCUSED IN CRIMINAL PROSECUTIONS.

William G. Doerner. (1991). Introduction to Law Enforcement.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล
ประวัติการศึกษา

อรพิมล พงษ์สถิตย์
พ.ศ. 2555 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
นิเทศศาสตรบัณฑิต จากคณะนิเทศศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

